SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

Första Delen.

Häft. 2.

S. PATRIKS-SAGAN.

STOCKHOLM, 1844.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

SVENSKA MEDELTIDENS

KLOSTER- OCH HELGONA-SAGOR,

EN SAMLING AF DE ÄLDSTE

PÅ SVENSKA SKRIFNE

LEGENDER OCH ÄFVENTYR.

Efter Gamla Handskrifter

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

I.

S. PATRIKS-SAGAN.

STOCKHOLM, 1844.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

"Nebst den Ritterbüchern, war die Legende die höchste Blüthe und Blume menschlicher Ausbildung."

Herder.

S. PATRIKS-SAGAN,

INNEHÅLLANDE

S. PATRIK OCH HANS JÄRTECKEN,

NICOLAUS I S. PATRIKS SKÄRSELD

OCH

TUNGULUS.

Efter Gamla Handskrifter

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.,

OCH

J. A. AHLSTRAND.

STOCKHOLM, 1844.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

FÖRETAL.

I.

OM HELGONA-SAGOR I ALLMÄNHET.

Nya läror omfattas af deras bekännare oftast med ett brinnande begär, att se dem utbredde och fortplantade. Detta inträffar i desto högre grad, ju mera öfversinnlig den nya åsigten är. Äldre tros-satser blifva härvid bekämpade med en ifver, som lätt öfvergår till ett utrotnings-krig emot allt beståndande. Främst erfar man detta hos blinda ifrare, hvilka ej sällan anse hvarje medel icke blott lämpligt, utan äfven lofligt.

I sådant fall har den segrande läran ständigt bemödat sig, att utplåna alla spår af den besegrade. Sålunda har kristendomen sökt utrota lemningarne af hedendomen, uti åsigter, dikt och folktro. Man har icke velat eller förstått att skona det lärorika hos motståndarne. Derföre blefvo hedningarnes inhemska skaldekonst och myther föremål för det katholska presterskapets utrotnings-begär, och de ville att endast heliga legender skulle intaga rummet efter de båldstora hjeltesagor, hvilka tillhörde den äldre bildningen.

Då lutheranismen besegrade katholicismen, förfor den lika skoningslöst. Nästan allt, som hörde till den sednare, förföljdes, såsom idel "papistisk vidskepelse." Men, lyckligtvis har man länge sedan sansat sig. Äfven uti protestantiska länder begär folket numera tillbaka sina fornminnen. Man vill lära känna sina fäders icke blott

yttre, utan äfven inre och sedliga utveckling. För detta ändamål uppsökas åter de spridda dragen af det fordna *folk-lifvet.* Lag-urkunder, forn-lemningar, sånger, sagor, sägner, ordspråk, gåtor, seder, vidskepliga bruk, landskapsmål, m. m., allt framdrages och upplyses af den nyare forskningen med otrolig kärlek och möda. Härigenom lägges grund till de mest dyrbara, fruktbringande och vidtomfattande kunskaper, till en lefvande, storartad, förädlad *folk-arkeologi,* och småningom bör deraf, under någon mästares hand, uppstå en klar, och lärorik utläggning af folk-stammens framsteg och odling, ifrån hedenhös ända till vår nyare tid!

Till förberedelserna härvid höra äfven kyrkans Legender. Öfverallt har man begynt inse deras vigt uti den allmänna bildningens kedja. De framstå såsom herrliga taflor af seder, längesedan förbytta, af åsigter och lidelser, lika äkta som i grunden oföränderliga, och af en mängd märkliga händelser, oftast högsinnadt uppfattade, alltid i någon grad rörande för det kristliga sinnet. Med ett ord, ingen sakkunnig vill numera neka, att dessa Helgona-Sagor bilda en förgången tids folk-poesi och folk-romaner, att de lemna oskattbara bidrag till kunskapen om fordna tänkesätt och bruk, att de i allmänhet hvila på de renaste och ädlaste känslor, samt att deras inverkan på de vestliga ländernas seder och bildning varit, under många århundraden, oberäknelig.

Till och med uti andelig och historisk mening är helgona-sagan, äfven der den icke stöder sig på någon dogmatisk eller historisk urkund, af en djup betydelse. Livii beskrifning om det äldsta Rom, Grekernas berättelser om deras hjelte-ålders bedrifter, Österlandets episka och mythiska skrifter, Isländarnes skatt af half-romantiska

sagor, dessa och likartade forntids-lemningar äga, om icke historisk sanning, åtminstone *sann historisk grund.* Och annorlunda var det icke med *den kristna kyrkans hjelte-dikt.* Äfven der dess ohistoriska bokstaf skrefs endast till en from folkläsning, var dess innehåll ofta rik på tidehvarfvets lefvande själ, på tankar och grundsatser, hvilka ensamt mägta förklara många århundradens yttre händelser. Också härigenom blef den kristna sagan icke mindre stor, icke mindre herrlig, än andra dylika bildnings-former; ty *dess* ursprung var *tro* och *folk-lif,* källan till allt, som är evigt blomstrande och evigt skönt!

Kyrko-legenden har dessutom sin historia och sin egna utveckling. Man har sällan gjort sig ett rigtigt begrepp om dess omfång och rika omvexling. Främst i ordningen stå *Sagorna om Kristus och hans Apostlar,* i hvilka den yttre berättelsens ram innefattar en duk, mindre prydd af fabel och fantasi; men hvars rena guldtrådar bevara kanhända icke så få *sanna* drag af händelser, timade under Frälsarens lefnad och hans äldsta lärjungars långa vandrings år. Såsom bevis härpå behöfver man endast omnämna den underbart sköna och rörande *Sagan om Evangelisten Johannes.*

Småningom röjer man en tilltagande värma och yppighet i beskrifningen af onekligen sanna händelser. Järteckennens heliga glans omstrålar hvarje hufvud uti *Sagorna om Martyrerna;* ty omkring deras grafvar sutto sörjande, men orädda skaror, och medan eld och svärd hotade att utöda den nyfödda kyrkan, växte de troendes loford till sällsamt klingande berättelser, mången gång öfverströdda med inbillningens och känslans rikaste blommor.

SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

Första Delen.

Häft. 2.

S. PATRIKS-SAGAN.

STOCKHOLM, 1844.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

SVENSKA MEDELTIDENS

KLOSTER- OCH HELGONA-BOK,

EN SAMLING AF DE ÄLDSTE

PÅ SVENSKA SKRIFNE

LEGENDER OCH ÄFVENTYR.

Efter Gamla Handskrifter

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

I.

S. PATRIKS-SAGAN.

STOCKHOLM, 1844.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

"Nebst den Ritterbüchern, war die Legende die höchste Bluthe und Blume menschlicher Ausbildung."

Herder.

S. PATRIKS-SAGAN,

INNEHÅLLANDE

S. PATRIK OCH HANS JÄRTECKEN,

NICOLAUS I S. PATRIKS SKÄRSELD

OCH

TUNGULUS.

Efter Gamla Handskrifter

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.,

OCH

J. A. AHLSTRAND.

STOCKHOLM, 1844.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

hende till heluede Der hwn diid kom da gick den ypperste dieffuild emod hende oc sagde til dem som hende framførde setter hende paa den gloende stoll Saa lod han blende en drick mee swogel oc Iwe oc skenckte hannem met oc sagde saadan drick skalt du nw dricke till ewig tiid fordi ath du vost altiid drucken oc fwld i iørderige De nødde hannem till at dricke mer en' han gad dog kwnde han icke tøme samme dricke kaar thii strax han kom till ende der med Da bleff det fwlt igen paa nyss som der vor førre Siden lod han rede hannem et bad met tiere swogel oc Iwe at bade hannem i oc sagde dette skal vere dit bad till euig tiid thii At du offte fortørnede din gud oc skabere met dine bad och kelenhed Framdeliss bad han rede en seng till hannem. saa kaste de hannem ned i en dyb pwt som fuld vor met swogelss ild oc Iwe oc anden alder slemmiste stanck oc Iwct som betenckiss kand Da sagde den ypperste dieffuild till hannem Haffuer dw icke hørt eller læssd de ord som Amos Propheta scriffuer aff vor herriss mwnd saa sigendiss Ve vobis qui dormitis in lectis eburneis &c. Ve worde eder som soffue i kaastelige vdskaarne oc bløde senge Och ligge oc vende eder bort oc igen i dem och icke ville opstonde Saa pleyde oc du at gøre Thii skalt du nw til euig tiid vende dig i denne sengh. Heer paa skulde offuerflødige oc kreffne menniske idelige tencke oc omwende deriss onde leffnid at de icke komme til samme sengh effter deriss død fra huilken den alsommectiste gud beware oss ewindelige. A M E N."

III.

BESKRIFNING
ÖFVER
DE BEGAGNADE HANDSKRIFTERNA.

1.

Legenderna om S. Patrik och om Nicolaus äro aftryckte ur *Codex Bildstenianus*, en pergaments-handskrift, innehållande 170 folio blad. Den har 32 à 35 rader på hvarje sida, skrifven med tvenne olika handstilar. Den ena, med något gröfre bokstäfver, fortgår till och med bladet 46, samt vidtager åter från bladet 137 till och med bladet 162. Den andra, en något finare stil, fortlöper ifrån bladet 47 till 136, samt ifrån bladet 163 intill bokens slut. Bladet 1 och 136 v., samt 162 v. äro blanka (utom en titel af nyare hand), och boken har troligtvis blifvit förenad till ett helt, genom sammanhäftning af tvenne nära samtida handskrifter.

Rubrikerna, i allmänhet ganska få, äro i rödt bläck, äfvensom alla begynnelse-bokstäfver och paragraf-tecken. Äfven kapitälerna in i texten finnas oftast genomdragna med ett rödt streck. De förste trenne bladen sakna all paginering. Derefter vidtager en numrering: A I (bl. 4), A II (bl. 5), o. s. v., intill A XX (bl. 23); B I (bl. 24), o. s. v., intill B XX (bl. 43); C I (bl. 44), o. s. v. till C XX (bl. 63); D I (bl. 64), o. s. v., (D XIV är öfverhoppad, men ingenting saknas härstädes), intill D XX (bl. 82); E I (bl. 83), o. s. v. (E. XV till och med E XVIII öfverhoppade, men ingenting felas), intill E XX (bl. 98); F I (bl. 99), o. s. v., intill F XX (bl. 18); G I (bl. 119) o. s. v., till G XX (bl. 138); H I

(bl. 139), o. s. v., intill H XVIII (bl. 156). Derefter upphör pagineringen för de öfrige bladen. Alla dessa tecken äro skrifna med rödt bläck.

Bladet 2 innehåller en kort innehålls-lista; men den upphör med G XVIII (bl. 136).

För öfrigt har texten undergått många ändringar, främst allt genom inflickning af nyare ord i stället för de gamle. Någon ifrig protestant har äfven behagat på sina ställen tillägga åtskilliga föga djupsinniga anmärkningar.

Här och der förekomma omkastade ord, utaf afskrifvaren sjelf rättade med tecknen " " . Dessa ändringar hafva blifvit iakttagne af utgifvaren.

Då hvarken författare (rättare sagdt öfversättare) eller afskrifnings-årtal finnas någonstädes angifne, är det kanske vågadt, att söka bestämma åldern för denna kodex. Genom följande undersökning torde man likväl komma sanningen temmeligen nära.

Lagerbring yttrar om densamma (Sv. Rik. Hist. Del. II, s. 862): "Man lär ock intet bedraga sig, om man hänför författaren af gamla Kyrko-Historien, som man kallat *Codex Bildstenianus*, til Dominikanerna. Sjelfva öfverskriften på boken synes gifva anledning til gissningen, den är *) sådan: *Gudhi*[1] *til hedhr*[2] *oc hans Moder*[3] *Maria Mö*[4], *Dominico*[5] *oc*[5] *allum*[6] *helgham*[7] *mannam*[8] *til löff oc*[9] *Lekfolke*[9] *til Kristelikin*[10] *kännedom*[11] *oc*[11] *mik til aflat*[12] *mina*[13] *syndla offrar*[14] *tak owerdughr*[15] *mit ärfwode*[16].

Med nyare fast nog efterapad hand har man behagat kalla

---

*) Origligt. Handskriften har: [1] Gwdhi — [2] hedher — [3] modher [4] mö — [5] Oc *sancto* do*m*inico Oc — [6] allom — [7] hælghu*m* [8] man*n*om — [9] Oc lekfolke — [10] cristelikin — [11] kæ*n*nedom [12] afflat — [13] min*n*a — [14] offra — [15] ow*er*dhugher — [16] ærfwodhe'

Auctoren Magister Ottouianus Grafius Scanus, men det är utan tvifvel tillagdt för ro skul. Man har ock all anledning at tro det boken är skrefven i XIII århundrad, ty sedan han talt om Mötet i Lion, säger han, at än i dag ingen Kejsare kommit til Riket efter Kejsar *Fredrik* den II, som dödde 1250, på hvilken grund man tydeligen finner at Boken är författad innan *Rudolf* af Habsburg blef vald". — LAGERBRINGS anmärkning härvid (sid. 865, not. 6) kan så mycket hellre förbigås, som det der lemnade utdraget öfverflödar af fel.

WARMHOLTZ synes, i sin beskrifning *) om de olika texter af S. Sigfrids legend, instämma med LAGERBRING. "På Svenska läses den uti en gammal handskr. Kyrko-historia, som tyckes vara författad i XIII Sec. och af LAGERBRING kallas *Codex Bildstenianus*. Se des S. R. Hist. II D. p. 864".

CELSE ger åt handskriften en ännu högre ålder än LAGERBRING, så att han tvekar huruvida Latinska eller Svenska texten utgör sjelfva originalet. Han yttrar **) härom: "*Ad has referimus Legendam de Sancto* SIGFRIDO *a* JOHANNE ERNGISLONIDE *Episcopo Wexionensi circa initia seculi XIII latine scriptam et per* BENZELIUM *τον μακαριτην editam, qui aliam quoque ab hac parum differentem eodem loco addidit, quibus nos tertiam adjungimus, circa eadem tempora, ut videtur, vernacula lingua exaratam, unde dubium nascitur, quænam harum, Latina an Svecana sit prima. Hujus auctorem*

---

*) Bibliotheca Historica Sueo-Gothica. Del. IV. Stockholm, 1788; s. 88.

**) Disquisitio historica de Natalibus Sigfridi Svionum Apostoli diu frustra quæsitis. Præs. *L. P. Munthe*. Auctor *Magnus Anton von Celse*. Lund, 1790; s. 10.

non quidem indagare potuimus, sed valde antiquam illam esse linguæ genius sat prodit".

Prof. H. REUTERDAHL inskränker sig * till den ganska rjgtiga anmärkningen, att "den Svenska bearbetningen, som finnes i nyssnämda samling [Script. rer. Suecic.] intagen, är i något olik båda dessa recensioner [af *S. Sigfrids* legend]; men har dock betydliga öfverensstämmelser med båda. Den röjer sig tydligt vara en öfversättning".

PETERSEN anmärker **: "Samme Forfatter anfører (*Lagerbring*, i Svea Rikes Hist., Del. II, s. 862, 865; Del. III, s. 212), *Codex Bildstenianus*, som indeholder en svensk Kirkehistorie, og tillige den hellige Eriks Levnet, og mener at den skal være skreven omtrent 1250; hvilket efter den meddelte Prøve dog ej kan forholde sig saa".

LANGEBECK (Script. Rer. Danic., Tom. IV, der S. ERIKS legend är införd efter denna handskrift), FANT och GEIJER (Script. Rer. Suec., Tom. II, hvilken innehåller S. ERIKS och S. SIGFRIDS legender, tagna ur samma kodex), och SCHRÖDER (som härifrån utgifvit S. MAGNI ***) legend), lemna ej något omdöme om handskriftens ålder.

Äldre skriftställare antogo således, att *Codex Bildstenianus* härleder sig från medlet af trettonde århundradet, och CELSE är hugad anse den innehålla originalet till S. Sigfrids legend på Latin. Sednare forskare neka

---

*) Svenska Kyrkans Historia. Band. I. Lund, 1838; sid. 316, Anm.

**) Det Danske, Norske og Svenske Sprogs Historie. Deel. II. Kjöbenhavn, 1830; s. 162.

***) Legenda Svecana vetusta S. Magni comitis Orcadensium hactenus inedita. Præs. Mag. *Joh. Henr. Schröder.* P. P. *Carolus Erhardus Berlin.* Upsala, 1839; s. IV.

öppet till dessa orimliga påståenden, eller förbigå dem i tysthet.

En del af svårigheterna, vid lösningen af denna fråga, uppstår genom den vanliga förblandningen af en handskrifts *innehåll* med dess *ålder*. En viss skrift är väl någon gång *liktidig* med de förhållanden eller händelser den omtalar; men vid de flesta tillfällen är detta icke fallet. Den sprides uti mångfaldiga afskrifter, framför allt om innehållet anslår folklynnet; men uti medeltidens läsesamlingar, sådana t. ex. som *Gesta Romanorum*, *Legenda Sanctorum*, m. fl. finnes nästan aldrig tvenne handskrifter till innehållet fullkomligen lika. Emedan de afskrefvos för folk-, kyrko- och kloster-läsning, är texten nästan alltid ändrad efter afskrifvarens eget omdöme. Stundom finnas delar utelemnade, andra tillagde, rörande lokal-förhållanden, en viss kyrka eller något helgon till ära. Sålunda har ofta en gängse tradition blifvit intagen. Språket är oftast föryngradt, efter anspråken vid den tidpunkt, då afskriften gjordes, och föråldrade uttryck befinnas utbytte emot nyare. En handskrifts *inre* kännemärken måste således, i allmänhet, bestämma dess ålder. Bokens utseende, skriftecknens storlek och bildning, förkortningarne, språkets grammatikaliska egenheter, allt sådant bör härvid tagas i betraktande.

Uti nu i fråga varande fall erbjuder sig en ytterligare vägledning för omdömet. Kongl. bibliotheket i Stockholm äger en handskrift, antingen originalet hvarefter *Codex Bildstenianus* afskrefs, eller ock en i alla händelser äldre afskrift af ett annat. Detta manuskript har fordom tillhört den ryktbare fornforskaren *Buræus*, och benämnes derföre af mig *Codex Buræanus*. Den är sannolikt icke yngre än från medlet af fjortonde århun-

dradet. Med undantag af några ställen, hvilka äro utelemnade uti *Codex Bildstenianus*, instämmer den förra nästan ordagrannt med den sednare, likväl öfverallt med en vida äldre ord- och satsbildning och med bibehållande af föråldrade *talesätt*, hvilka i *Codex Bildstenianus* befinnas utbytte emot nyare och mera lättfattliga.

Allt detta väcker den förmodan, att *Codex Bildstenianus* icke är äldre än från början af femtonde århundradet, och var nedskrifven troligen omkring år 1400—1420; eller törhända ännu sednare.

Af *Codex Bildstenianus* meddelas här tvenne facsimile. Den första (betecknad med A), utgör ett prof af den finare och troligtvis äldre stilen i handskriften. Den är tagen ifrån bladet 163. Den andra (betecknad med B), har blifvit vald såsom prof på den gröfre pikturen, samt tillika för att visa blad-räkningen och de ofta förekommande rand-tilläggen. Profvet är ifrån bl. G XVI (134). Den under G XVI skrifna rand-glossen tillhör en på samma sida förekommande uppsats om *Beda* (*Venerabilis*) och rand-tillägget utgör sjelfva öfvergången till den ofullständiga uppteckningen om S. Patrik, m. m., hvilken här blifvit aftryckt sid. 6, 7, 11, 21—23.

2.

Codex N:o 1, 4:o är en uti kongl. bibl. i Stockholm förvarad Isländsk handskrift i folio på pergament, ungefär från år 1400 *). Den är kanhända skrifven af tvenne olika personer, i stor, så kallad munkstil, med 2

*) Isländaren JÓN SIGURÐSON yttrar härom, uti en af honom år 1844 uppsatt förteckning öfver de Isländska handskrifterna inom kgl. biblioteket i Stockholm: "skreven - - - som det synes i 15:de Aarhundrade eller maaske endog i Slutningen af 14:de".

spalter på sidan, och 30 rader i hvarje spalt. Den har 178 blad, af hvilka något öfver 16 äro upptagna med *Mariu Saga*, en vidlyftig legend öfver den Heliga Jungfrun, hvaraf en ännu äldre text finnes uti kgl. bibliothekets pergaments-handskrift N:o 11, 4:to, säkerligen ej från en sednare tid än omkring åren 1300—1350. Begge dessa handskrifter innehålla för öfrigt talrika legender om den Heliga Jungfrun och hennes järtecken.

Åldern af manuskriptet *N:o 1*, är svår att bestämma. Handskriften lemnar ingen säker ledning. Blad 98 innehåller en förteckning öfver de föregående sidornas legender; men utan all tidsbestämmelse. Fol. 177 har en lika förteckning öfver bokens sednare hälft, och begynner sålunda:

Hier byriar upp kapituleran fyrr skrifadra jartaigna blezadrar Guds modr marie. er virdulegr herra hakon norregs kongr let snara or norænu Gudi til heidurs oc hans modr marie. o. s. fr.

Detta bevisar, att boken öfversattes på *) Norska (Isländska) i följd af en Norsk konung Hakons befallning; men hvilken konung Hakon denna var, nämnes icke. — I alla fall är denna kodex tydligen endast en afskrift af ett vida äldre original. Nederst på sista bladet, 178, står antecknadt i en rad

Help maria mier.
mun ec treysta þier.

Den, såsom Bihang I, lemnade legenden om *Gundelinus och hans Syn* (sid. 49—57), återfinnes uti hand-

*) *"or norænu"* är tydligen ett skriffel. Antingen äro några ord bortglömda efter *or*, eller också är *or* ett misstag, i stället för *á*.

skriften bl. 49 intill bl. 51. Öfversättningen är gjord med största möjliga trohet.

Det meddelade facsimile upptager de första fyra raderna uti den Isländska berättelsen.

3.

Codex e. 30; 5. 20 (Anglo-Norrmannicus), är en i kongl. bibliotheket förvarad pergaments-handskrift, på Anglo-Normandska, skrifven omkring år 1350. Formatet är liten 4:o, 138 bl., 35—38 rader på sidan. Innehållet är ett slags verlds-historia, ifrån Adam till påfven Johannes XXII (1334). Boken äger ett stort värde för den äldre Engelska historien, och har fordom tillhört den ryktbare presidenten FAUCHET, hvilket synes af hans namnteckning på första sidan: *Cest a moi claude fauchet* 1596.

Bihanget II begynner bl. 67; Bihanget III bl. 91, och Bihanget IV bl. 92.

Facsimile är taget ifrån början af Bihanget II.

Stockholm i Dec. 1844.

GEORGE STEPHENS.

milda bilden af det kristna paradiset, dit nu mera ej hjeltamod och bragder, utan endast kärlek och ödmjukhet bana vägen. Men ännu qvarlefva många hedniska minnen och äfven de gamle gudarne uppträda, ehuru här, liksom hos alla nykristna folkslag, förvandlade till onda magter, hvilka utgöra en mörk bakgrund på taflan.

Solsången sjunges af en hädangången fader, som i en syn uppenbarar sig för sin son. Han lemnar honom deruti först lärdomar, upplysta genom exempel, om otacksamhetens följder, om lyckans förgänglighet, om kärlekens faror, emot öfvermod, emot förlitande på oväns ord, om dygdens och bönens nödvändighet, om verldens fåfänglighet. Derefter omtalar han sin dödskamp, sin färd förbi solen, jemte det sista afskedet från henne, huru han genomfor de sju nedre verldar och slutligen kom till *Qvalhem.* Svedda foglar, som voro menniskosjälar, flögo der många som mygg. Der flögo vestan hoppets drakar, och skakade vingarne, att jord och himmel tycktes remna. Sunnan for solens hjort och nordan redo nattmörkrets sju söner. Der såg han vidare: falska qvinnor, hvilka malde mull till föda åt sina män; blodiga hjertan, matta af ängslan, hängde på deras bröst; män, som foro, sårade, på glödande vägar: deras anleten rykte af förfördas blod; män, som ej nådetjenst fått: öfver deras hufvud stodo hedna stjernor med fasans tecken; afundsjuke, hvilkas bröst voro märkte med blodiga runor; dem som verlden förledt: de foro der oglade och vägville; tjufvar: de gingo till den giriges borg och släpade bördor af bly; genom röfvares och mördares bröst stungo etterdrakar; på dem, som ej hållit helgedagen voro händerna naglade vid glödande stenar; högfärdiges kläder voro kantade med lågor; Helskorpar sleto ögonen ur lögnares hufvud. De till Hel

gångnes plågor nämner han ej; det är nog att veta, det "ljufva synder skola bittert gäldas". Derefter beskrifver han paradiset. Här såg han män, som aktat på Guds lagar: öfver deras hufvud brunno klara ljus; dem, som fattigas bästa främjat: öfver dem läste englar heliga skrifter; för dem som fastat, böjde sig Guds englar; dem, som sin moder mättat: deras hvilorum voro i himlens strålar; dem, som pinat sig sjelfve: deras själar tvåddes rena från synd af heliga mör; dem, som voro mördade utan skuld: de foro i höga karmar till Gud. — Han beder derefter den heliga treenigheten bevara alla från den synd, de hedniska gudaväsendena åstadkomma; omtalar, att Niords nio döttrar ristat de runor han och solhvalfvets söner nu förklarat; uppmanar sin son, att för menniskorna sjunga Solsången, samt lofvar slutligen, att möta honom på glädjens dag.

Äfven *S:t Brigittas* Revelationer innehålla flera syner om skärseld och himmel. De lemna tillfälle till märkliga jemförelser, framför allt med de efterföljande; men i den form de befinnas framställde af henne, höra de egentligen icke hit.

De skärselds-sagor, som hädanefter förekomma under medeltiden inom Nordens litteratur, äro alla af utländskt ursprung. Tidigast inkom berättelsen om:

TUNDALUS,

eller såsom den i Svenskan kallas *Tungulus*, hvilken redan i medlet af trettonde århundradet öfversattes på Isländska.

Tundalus var en Irländsk ädling från staden *Cashel*; hans syn egde rum år 1149. Efter hans egen berättelse derom uppskrefs den innan kort på Latin af en *Marcus*

Monachus, som dertil uppmanades af en ”*devota femina*”. Uti ett bref *) till henne, hvilket han skref såsom ett slags företal, yttrar han, bland annat, följande: ”Placuit enim providentiæ vestræ, quod mysterium, quod ostensum fuit Tungdalo cuidam Hybernigeno, noster stylus, licet ineruditus, de barbarico in latinum transferret eloquium, vestræque diligentiæ mitteremus transcribendum; opus quidem utile licet breve. — — — — — Scripsimus autem fideliter, prout nobis visionem retulit. Visa est namque ipsa visio MCXLIX ab incarnatione Domini anno”. &c.

Sedan denna legend gjort sin rund på Latin kring hela vesterländska kristenheten, hvilket synes af de ännu i dag på många ställen befintliga handskrifterna af densamma, öfverflyttades den på folkspråken, och erhöll sålunda en utbredning, som föga torde eftergifva de mest allmänna riddar romanernas.

Den här utgifna Svenska bearbetningen har utgått omedelbart från Latinet; men öfversättaren har likväl, liksom mängden af öfversättare och afskrifvare under medeltiden, efter egen smak och eget omdöme, fritt behandlat sitt original. De friheter han tillåtit sig bestå dock ej i tillägg eller förändringar, utan hufvudsakligen i uteslutningar och förkortningar, merendels af sådant, som han ej trodde kunna anslå *hans* läsare. Sålunda har han t. ex. uteslutit *Marci* inledning, hvilken innehåller en beskrifning om *Hibernia*, äfvensom han ej omnämner de *Irländska* helgon och biskopar, dem *Tundalus* igenkänner i paradiset, o. s. v. En mera genomgående olikhet ligger i stilen. Det Latinska originalets stil är nemligen,

*) Det finnes tryckt i *Marthène's* Thesaurus Anecdotorum, I, s. 490.

trots författarens blygsamma yttrande derom, blomstrande och, för sin tid, ovanligt prydlig. Den Svenska bearbetningen är deremot mera torr och afklädd alla oratoriska prydnader; men dess enkla, konstlösa framställning eger icke desto mindre ofta ett sannare uttryck än originalets mera utförda taflor. Några af originalets häntydningar på klassiska förhållanden äro äfven förbigångna i den Svenska öfversättningen. Så uppgifves t. ex. djuret i 16 § heta *Acheron* och plågo-anden i smedjan (44 §) *Vulcanus*. Detta förtjenar omnämnas, emedan det tydligen ådagalägger, ur hvilken källa flera föreställningar i visionen härflutit.

Dernäst torde berättelsen om

GUNDELINUS

hafva inkommit till oss. Den hänföres till ungefär samma tid, som den föregående, nemligen år 1153; men har ett helt olika skaplynne. Efter hvad i det föregående blifvit yttradt om dess förhållande till andra äldre och samtida medeltids dikter, återstår här blott att tillägga, att den är en trogen, men något utvidgad öfversättning af Latinska originalet, hvilket finnes intaget hos: VINCENTIUS BELLOVACENSIS, Speculum Historiale, Lib. XXX, capp. VI—X.

De legender, som äro upptagne i den Svenska redaktionen af

S. PATRIKS-SAGAN

utgöra endast en ringa del af de många, dem fromheten diktat om honom. Deras ålder är olika. Några finnas nämnda redan af *Beda* (i åttonde sekl.); andra deremot träffas först uti elfte eller tolfte århundradet. Det ut-

märkande och egna om honom är legenden om hans skärseld. Grunddragen dertill lågo uti urgamla folkföreställningar, hvilka, utvecklade och ombildade af kristendomen, småningom erhöllo den bestämda form, hvarunder de här framträda. Den förlades till en i *Lough Derg*, (Röda sjön) belägen ö, hvilken, genom sin ovanliga naturbeskaffenhet, förut gifvit anledning till underbara sägner. Det första besök dit gjordes af en *Knight Owain*, år 1153. Den, af en Benediktiner munk, *Henrik af Saltrey*, härom uppsatta berättelsen, hvilken blef ytterst populär, synes egentligen först hafva grundat dess rykte. Dess anseende stadgades allt mera och snart skyndade dit, uti *Owains* spår, pilgrimer från hela kristenheten, i förhoppning, att, genom de pinor de utstodo i denna jordiska skärseld, friköpa sig från den tillkommande. I nyare tider har den omvexlande blifvit förstörd och åter upprättad, och dess rykte har bortdött utom Irland; men inom landet lefver hos folket tron derpå, lika fast som fordom, och ännu i dag vallfärda stora skaror dit från hela ön. En målande, men kanske något orättvis teckning af en sådan vallfart, har *W. Carleton* lemnat i sina Traits and Stories of the Irish Peasantry.

I närmaste sammanhang med den föregående, står legenden om

NIKOLAUS I S. PATRIKS SKÄRSELD,

hvilken innehåller berättelsen om ett besök derstädes. Den öfverensstämmer i allmänhet med *Owain*, som tydligen varit dess förebild; men skiljer sig uti enskildta delar. Tidpunkten för dess författande kan antagas vara slutet af tolfte, eller början af trettonde århundradet. Något utländskt original till denna legend är icke kändt, hvar-

före den, åtminstone tills vidare, får betraktas såsom ett nytt tillägg till S. Patriks-sagans rika litteratur.

Vida yngre än alla dessa är en, numera förkommen berättelse:

OM GUIDONIS SJELS OPENBARELSE *),

hvilken öfversattes på Svenska, i slutet af femtonde århundradet. Den är ej en egentlig skärselds-saga; men eger ett nära sammanhang med dessa, genom de ämnen den behandlar, och torde derföre böra i korthet omnämnas. En *Guido* från staden *Alost*, i södra Frankrike, dog 1323; men hans ande fann ingen ro i grafven, utan gick igen och besökte enkan. Hon vände sig till priorn i ett Dominikaner kloster, hvilken, försedd med vigvatten och bönbok, begaf sig till det af anden oroade huset. Sedan han läst åtskilliga besvärjelser lät den osynlige höra sig, och priorn hade med honom en lång tvist, förd med mycken skolastisk skarpsinnighet. Den vänder sig omkring lärorna om skärselden och transsubstantiationen, åt hvilka den söker gifva styrka, framför allt åt den sednare.

Denna legend är den sista af detta slag, som, under den Romerska kyrkans välde, framträdde i Norden. Efter reformationen tystnade de för en lång tid. Först efter ett århundrade läto de åter höra af sig; men under helt andra yttre förhållanden, och i afseende på innehållet oafhängiga af sina föregångare. De högre stånden hade nemligen, i följd af sin bildning, vuxit ifrån dem, och de finnas numera endast hos allmogen. En annan olikhet, som

---

*) Se nedanföre, sid. LI. Det Latinska originalet var vida kringspridt under medeltiden. En Engelsk, rimmad bearbetning finnes uti *Cottonianska* samlingarne.

naturligen härflöt från kyrkans förändrade lära, ligger deruti, att hela skärselds-begreppet och föreställningen om själens småningom skeende rening, hvilken företrädesvis framhölls i de gamla synerna, alldeles försvunnit ur dessa sednare. De framställa endast teckningar af det ondas och godas vedergällning i det tillkommande lifvet. Grunddragen deruti äro hemtade dels från bibelns ord om yttersta domen och det tillkommande, dels från Uppenbarelse-boken, dels äfven från dylika framställningar i några uppbyggelse böcker; men folket har sedermera, i enlighet med sina egna föreställningar, vidare utbildat dem, och derigenom gifvit åt det hela ett eget skaplynne. Genom denna sin folkmessighet äga de äfven sitt förnämsta intresse, ej blott såsom prof huru kristendomen blifvit uppfattad af folket, utan ock serskildt såsom bidrag till karakteristik öfver en hittills föga känd kret af deras föreställningar. Vid de här meddelade utdrag äro inga förändringar eller förbättringar gjorda i afseende på innehållet, utan allt, äfven det besynnerligaste, troget anfördt, så snart det inneburit något utmärkande och egendomligt.

Den äldsta af dessa berättelser omtalar

EN FLICKA PÅ ÖLAND *)

samt är af en enkel och mild anda. De rysliga målningar, flera sednare sägner innehålla, finnas ej i denna, hvilken handlar endast om himlen. Dess syftemål har

*) Den enda upplaga jag sett, är en skillings-skrift: Tvenne Undersamma Berättelser, Den förra om en 12 åra gammal Flicka i Prässnäs (Persnäs) Gjäll, Föra Socken och Marsjö By på Åland (Öland), som uti en syn sedt och hördt öfvermåttan härliga ting. Den sednare om en Gosse, &c. Örebro, 1789; 1 ark 8:o.

tydligen varit, att betaga folket den förskräckelse, som gripit detsamma under en härjande farsot. Den till slut nämnda omständigheten, att hon blifvit inkallad till förhör inför superintendenten i Kalmar, jemte ståthållaren *Iwer Christoffersson* *), ger anledning till den förmodan, att den blifvit författad emellan 1620 och 1630.

Hon blef sjuk en natt, och föll i dvala, under hvilken hon skakade och skälfde i hela kroppen i tvenne omgångar, den ena två och den andra tre gånger. Sedan hon uppvaknat berättade hon, att en engel, klädd i skinande kläder, kommit till henne och tagit henne med sig. De foro först till kyrkan, och derifrån uppåt, genom tre himlar, hvilka öppnade och slöto sig efter dem. I den tredje stadnade de. Der sutto de aflidnes själar, i hvita kläder, på stolar, skinande af idel klarhet. Hos hvar och en satt en engel och spelade för honom ljufligen med gulläpplen, och de sjöngo alla samt lofvade Gud. Der voro många, som dött i pestilentien, och bland andra igenkände hon en sin fränkas själ. Denna bad henne blifva qvar i denna härlighet; men engeln sade, att hon skulle tillbaka till jorden, och berätta hvad hon sett, på det menniskorna ej måtte frukta för pestilentien, emedan de erhålla så stor glädje i himlen, om de äro trogna; ty der voro många toma stolar, hvilka skulle uppfyllas af dem, som dogo i pestilentien. Derpå tillsade engeln henne, att omtala sin syn, och predika mot alla slags laster och ogudaktighet, öfverhetens omildhet emot de fattige, o. s. v. samt att uppmana till ett

*) Förmodligen misskrifning i stället för *Iwer Christiernsson* (Ulfsparre) till Hjortö, som blef ståthållare på Kalmar slott år 1621.

bättre firande af sabbaten och till återupptagande af några tidegärds dagar, dem presterskapet låtit falla. Vidare omtalade hon, att hon skakades de två gångerna för sin faders missgerningars skull, och de tre för hennes fars morbror,* den hon ej varseblifvit vid sin hustrus själ i himlen, och uppenbarade hon dervid hvilka synder de begått. Äfven förutsade hon, för att bevisa sin sannfärdighet, hvilka personer skulle inom socknen dö i pestilentien, hvilket ock sedan inträffade.

I folkboken om

FORTUNATUS*),

hvilken öfversattes mot slutet af sextonde århundradet, framträder ännu en gång sagan om *S. Patriks Skärseld*; men den har nu förlorat nästan all sin heliga underbarhet, och man inser lätt, att den, i sin härvarande gestalt, ej kunde utöfva något inflytande på folkföreställningarne.

Under sina långa resor fick *Fortunatus* lust, att äfven besöka den ryktbara S. Patriks skärseld. Han for derföre till staden Wernicks, der ingången till densamma finnes bakom högaltaret i ett klosterkapell. På Fortunati fråga, huru denna ort blifvit så ryktbar, berättade pri-

*) Denna saga, hvilken, efter alla anledningar, är af *Bretagniskt* ursprung, synes hafva inkommit öfver Tyskland till Sverige. Vi äga af den en större och en mindre bearbetning. I den sednare omtalas detta äfventyr endast flygtigt och oigenkänligt, hvarföre det här är anfördt efter den större. *Nyerup* omnämner (i Almindelig Morskabslæsning) en upplaga från 1694. En annan är tryckt under följande titel: Fortunati Historia, Om Hans Pung och Önskehatt. I ledige stunder myckit lustig och behagelig att läsa; Hvilken nu efter mångens begäran är Tryckt på nytt. — Troligen omkring 1720 eller 1730. Den är ytterst sällsynt. Det enda exemplar jag sett deraf, finnes i den rika samling af Svenska sagor och visor, som äges af Hr *G. Stephens*.

orn, att då S. Patrik fordom höll sin andakt der i nejden, hittade han på ingången till hålan och gick derin. Han förvillade sig snart uti irrgångarne; men efter en brinnande bön till Gud om frälsning, påträffade han rätta vägen och kom lyckligen ut, samt blef, efter den stunden, ännu frommare än förut. En del pilgrimer, som varit derinne, hade hört en ynklig låt; men andra hade ingenting förnummit, utan endast varit svåra rädde. Fortunatus menade, att det vore nesligt för honom, om han ej besökt ett så namnkunnigt ställe, hvarföre han, efter vanlig beredelse, med bön och nattvardens begående, begaf sig dit, tillika med sin tjenare. De gingo innan kort vilse i mörkret, så att de måste blifva der i flere dagar uti stor nöd, till dess slutligen en man, som väl kände vägarne i hålan, gick ned med ett snöre och hjelpte dem ut. När de reste dädan bad priorn dem ej omtala sitt missöde, på det att pilgrimerna icke måtte afskräckas från vallfärder dit, och klostret derigenom förlora en inkomst.

Berättelsen om en bonde

MÅNS I SKYLLESMÅLA*)

är kort och säkerligen ofullständigt upptecknad; emedan åtskilligt deri är lemnadt utan förklaring. Den tyckes vara från 1730:talet. Innehållet lyder: Han hade varit till

*) Af denna har jag sett en upplaga: Trenne sannfärdiga berättelser, Den Första: Föreställd om en ogudaktig Man vid namn Måns i Skyllesmåla, hvilken tillförene hafver fördt et ogudaktigt lefverne, men är sedan kommen till god omvändelse och bättring. Den Andra: Om tvenne trogna Cammerater. Den tredje: Om en uppbränd bakdantare. Tryckt 1785. — En annan upplaga, "Tryckt i år", är troligen äldre.

qvarn tre dagar före jul, och då han for tillbaka såg han i skogen liksom en herregård, dit han ingick och var der helvetet. Här mötte honom en man, med en skäppa på hufvudet. Honom igenkände han för sin granne, hvilken dött för fyra år sedan. Tillika fann han der många andra, som aflidit för längre tid tillbaka. Medan han var här kom en djefvul och ledde en skönt utstofferad jungfru, med skönhetsfläckar i ansigtet, till en källa; men då hon böjde sig ned för att dricka, slog en låga upp ur källan och hon föll deri. Äfven såg han der många små barn, och på hans fråga, hvarföre de så pinades, svarade hans fordne granne: "emedan deras moder önskat bort dem, när hon gått med dem". Slutligen sade denne till honom: "gack din väg", hvarpå han gick hem och lade sig med stor ängslan. Sedermera omtalade han sin syn, och bättrade det syndiga lefverne han dittills fört.

Ungefärligen från samma tid torde man kunna härleda den Danska sagan om:

PRÆSTENS SENGESTED*).

Den är märkvärdig, såsom det enda exempel på dessa visioners användande uti egentligen satirisk afsigt. En rå, men kraftig folk-qvickhet uppenbarar sig här och slungar sina hvassa pilar mot jordiskt sinnade prester, jemte de torra, andelösa läror de förkunna. Dess innehåll är i korthet:

I *Fons* lefde en prest, *Mäster Hans*, som var mägta lärd; men förde ett gudlöst och liderligt lefverne. Man trodde honom hafva lärt sin konst i Wittenberg. I hans församling bodde en smed, *Michel Nifinger*, en klyftig,

---

*) Finnes uti: Krønnike-Lises Æventyr eller Fyenske Sagn, udgivne af *Fr. Schaldemose*. Kjøbenhavn, 1841.

men tillika liderlig sälle, hvilken ständigt låg i delo med honom. En eftermiddag berättade Michel för honom följande: "Härom dagen hade jag gått upp på byhögen och lagt mig, fastän man säger, att den som sofver der har de underligaste drömmar. Men knapt hade jag somnat, förrän jag tyckte, att min själ kröp ur kroppen; hon var skapad likadan som din, men var mindre och hade vingar. Hon flög upp emot solen, som var ett vackert land, fullt med menniskors själar och midt uti låg ett skinande slott af guld och elfenben. Af en ibland själarne fick han veta vägen till *S. Peder*, och begaf sig till honom; denne hälsade honom god dag, och släppte in honom i himlen. Först kom han till *Judarnes* paradis; der såg han *Abraham*, och själarne hvilande sig i hans sköt. Derifrån kom han till det *himmelska* paradiset. Der satt Gud fader sjelf, i skepnad af en gammal man, med hvitt skägg och klädd i blå mantel; omkring lågo själar på knä och sjöngo ur psalmböcker. "Hur länge räcker denna saligheten?" frågade han en af dem. "Från evighet till evighet", suckade denne, och såg ned i psalmboken. "Ih! hvem fanden kan hålla ut med en sådan salighet", tänkte han. I detsamma försvann allt, och jag vaknade vid det att något varmt rann öfver min kind. Då jag såg upp fann jag, att det förorsakades af en ko, som stod öfver mig". En tid derefter for presten förbi byhögen, och fick lust att försöka en middagssömn på densamma. Han gick upp, och emedan han druckit dugtigt till middagen, somnade han snart. Allt gick i början likasom för smeden; men i stället för att fara till solen kom presten till månen, hvilken var alldeles kopparröd och glödande. Här hvimlade af själar, som underrättade presten, att han var i helvetets förgård. Nu

tog honom ett benrangel, och förde honom först till ett helvete, med öfverskrift: *För de girige*, och tvang honom att dricka bägare fulla af smält guld. Derefter förde det honom till ett *För Drinkare*, hvarest själarne hade näsor så stora som tre fjerdedelar af kroppen, och undfägnade honom med en dryck af malört. Slutligen fördes han till ett *För Vällustige*, der själarne voro utan näsor, samt doppades i sjudande olja. Häraf plågades han så, att han — for upp och gned sina ögon. Sedan han hemtat sig, fann han, att han låg qvar på Byhögen samt att hans underdel blifvit våt, i följd af förskräckelsen. Stället kallades sedermera: *Præstens Sengested.*

I början af adertonde århundradet finnas berättelser, liknande dem från medeltiden, upptagne uti åtskilliga andaktsböcker, t. ex. *Werners* Himlaväg, *Scrivers* Själaskatt, m. fl. I den förra anträffas ett slags legend, ur hvilken flera drag synas vara upprepade i ett par af de följande. En förnäm herre, heter det, blef midt under sitt ogudaktiga lefverne, hasteligen ryckt ur verlden. Hans tjenare såg samma natt, i en syn, huru själen kallades inför Guds domstol, der förtappelsens dom afkunnades öfver honom, hvarefter han genast fördes till helvetet, och öfverantvardades åt Beelzebub, för att straffas. Emedan han lefvat i dryckenskap, måste han nu utdricka bägare fulla af eld och svafvel; emedan han gerna dansat, måste han dansa med plågoandar, hvilka sleto honom med glödande klor; emedan han på sabbaten hellre jagat, än gått i Guds hus, blåste en ond ande med glödande horn i hans öra, så att eldgnistor flögo ut ur näsa och mun; ändtligen, emedan han gerna sjungit lustiga sånger, befallte honom Beelzebub, att nu sjunga en sådan, hvarpå han först förbannade sitt förriga lefverne, vidare sin fö-

delse, och slutligen, då han uppmanades att sjunga i ännu högre toner, den heliga treenigheten. Detta berömde Beelzebub, och befallte, att, till lön derför, bereda honom en god bädd, hvarpå den fördömde nedkastades i en brinnande sjö af beck och svafvel, med ett brak, likasom jord och himmel ville förgås.

Derefter följer den bekanta

JONAS HÅKANSSONS UPPENBARELSE*).

Jonas Håkansson var en bonde i Högsby socken af Småland, och berättas hafva haft sin syn år 1801. Af alla sådana är denna mest utförlig och allmännast kringspridd. Berättelsen innehåller, att han en morgon öfverfölls af ett skakande, som varade i tre dagar. Sedan hans kropp kommit i stillhet, fördes själen till himmelens port, och vid hans sida stod en engel, klädd i en skinande messhake. Engeln sade till honom: "räds icke". Derpå fördes han till den andra himmelens port. Derinnanför sutto de utvalde, på sina herrlighets stolar, och prisade Gud. Längre fram sutto helgonen utmed sköna gator, och jemte dem några redliga lärare, som han känt under deras lefnad. Derpå såg han huru englar inburo de trognas själar på sina händer, och alla de utvalde gingo dem till mötes med sång och glädje, och satte dem på sina stolar; men de onda andarne, som efterjagat dem, veko tillbaka och stadnade utanföre. Deremot såg han andra själar dragas ned till fördömelsen, och då den gode engeln, som följt dem i tiden, såg sin möda vara förgäfves, gick han och tog deras stolar från sina rum i

*) Den äldsta upplaga jag har till hands är tryckt under titel af: *Jonas Håkanssons* Uppenbarelse. Wexiö, 1828, 1 ark 8:o. Den är omtryckt mångfaldiga gånger, och sednast i Fahlun 1842.

himlen. Der såg han äfven en annan rymd, full med skinande stolar, på hvilka voro figurer, liknande menniskoansigten, lika de menniskor stolarne tillhörde. Engeln sade honom, att allt efter som menniskan tilltager i synd svartnar stolen; så länge derpå finnes en ljus prick står nådens dörr ännu öppen; men sedan den blifvit svart öfver allt, är syndaren förhärdad och kan ej mera räddas. Derefter visade honom engeln afgrunden, hvilken brann af eld och svafvel. Deruti fanns en stor panna, med lock, ur hvilken gingo gnistor så fasliga, att om en enda finge tillstädjelse, kunde den förderfva ett helt land. Dit kom en ond ande, med en själ i sin venstra klo, och kastade honom ned. Då locket upptogs uppräckte de, som der inne voro, sina händer och fingrar, och fikade att komma upp; men en annan ond ande stod till reds med ett ofantligt svärd och strök ned dem från bräddarne, samt tillslöt pannan. Derpå såg han en stor herre komma farandes till himmelens port, i "en karet med fyra par hästar före"; men emedan domen redan var fälld måste han neder i svafvelsjön. Der tog honom en ond ande på sin venstra klo, och sade: "du hafver budit tusentals af oss regera dig, men nu råder jag dig ensam", hvarpå han slet honom sönder och kastade styckena i elden; och vardt han så pinad evinnerligen. Vidare såg han själar falla i sjön, tätt som hagel, och han hörde ett tal, att alla fördömda qvinnosjälar finge utstå grymma plågor, emedan qvinnan låtit förleda sig af ormen. Midt i sjön låg afgrundsförsten sjelf, bunden med en ofantelig kedja. Hans hufvudhår voro ormar, hvilka han släppte ifrån sig, för att pina de fördömde. Han filade ständigt på sin kedja; men den sprang alltid till sin fordna tjocklek igen. Sedan såg han huru de fördömde pinades, hvar och en på

samma sätt, som han syndat. Drinkare drucko ur kalkar af eld och svafvel; de som under sabbaten plockat bär eller dylikt, vandrade här i eld och blod; de som fiskat på söndagen, metade här upp onda andar; likaså de, som på nämnde dag huggit ved, slagits eller fört oväsende, blefvo grufligen pinade. De som skrymtaktigt läst och sjungit Guds ord, läste ur böcker, hvilka brunno i deras händer. De som sqvallrat eller sjungit ogudaktiga visor, sönderbeto, för värks skull, sina tungor; ty onda andar klöfvo dem itu och sögo deras hjerteblod. De som svurit på Herrans väderlek, sletos mot hvassa klippor och plågades af olidelig köld och tandvärk. De som samlat orättfärdigt gods, kommo der flytande och kastade eld på sina bröst, och likaledes de, som ovärdigt begått nattvarden och försvurit sig. De som nyttjat falska vigter, hade vigter af eld, hvilka brände deras händer. Falska landtmätare drogo sina eldröda kedjor efter sig. De som rubbat råmärken, buro glödheta stenar i händerna och förbannade sig sjelfva. De som lefvat i dans och vällust, dansade med onda andar på glödande galler. Mördare voro här äfven i stora plågor. De som tillfredsställt sina köttsliga lustar, utöfvade dem här, under pinor och ve. Signerskor och trollpackor ledo plågor, som liknade deras bedrifter i tiden. På ett rum voro fjerdingar fulla af fjäder, deraf djeflarne årligen utdela en till hvarje trollpacka. Sedan såg han hedningarne i svafvelsjöns norra kant. De foro här såsom trådpinnar, liksom de varit drifna af en häftig storm; men hade dock mindre plågor än de så kallade kristne. Slutligen bad han engeln, att få bli qvar hos honom, men denne sade, att hans tid ännu ej var kommen; han skulle tillbaka till jorden, och

omtala för menniskorna hvad han sett, till deras varning och uppmuntran.

Den sista af dessa syner omnämnes endast för fullständighets skull. Den finnes i följande nyligen utgifna arbete: Ännu ett af tidens många tecken. En sann, nyligen timad händelse, alla väckta till allvarlig påminnelse, alla troende till uppmuntran och otrones barn till varning. Af *P. A. Åkerlund.* Fahlun, 1844; 12:o. Den är af utgifvaren dels stympad, dels så bearbetad och omstöpt, att allt som vittnar om folkdikt försvunnit derur. Den har intresse endast såsom prof på den lära, hvilken nu stundom meddelas folket af vissa ifrare. Helvetet indelas af honom i tio rum, der förbrytarne mot de tio budorden straffas. Pinorna derstädes äro de vanliga: eld och svafvel, m. m. Himmelens glädje skådar han icke.

B.

TUNGULUS-SAGANS LITTERATUR.

I. Den *Latinska* uppteckningen härrör, såsom redan nämdt är, från en *Marcus Monachus.* Flera handskrifter af densamma finnas ännu bevarade. Åtskilliga, ganska gamla, omtalas af *Greith,* Spicilegium Vaticanum, *Wrigth,* S. Patriks Purgatory, Lond. 1844, m. fl. Äfven på kongl. bibliotheket i Stockholm anträffas deraf en handskrift på papper, innehållande 12 blad i smal folio, såsom det tyckes, skrifven omkring 1360 eller 1370.

Under boktryckeri konstens första århundrade erhöll den flera upplagor. Följande äro kända:

1. Incipit libellus de raptu animæ Tundali & ejus visione tractans de penis inferni & gloria paradisi. s. l. & a. (Eustadii, Reyser; omkring 1475), 4:o, 28 blad, med 20 trädsnitt.
2. — — — s. l. & a. (Coloniæ, Therhoernen), 4:o, 17 blad.
3. — — — s. l. & a. 4:o, 20 blad.
4. — — — Coloniæ 1496, 4:o, med trädsnitt. (Tillsamman med: *Jac. de Clusa,* Tractatus de Apparitionibus & Receptaculis animarum, exutarum corporibus, &c.)
5. Intagen hos *Vincentius Bellovacensis,* i hans Speculum Historiale, Lib. XXVIII, capp. 88—104. Med undantag af inledningen, hvilken är något afvikande, öfverensstämmer den med den ofvannämnda handskriften.

II. Af en *Fornengelsk,* rimmad bearbetning finnas flera handskrifter. (Se *Wrigth,* l. c. sid. 32). Efter en handskrift i "the Advocates Library" uti Edinburgh, har den nyligen blifvit utgifven af Mr. *Turnbull* under titel: The Visions of Tundale; together with Metrical Moralisations, and other fragments of Early Poetry, hithero inedited. Edinburgh, 1843, 8:o. (Har ej kommit i bokhandeln).

III. En gammal *Fransysk* bearbetning har i sednare tider blifvit utgifven, under titel: Vision de Tondalus. Recit mystique de XII Siècle, publié par *Oct. Delepierre.* Bruxelles, 1839, 8:o. (Utgifven för *Société des Bibliophiles de Mons*).

V. 1. En *Tysk* öfversättning tryektes redan tidigt, under följande titel: Hie hebt sich an das puch der pein der seelen und vō den freuden der welten und zu latein genant visio Tundali zu teutsch die gesicht Tundali. Augspurg, 1473 och 1476, fol. (Sammantryckt med en Tysk öfversättning af *Gregorii Magni* Dialoger).

2. En annan öfversättning torde vara: Von Tondalo dē ritter aus Hybernia eyn wūderlich geschicht, &c. Augspurg, Zeissenmair, 1494, 4:o, med trädsnitt. En ny upplaga utkom derstädes hos Froschauer, 1508, 4:o.

3. Af en *Nederrhensk*, rimmad bearbetning återstå endast tvenne afbrutna stycken. De hafva blifvit utgifna efter en handskrift i Geheimerath *Meusebachs* bibliothek af *Karl Lachmann*, och hänföras af honom till omkring 1180. (Se hans uppsats: *Ueber drei Bruchstücke niederrheinischer Gedichte aus dem zwölften und Anfange des Dreizehnten Jahrhunderts*, uti Philolog. und Hist. Abhandlungen der Königl. Akad. der Wissensch. zu Berlin. Berlin, 1836, 4:o, sid. 158). Fragmentet består af 172 verser. Utaf dem utgöra v. 1—51 en inledning af *Tyska* öfversättaren; 52—86 *Marci* beskrifning öfver Hibernia; v. 87 början sjelfva synen, hvilken afbrytes med v. 89. — Det sednare stycket innehåller slutet af de högfärdiges pina, samt början af de giriges. Att döma efter dessa korta stycken, har det hela varit en möjligast ordagrann versifiering af originalet.

4. En af denna oafhängig bearbetning på rim, från början af trettonde århundradet, är utgifven efter en

handskrift (2,690) å kejs. bibliotheket i Wien, och finnes bland *Gedichte des XII und XIII Jahrhunderts* herausg. von *K. J. Hahn.* Quedlinburg u. Leipzig, 1840, 8:o. (I Bibliothek der Deutschen National-Litteratur). Öfverskriften är: *Daz bůch heizzet Tnugdalus* (säkerligen origtigt läst i st. för Tungdalus). Jemte Tyske öfversättarens före- och eftertal upptager den 2,190 verser. Uti det sednare berättas bland annat:

Daz ditze buch gereimet ist
Daz chom von eines herren bet
Ze winneberge in der stet
Er heizzet pruder chunrat
d' manich gůt begat.

Den utgör en i det hela trogen, men något utvidgad behandling af det Latinska originalet.

V. En gammal *Nederländsk* är tryckt under titel: Het boek van Tondalus visionen. Antwerpen, Matthias v. d. Goes, 1472 (tryckfel i st. för 1482), 4:o. Nya upplagor blefvo utgifna i Hertogenbusch 1484, 4:o, och Delft. 1494, 4:o, med trädsnitt.

VI. På *Isländska* öfverflyttades den, genom föranstaltande af konung *Håkan Håkansson* (✝ 1263), under titel: Duggals Leidsla. Den har aldrig blifvit tryckt. (Se: *Halfdan Einari* Historia Litteraria Islandiæ. Köpenhamn, 1786.)

VII. Om den *Svenska* öfversättningen är nämndt i det föregående. Vid dess utgifvande äro fyra handskrifter begagnade, hvilka alla utgått från samma öfversättning. De olikheter, som förefinnas emellan dem, äro således hvarken många eller särdeles betydande. De anträffas:

I. Uti Codex Verelianus *) på kongl. bibliotheket i Stockholm. Handskriftens ålder är, genom ett derstädes, sid. 490, förekommande årtal, angifven till 1457. Tungulus upptager sidorna 474—490.

Denna handskrift, här kallad A, är både äldst och mest felfri, och har derföre blifvit lagd till grund för texten. Den är aftryckt med yttersta noggrannhet och trohet, utan andra förändringar, än att skiljetecken, hvilka finnas endast på tre eller fyra ställen i handskriften, blifvit tillsatta, samt några uppenbara skriffel rättade. Dessa sednare finnas upptagne sid. 44, under: "Rättelser och Anmärkningar".

II. Uti handskriften, sign. D. 3, inom samma bibliothek **). Det sid. 210 befintliga årtal bestämmer handskriftens ålder till 1476. Den har härstädes blifvit kallad B.

Så väl af I som II finnes facsimile i *Flores och Blanzeflor*. (Häft. I af Fornskr. Sällsk. Saml.).

III. Uti en pappers-handskrift i 4:o, på gymnasii-bibliotheket i Linköping. Den består af 85 blad och är skrifven af flere personer samt med olika stilar, troligen i slutet af femtonde eller början af sextonde århundradet. Den handstil, efter hvilken facsimile är taget, börjar sid. 63 och slutar 121. Innehållet är följande:

1) Calendarium Oeconomico-Diæteticum, eller så kallad bondepraktika, hvari lemnas underrättelse om det, som i hvarje månad och himmelstecken är nyt-

*) Samlingar utgifne af Svenska Fornskrift-Sällskapet. Heft. I, sid. XXVII.
**) Ibd.; sid. XXIX.

tigt att göra eller låta. (Ofullst. börjar med Juni). Sid. 1. — 2) Om årstiderna. (Ofullst. för våren och sommaren) Sid. 15. — 3) "OO som wyl wydhe nar ladende ær han merker thet som hær effther star". Sid. 18. — 4) "Hwor blodh scal skodes nar thet er nyladet". Sid. 22. — 5) Medel att erhålla rent bröst. och klar röst. Sid. 26. — 6) Att af den dag, på hvilken nyårsdagen infaller, kunna sluta till hela nästföljande årets beskaffenhet. Sid. 26. — 7) "ffor sywghdom i bledhre". Sid. 29. — 8) "hær effther scriffwes aff brænde vyns krafft och macht och aff thess dyghdh thet haffuer". Sid. 30. — 9) "ffor howid værk". Sid. 36. — 10) "for falende sootth alsom best". Sid. 37. — 11) Underrättelser om djurkretsen. Sid. 38. (Alla föregående på Danska). — 12) Om hvarjehanda läkedoms medel samt örters dygd och kraft. Sid. 41. — 13) Att göra en rätt gullfärga. Sid. 53. — 14) Att pröfva gull. Sid. 54. — 15) Anteckningar om åtskilligå personers födelse- och dödsår af Ribbinge, Ryninge och Rosengrenske ätterne. Sid. 54. — 16) Legend om riddaren Tungulus. Sid. 63. — 17) D:o om en rådmans son i Wngeren. Sid. 97. — 18) D:o om S:t Procopius. Sid. 107. — 19) D:o om en rådmans son i Wngeren. Sid. 114. (Alla dessa på Svenska). — 20) Den tolamodiga Gresildis historia. (Ofullst. i slutet). Sid. 124. (På Danska). — 21) Legend om S:t Gregorius. (Ofullst. i början). Sid. 151. — 22) En från Latin på Svenska öfversatt messa, att läsas för att frälsa en själ ur skärselden. Sid. 153. — 23) "Infra scripte misse dicende sunt tempore belli turbulacionis

seu

seu obsidionis alicujus terre". Sid. 157. — 24) "Infra scripte misse appellantur misse de gracia et sunt XIII". Sid. 158. — 25) S:t Jörans fasta *). Sid. 159. 26) Huru en vän, fader, &c. kunna lösas ur skärselden. Sid. 160. — 27) Mässa insticktad af påfven Leo. Sid. 161. — 28) "pro ffurtu". Sid. 169. (De åtta sista på Svenska eller Latin).

Denna handskrift har blifvit benämnd C. Originalet har ej varit för mig tillgängligt; men Herr Kammarjunkaren och Riddaren *L. Fr. Rääf* har tillåtit mig begagna en af honom gjord afskrift, vid hvilken de nu lemnade uppgifterna om handskriftens beskaffenhet och innehåll, jemte facsimile, voro bifogade. Jag begagnar tillfället, att offentligen betyga min erkänsla för den ynnestfulla godhet, hvarmed han behagat meddela densamma.

IV. Uti en pappers handskrift i 4:o, sign. K. 45, på kongl. bibliotheket i Stockholm. Innehåller: 1) En dietetik, indelad efter månaderna och himmelstecknen; prosa. Den är ofullständig, både i början och slutet; börjar med Maj och slutar i December, med *pisces* **). — 2) Hertig Fredrik af Normandie. 3) Äfventyr om Sampson; prosa. Af första bladet finnes blott ett stycke qvar. (Utgör egentligen en afskrift af *Wilkina-Sagan*. Se: Iduna, Häft. X, s. 282). — 4) "Her epthir læsis aff en man och war en riddare och heth tungulus". Utgör 11½ blad. —

*) Tryckt i Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del IX, sid. 17.

**) Förmodligen samma arbete, som i III, 1).

5) "Her epter börias ett æfflentyr aff namnlös och ffalentin"; prosa. Ofullständig i slutet.

Denna handskrift har härstädes fått benämningen D. — Den synes vara skrifven i början af sextonde århundradet.

Språk och stafning förete åtskilliga egenheter och man har i anledning deraf tvistat, huruvida handskriften borde hänföras till Svenska eller Danska litteraturen. Antiqvitets arkivets katalog, äfvensom *Molbech* (Förteckning öfver Danska handskrifter på kongl. bibliotheket i Stockholm, uti Historisk Tidskrift, Bd. IV, Heft. 1), antaga den för *Dansk*. Såsom *Svensk* anses den af NYERUP (se: *Schwedische ungedruckte Uebersetzungen altdeutscher Gedichte in d. K. Bibl. zu Stockholm*; i *Von der Hagens* Museum, II, sid. 324), *Gumælius* (Inledning till *Hertig Fredrik*, uti Iduna, Häft. IX) *Hylander*, Iduna, Häft. X, s. 282). *Rääf*, m. fl. I öfverensstämmelse med dessa sednare antager äfven utg. att den är Svensk, så mycket helre, som den fullkomligt öfverensstämmer med de trenne öfriga Svenska handskrifterna. Det är föga sannolikt, att en Dansk, som öfverflyttade denna berättelse på sitt språk, skulle hafva så ordagrannt afskrifvit den Svenska öfversättningen. De Danicismer, hvilka här förekomma, äro dessutom hvarken flere eller mera betydande, än i många andra Svenska arbeten från denna tid.

En sednare afskrift af *Tungulus*, efter D. 3, anträffas uti kgl. bibliothekets handskrift D. 80. Den är gjord af *Wennæsius* omkring 1670. Olika läsarter finnas antecknade ur *Codex Verelianus*.

En ytterligare handskrift af *Tangulus* har funnits uti en kodex, som fordom tillhört antiqvitets arkivet; men numera icke är tillgänglig.* Den är i dess katalog upptagen under sign. A. 58, ibland de böcker, hvilka bordt aflemnas till kongl. bibliotheket; men den. har, troligen, ej kommit dit. Handskriften var på papper i. 4:o, samt, enligt ett i slutet af berättelsen om *"Guidonis siels openbarelse"* utsatt årtal, skrifven 1491. Den hade förut tillhört Åbo domkyrka, derifrån den år 1758 kom till antiqvitets arkivet. Utom en mängd theologiska uppsatser, legender, m. m., innehöll den äfven Tungulus-sagan, om hvilken följande finnes antecknadt i katalogen:

"Tundalus, ok hans syn ok openbarelse", börjar fol. 66 och "slutes fol. 84 verso med dessa ord":

"Lyktas eens syndogh mandz openbarelse, Thungulus aat nampne. Akte hvar Christen människia, ok serdeles renlifne personer, Munkar ok Nunnor, hwar sith lifwerne, och hwar sijna återlön i ondhom ok godhom gierningom, for thy scal, som ingen eij the minsta gierningh bliffuer utan återlön i ärono, swa ok eij minsta syndh uthan hempndh i pijnona. loff ok ära ware Gud nu ok ewerdeliga Amen.
Fr. Jens Räk scripsit Lec." [Hec?]

Denna handskrift har antingen varit en annan öfversättning eller en sednare afskrift af den ofvan omtalade. I hvardera fallet utgör den ett ytterligare bevis på Tungulus-sagans stora allmänlighet i Norden.

I samma handskrift fanns äfven den ofvan omnämnda *"Guidonis siels openbarelse"*. Den började fol. 85 och slöt fol. 100. Slutet är antecknadt i katalogen, och lydde sålunda:

"Ac lys ok Tu Guidonis siell
bedh för allom tik wilia wäll
at the efter liffuets ändha
maghe med tik i hijmerike lända
Thetta screff broder Jönes Räk
uthan at scriften är allom othäk.
Anno Dni MCDXC primo facta sunt hec".

J. A. AHLSTRAND.

RÄTTELSER.

Sid. 30.	*rad.* 9.	*står:* nidlnghe	*läs:*	nidughe
— 49.	— 14.	— *þer*	—	*þar*
— 51.	— 22.	— *hana*	—	*hann*
— 52.	— 5.	— drott*nings*	—	drotti*ns*
— 53.	— 14.	— *gîort*	—	*gior*
— 54.	— 21.	— in*n*	—	ui*n*
— 59.	— 29, 30.	— rundtomkring	—	rundt omkring ho
— 60.	— 15.	— drottnings	—	drottens
— 63.	— 1.	— medan han lefde,	—	en stor vän af kropp, men
— 86.	— 23.	— THYDHÆMZ.	—	THYDHÆ MZ.

S. PATRIKS-SAGAN.

I.

S. PATRIK OCH HANS JÄRTECKEN.

S. PATRIKS-SAGAN.

I.

S. PATRIK OCH HANS JÄRTECKEN.

LEGEND. 1.

Irlands Omwändelse. — Fogla-Skaran.

*Thzta ær s*an*cti pat*ri*cij hælgha lifw*er*ne som biscoper var j ibernia oc ther *pre*dicadhe the hælgho tro 1. *Bl.163.

Thæn hælghe herran s*an*ct*u*s pat*ri*ci*us* han var føder j ænglande. hans modher heth conches oc hon var s*an*cte martins syster. thy var pat*ri*ci*us* s*an*cte martins syster son. honom sænde celestin*us* pafue til hyberniam at *pre*dica ther the hælgho tro oc ther var han biscopir i margh aar han var sua hælagher ma*n* til 2. sit lifw*er*ne at vtan alla andra dygdher som han giordhe (Y^ tha) reste han vp af dødha siæxtighi dødha mæn. Han løste manga the som fangadhe varo wt af thera fængilsom mz sinom egno*m* pæningom. han bygdhe op af gru*n*de try hu*n*dradha kirkior oc fæm oc sextighi. oc ther mz vigdhe han oc giordhe thry hu*n*dradha biscopa oc fæm oc sextighi at sua manga som han bygde kirki(o)nar swa manga vigdhe han oc biscopana. han vigdhe oc til preste 3. thry thusanda oc han c*ri*stnadhe oc døpte xij thusand folk. han c*ri*stnadhe oc døpte siw konu*n*ga alla vm en dagh. oc the varo alle brødher oc thera fadher heth konu*n*g

4. almogrth han fastadhe fyritighi dagha oc fyritighi næther. oppa eth bærgh som kallas hely. han p*re*dicadhe i hybernia væl attatighi aar sua at han mz sino hælgha lifw*er*ne. mz sino*m* hælgho iærteknom. p*re*dica*n* oc kennedom c*ri*stnadhe oc vænde in til gudh alla yberniam han var thiwghu ara oc hu*n*dradha gamal tha han doo. oc æpt*ir* thz at han var dødh*er* (ᵞ ᴬ tha) ku*n*ne ængin finna hans graf oc ængin ku*n*ne thz fa vita hwar han var ior-
5. dhadh*er* Tha han hafdhe fastat fyritighi dagha oc fyritighi næth*er* oppa thz bærghit som kallas hely (ᵞ ᴬ Tha) beddis han af gudhi thre enkannelica bønir som gudh sculle vnna thøm i ybernia. for thz at the hafdho tak*it*
6. vidh the helgho tro Første bønin var at alle the i ybernia varo som trodho oppa gudh the sculdo døø j enom godhom stadgha i thera yt*er*sta tima oc sculdo døø i sua
7. dane akt. at (ˣ the) vildo g*er*na bætra thera synde The andra bønin var at ybernia skulde ekke æwærdhelica (ᵞ for-
8. dømas) fordaruas ælla ødhelægias af hedhningom Thridhia bønin var at ængin i ybernia sculde lifua hær i iordhrike. tha gudz son sculle koma til domin j thøm
'Bl. 163. Verso. rædhelica daghinom som *kallas domadagh*er* Thy sighia somlike at thz landith ybe(r)nia thz scal for ga oc vardha til ænkte siw aar for domadagh for s*anct*i pat*ri*cij bøn
9. sculdh Sidhan oc th*er* mz s*anctus* pat*ri*ci*us* han stodh i ybernia oppa eth høght (biærg) oc th*er* gaf han folkino i ybærnia sin vælsignilse oc badh for thøm innerlica til gudh oc tha han stodh oppa thy bærghino tha komo til hans sua mange foghla at ther var ænkte taal vppa oc vildo hafwa hans vælsignilse Oc the samo foghlane tekna alla the som han hafdhe c*ri*stnat. oc vænt til the hælgho tro af allom landom

LEGEND. 2.

S. Patrik i Skottland. — Vik-Såret.

Af thy huru *sanctus* pat*ricius* prædicadhe 1.
j skotlande.

Thænne hælghe he*r*ran pat*ricius* han prædicadhe oc i skotlande. thy hænde thz sua at entidh tha han p*re*dicadhe for konu*n*genom j skotlande af vars he*r*ra pino tha stodh pat*ricius* for konu*n*geno*m* oc hafdhe en pikstaff i sinne handh som han stodde sik vidhe*r* oc i thy samo som han swa stodh oc p*re*dicadhe oc stodde sik vidh piken tha hænde thz hono*m* oforuarandis at han satte piken a konu*n*gxsins footh oc stak mz pikenom konu*n*gin ginom fotin The*r* næst vm sidhe tha *sanctus* 2. pat*ricius* fik thz vndirsta at han hafdhe stu*n*g*it* konu*n*gin ginom fotin. (ᵞᴬ tha) vardh han vndarlica vidhe*r* oc ginstan j samo stu*n*d giordhe han konu*n*gin helan oc hælbrygdha mz sino*m* hælgho bønom Oc æn thæs meer han 3. røktadhe thz af gudhi at j thy rikeno scal ænkte thz diur gita var*it* ælla lifuat som ær etirfult af sik Oc ey at enast røktadhe han thz af gudhi vtan æn iæmuæl badhe træ ok barkir som vaxa i thy rikeno the æru godh for ethe*r*. æpt*ir* thy som somlike sighia

SKILJAKTIG UPPTECKNING.

4. de *sancto* pat*ri*cio

*Bl.134. *Patricius studde sik fast owitande mz piikstaf vidh konu*n*gx foot/ tha han prædikade at pikstafrin gik genu*m* foot bladit. Patricius giorde cors iwir sarit ok ward thaghar helt mz thy iertighne kom han konu*n*gin

5. til c*ri*stindom ¶ Han fik ok mz bonu*m* aff. gudhi at enkte etir blandat ma lifua ælla krapt hafua a irlande oc en iordh ælla thræ foras thædan til annur landh miste(r) hwart etir sin(a) kraft/ orma ok odlur liiff som (thær) nær koma

LEGEND. 3.

Järtecknet med det stulna Fåret.

Thzta ær et iærtekne huru en thiwfwir stal eth faar 1.

En man han staal et faar af sinom granna. oc tha han hafdhe stulit farit. (ᵞᴬ tha) aat han thz ginstan op. tha sanctus patricius fik thzta vita (ᵞᴬ tha) manadhe han alla til bætringh oc bødh allom at hwar som hafdhe stulit thz farit han sculle sik bætra oc sculde gøra lica ther fore tha han hafdhe længe manat til bætringh oc ængin vilde ther vidher kænnas vm en dagh tha folkit var alt komit til kirkio Tha bødh han thz vndir ihesu christi nampn vndir thæs hælgha nampsins dygdh at hulkin mænniskia som thz farit hafdhe ætit i sin buuk tha sculle farit brækia ginom bukin ther j kirkione op-*pinbarlica for allom . Sua skedde thz oc farit som longo var op ætit thz tok ginstan til at brækia. oppinbarlica i bukenom for allo folke j kirkionne Oc thiwfwin bætradhe sik for sina synde oc alle andre vaktadho sik thæs bætre badhe fran styld oc fulom gerningom

Forts. af Bl. 103. Verso. 2. 3. *Bl.164.

SKILJAKTIG UPPTECKNING.

¶ Man lyste mangom sinnom epte eno stolno fare. ok thy at enghin wilde widherganga badh han gudh at farit skulde bræchia gønum hans liiff som farit hafdhe ætit/ jamskøt brækte farit gønum thiufsins mun mz thænna thwem (ˣˣ iærteknom) (ᴬ gerningom) kom han mykit folk til cristindom. 4. *Bl.134.

LEGEND. 4.

Järtecknet med det osedda Korset.

1. Et annat iærtekne af eno korsse

Forts. af Bl.164. Sanctus patricius han hafdhe thz for ena sidhuænio at al the kors som han saa. thøm hedhradhe han
2. oc æradhe mz store gudlikhz Entidh hænde thz sua at han gik fram vm eth faghart kors hulkit han ænkte skøtte oc ænkte hedhradhe. tha spordho hans thiæ-nara honom til. hwi han ekke hedhradhe thz korssit som han plæghadhe hedhra al annor kors tha swaradhe han
3. oc sagdhe at han saa ekke thz korsit ther næst æptir tha han spordhe gudh j sinom bønom for hwi han saa ey. thz korsit sama. tha swaradhe en røst nidhre vndir iordhinne oc sagdhe sua. hwat ey vest thu at iac liggher hær iordh-adher en vsal hedhninge som owærdhogher ær at hafua owir mik thz hælgha kors tekn. tha sanctus patricius thzta hørdhe tha læt han genstan føra korsit bort thædhan oc læt thz sætia vppa en annan stadh

LEGEND. 5.

S. Patriks Skärs-Eld.

af thy huru ih*esus christus* viiste hono*m* purgatoriu*m* 1.

Thæntidh *sanctus* pat*ricius* tok først til at p*re*dica i ybernia tha giordhe han ther litla fruct for thy folk*it* th*e*r i landeno thz var (^ ginom) (x mykit) hart i alle ondzsco sua at the varo likare oskælicom diurom æn · nakro*m* mæ*n*niskiom tha han thz saa at folk*it* var sua ilhart af sik tha badh han til gudh at han skulle oppinbara hono*m* nokot vndharlik*it* iærtekne af hulko the matto fa nokon gudz ræddogha oc matto thæs hæll*er* sik læta vmuænda til the hælgho tro tha han la i sinom bønom 2. oc hafdhe sik thwinghat oc vtsmæktat mz gudhlike fasto. at gudh sculle thæs hæll*er* gøra mz honom nakot iærtekne som thøm matte koma til vmuændilse oc siæla helso J thy sama som han sua laa i sino*m* gudlico bønom tha thedhis honu*m* var. h*er*ra ih*esus christus* oc fik honu*m* thz hælgha ewangeliu*m* oc th*e*r mædh*e*r en gangostaf. Oc thæssin tw thingin hallas i ibernia for stora oc dyra hælgha doma af allom thøm som ther i rikeno (Y ^ æru) sculu vara ærkebiscopa *Oc thæ*n* sama stafwin han kallas ih*esu christi* stafw*ir* for thy ih*esus christus* anduardhadhe han siælfw*ir* mz sinne egne handh sinom kærasta thiænara *sancto* pat*ricio* Ther næst ledde var h*er*ra ih*esus christus* han oppa ena ødhemark Oc th*e*r viste han honu*m* ena siwala groop. oc the g*r*opin var inna*n* til al ginu*m* myrk tha han hafdhe seet the g*r*opina tha taladhe ih*esus* 3.

*Bl. 164. Verso.

4. *christus* til honom oc sagdhe sua hær ær en stadher af purgatorio oc hwar som gangher in i thessa gropena mz rætte tro oc mz thøm vilia at han menar bætra sina syndher oc blifwir i hænne eth dyghn hat oc dagh. hulkin mænniskia thzta gither giort. hon scal rensas af allom sinom syndom oc scal aldre koma i annat purgatorium oc æn thæs meer hwar som far the gropina vt j ginom alla han scal ey at enast see oc skodha onda manna pino oc plagho vtan æn iæmnæl hælgha manna frygdh oc glædhi
5. Sua brat som ihesus christus hafdhe honom thzta sama teet oc beuist. sidan hwarf han ginstan bort oc sanctus patricius thakkadhe gudhi oc gladdis storlica oc litit æptir læt han byggia ena kirkio oppa sama stadhenom oc i the kirkionne skipadhe han oc in satte sancti augustini brodher som callas canonici regulares
6. Thogh bygdhe han the kirkiona i sua matto at the sama gropin som ær purgatorium hon liggher hart vtan for kirkio gaflenom oc kringh vm hona læt han gøra en mur oc læt gøra aat hænne ena starka dør oc ther mædher badhe laas oc nykil. at ængin sculde dyrfuas ther in ganga vtan han spordhis fore oc hafdhe ther enkannelica orlof til.
7. nykilin aat the gropinne andnardhadhe sancte patricius priarenom j the samo kirkione til gømo Oc j thøm timanom tha sancte patricius var en lifuandis siælfwir tha gingo ther mange in som gerna vildo bætra sina syndher
8. Oc the komo i gen mz vissom skælom oc baro thæs vitne at the hafdho ther badhe tholt oc seet aldra størsta pi(ʏn)nor oc plaghor oc thera ordh oc vndarlico thingh som the sagdho sik hafwa seeth oc rønt thøm læt sanctus patricius granlica mærkia oc opscrifwa i the samo kirkionne oc mange læto sik thæs hæller vnuænda [vmuænda] til the hælgho tro for thera ordha sculd oc toko thæs hæller

vidher *sancti* pat*ricij* p*redican* oc kennedom Mange 9.
gingo ther oc in hulke som aldre komo *i gen for thy*Bl.105.
at alle the som i gen komo the varo ekke længher ther
inne æn nat oc dagh fran eno*m* morghon oc til thæn
andra. oc for thy at the som ther in gingo the rensadhos
ther af allom syno*m* syndom. thy kallas thæn stadhin *sancti*
pat*ricij* p*ur*gatoriu*m*

SKILJAKTIG UPPTECKNING.

---

*¶ Patricius saa wæl. at folkit war (*x* mykit) hart 10.
ok thrøght til tronna ok badh varn *herra* koma them*Bl.134.
til thro mz nokro (ⅹrædelike) (*xx*jær) tekne gudh wiiste
pat*ri*cio hwar han skulde merkia. en circil a jordi*n*ne mz
sino*m* staff/ ther sank jordhin j*n*nan circlenu*m* ok wardh
diupaster vatn løøs brunder gudh wiste p*at*ricio at hwili-
kin syndogher man ther nidher fore at thola sy*n*da giæld
han ware fræls aff skærzslá elde annars hems ok alle script
thessa hems/ ok at faa (*xx*mæ*n* mu*n*do) atir koma (af)
the*m* (ther) infor(*x* o) ok the som at*ir* komen. sculdo ey
ther længre dwælias (*x* oc quælias) en fra ens daghs sool
vpgangh ok næsta daghin til solin vpru*n*ne. ¶ Pat*ri*- 11.
cius læt gøra læs for bru*n*nin ok gø*m*de nykilin J næsta
klostre the (som) nidher foro fastado xv dagha

S. PATRIKS-SAGAN.

II.

ICOLAUS I S. PATRIKS SKÄRS-ELD.

S. PATRIKS-SAGAN.

II.

Nicolaus i S. Patriks Skärs-Eld.

Thzta ær af enom man (som) in gik j 1.
ancti patricij purgatorium oc foor ther vth
onom alla pinor som hær æptir standher

Olangan tima æptir thz at *sanctus patricius* var dø- Forts. af Bl. 165.
dher. en vælborin man som heth nicolaus hulkin
som hafdhe giort manga oc stora synde. til thæs
t han matte sina synde bætra tha fastadhe han i atta
agha oc thwingadhe sin likama tha han thz hafdhe giort
(^A tha) beddis han orlof at han for sina synde matte fara
inom patricij purgatorium Sua brat som han var 2.
omin in ginum dørrin (^A tha) kom han til eeth (^R wænt
nønster ælla) bøna hws (^A thå han) ther (^A var komin
ha) møtto honom (^A ther) munka oc the varo alle klædde
nz hwitom klædhom the gingo mz honum in i thz 3.
ønahusit oc giordho honum thiænist oc vyrdhning the
aladho til honum oc sagdho sua thu scalt nw vara star-
ir oc trøstir for thy thik bør nw ginom fara diæfwlsins
ardho oc starko frestilse Tha spordhe han thøm til 4.
c sagdhe hwat scal mik vardha til hiælp ælla ræddingh
ha iac komber i the hardho pinonar tha swaradho the
c sagdho tha thu kombir j pinonar oc kænnir thik pi-
nas. tha ropa ginstan oc sigh sua Jhesu *christe* lifwandis
gudz son miscunna thik owir mik syndoghan man Swa 5.

brat som the hwit klæddo mu*n*kane gingo fra*n* hono*m* tha komo ginstan diæflane farande. oc (ᴬthe) badho han vænda i gen oc ekke ganga længh*er*. fram./ oc til thæs at han sculle sua mik*it* hæll*er* lydha thøm. oc gøra som'the sagdho (ᵞᴬat the villo han væl beuara) (ᴬtha) lokkadho the han først mz søtom ordho*m* oc sagdho at the villo han væl beuara vtan allan skadha oc vildo læta han koma hyl-
6. brygdha hem i gen til sit eghit Tha ville han ænga-ledhis vænda j gen vta*n* han vilde io ændelica' fara the resona fram. honu*m* ow*ir* ginge hwat honu*m* ow*ir*gi*n*ga
7. ku*n*ne Th*er* næst æpt*ir* fik han ginsta*n* høra eth aldra grymasta liudh som rædhelik*it* var høra Swa at hono*m* thotte at al the diur som til ku*n*no vara the toko til at
'Bl.165. Verso. thiwta oc ryuta sua rædhelica (ᵡ*af sik) at han ey annat viste æn al the fyra eleme*n*ta som ær vædh*er* och vatn iordh oc eldh*er* the toko til at storma in byrdhis. oc lupu til sama*n* som the skuldo sla sik i thusanda stykke sundir.
8. tha han thzta liudhit hørdhe. tha tok han til at hisna som ey var vndir oc vardh all*er* ginu*m* ræddh*er* Th(ˣˣa) (ᴬnæst) ropadhe han hiælp och sagdhe som honu*m* var kænt Jhe*su* *christ*e lifuandis gudz son misku*n*na thik ow*ir* mik syndoghom man Oc ginsta*n* i samo stu*n*dh thystnadho the(ˣt) (ᴬdiurin) (ˣliudh*it*) oc han vardh quitt*ir* vidh the
9. pinona Th*er* næst gik han fram bæt*ir*ˋ til en anna*n* stadh tha han thinghat kom tha møtte honu*m* th*er* en stoor diæfla skæri The taladho til hono*m* oc sagdho sua thænkir thu at thu æst nw sloppin w varom handom/ ængaledhis/ thu scalt nw først hær næst børia til at pinas oc plaghas Oc ginstan i samo stundh tha syntis honu*m* en aldra stør-
10. ste bræ*n*nande eldh*er* myk*it* rædhelikin af sik tha sagdho diæflane til honu*m* vilt thu ey lydha os oc gøra som

som halaste iis vndi hænne (ᵞᴬok) læk lughande. brenne-
ste*ns* baal swa som stridhaste strømber ok (the*n*) skulde
nicholaus vm ens iwi gangha ok tha han wantrøste 45.
sik ok fiol nær J *vanhop kom hanu*m* j hugh søt akallan *Bl. 135.
ihe*su* (*christe*) leuandis gudhz son misku*n*na mik ok sætte
fram oredder høghra fothin tha thutu diæfla at han alder
skalf for ræzl til han øpte sina akallan ok sætte fram
winstra fothin ok øpte widh hwart framstighit samu akal-
lan ok gik swa orædder jwi brona thædhan kom 46.
han (ᴬhan) til enna (vænasta) grøna engh som all war
ful mz væl rykande blomst*i*r han kom fram at ænghinne
til en stadh so*m* all*i*r war bygdher aff gul ok gymstenom
ok aff portono*m* gik swa søt lukt at hon lækte allan hans
verk. Thwe mykit wæne vnge mæn møtto hanu*m* 47.
(ᴬsidhan) j porteno*m* ok mælto thenne stadhrin ær para-
dys ok (her) skalt thu nær os bo æwærdhelika j. fryghd
ok faghnadhe tho skalt thu før thæn sama wæghin 48.
atir fara thu. hiit for menløs aff diæfla qualum ok lifua
.xxx dagha j (ˣˣwerdlene [werldene]) ok sighia ther hwat
thu saat (her) ok sidhan skalt thu atir koma. Ni- 49.
cholaus gik at*i*r sama wæghin ok hitte sik som sol vpran
ifwi bru*n*neno*m* som han nidher foor ok lifdhe xxx dagha
ok doo:

nom saa han eet aldra storsta hiwl. oc thz hiwlit var alt ginom fult mz glødhetom krokom Oc a thøm krokom varo mænniskior vphængdha alt vm kringh Somlike hængdho mz halsenom somlike mz tungonne Somlike mz hareno Somlike mz handomen oc somlike mz fotomen. oc aldre sua en som annor. oc thz hiwlit lop sua snart vm kringh at thz sænde af sik sua stora eldz gnistor sua stora som annar nyston Ther næst saa han eet aldra størsta hws oc thz husit var(^t fult) alt fult mz gropom. the gropana varo alla fulla mz glødhetom oc vællande malm oc i thøm glødheta malmenom saa han somlica standa mz enom footh Somlica mz twem fotom Somlikæ stodho i the pinonne op til siin knæ Somliche op til bukin Somlike op til brystit Somlike op til halsin Somlike op til øghonin Thæssa pinonar foor han alla vt ginom for thy sua brat han kalladhe oppa gudz nampn oc ropadhe sik hiælp.

16.

17. tha vardh han genstan quittir af hwarre pinonne Ther næst gik han fram bæter oppa en annan stadh Tha han thingath (kom) tha fik han see ther en brun sua storan oc vidhan at thz var vt owir alla matto oc wt af thøm brunnenom gik en rædhelica stor røkir oc aldra fulasta lokt oc op w honom putradho ælla opsudhu manga siæla sua thiokka som andra gnistor oc the varo glødheta af sik sua at the varo tholika see oppa som glødheth (^s iærn) oc æ som the villo vp w brunnenom tha thrykto diæflane thøm æ nidher i gen Tha sagdho diæflane til honum Thænne stadhin som thu nw seer thz ær hæluite i honom bygge var forman oc herra bælzebub oc thzta ær hans heman. Nidher j thænna brunnin skolum wi *thik kasta vm thu vilt ekke lydha os Oc tha thu komber nidher i thæn brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen (koma) for thy ther ær

18.

*Bl.166. Verso.

ængin vægher oppa Tha vilde han ængaledhis lydha 19. thøm. thy toko the handh a honom oc kastadho han i thæn diupa brunnin tha han thingath kom tha vardh han ther sua hardhelica pinter oc plaghadher át han tapadhe badhe skæl oc sinne Oc sua hardhelica pintis han ther at han hafdhe maxan gløml kalla oppa gudz nampn oc ropa sik hiælp Ther næst vm sidhe tha han kom i gen til 20. sin sinne æn thot han formatte ekke ropa mz munnenom til gudh. tha ropadhe han mz hiærtano oc sagdhe sua Jhesu *christe* lifuandis gudz son miscunna thik owir mik (ᴬᴬfatighan) syndogan (man) Oc ginstan i samo stundh 21. vardh han quittir af the pinonne sik vtan allan skadha oc the mango diæflane som han hafdhe for seet the flydho for honum oc gafuo wnnit oc tha han sculle fara i 22. gen vt af the pinonne tha fik han see ena bro owir hulka han sculde ændelica ganga Oc the sama bron hon var sua mio oc thrangh af sik at han aldre saa sua litla ena bro. oc hon var sua blank af sik som en skinande speghil oc ther mz var hon sua haal som en halaste ijs oc nidhan vndi hænne var en stoor rinnande flodh af eldh oc brænnesten Tha han sculle ga owir thæssa samo brona 23. tha tok han til at wandas som ey var vndher oc iæfuadhe storlica at han sculle alre væl koma owir the brona sik vtan skadha Ther næst vm sidhe kom honom i hugh 24. thz hælgha ordhit oc the dyra bønin som honum hafdhe førra hulpit oc frælst vt af sua mangom pinom oc ther af thok han hopas oc trøsta oc gik fram oc satte annan fotin oppa brona oc byriadhe til at ropa sik hiælp oc sagdhe som han var før(r)a van at sighia Jhesu *christe* lifuandis gudz son miscunna mik syndoghom manne tha 25. fik han høra sua mykit skrij oc sua stort eth roop at han for ræddogha sculdh hafdhe maxan fallit vm kul

tha kalladhe han oppa thz fornæmpda ordhit Jhe*su* *christe*
*Bl.107. lifuandis gudz son Oc ginstan j samo stu*n*d var han *felikir
26. vm sik Th*er* næst satte han anna*n* fothin oppa brona
oc tok til at læsa the samo ordhen Jhe*su* *christe* lifuandis
gudz son miscu*n*na mik syndoghom man Oc æ vidh*er*
hwart thz sin han satte fotin oc vidh*er* hwart thz fiæt
som han gik oppa the bro*n*ne tha kalladhe han æ oppa
the samo ordhin Oc th*er* næst vm sidhe kom han frij oc
27. fræls felikir oc oskaddh*er* ow*ir* the brona Tha han
var komin ow*ir* hona tha kom han th*er* næst wt oppa
ena fagra oc grøna æng oppa the ænginne th*er* vaxste
alla handa blomsth*er* oc yrtir oc af thøm gif [gik] sua dyyr
28. oc ærlikin lokt at th*er* var stort vndir oppa Tha
han kom oppa the ængena. møtto honu*m* th*er* twe dæghe-
like vnge mæn oc the leddo han in til en stadh sua dyran
oc sua ærlikan af sik at han var all*er* skinande af gul
29. oc dyro*m* stenom Tha han kom in for portin a thøm
stadhenom tha slo th*er* vt sua ærlikin lokt oc nat*ur*likin
at han vardh sua karskir oc friskir af sik at honu*m* thotte
som han hafdhe tha forvnnit alla the ondo lokt som han
hafdhe kænt. tha(r) han var (i) the hardho pino*n*ne tha
sagdho the til hono*m* the vngo mæ*n*nene som han leddo
thæ*n*ne stadhin som thu nu seer thz ær p*ar*adiis Tha bødh
30. han sik til oc vilde ge*r*na hafwa gang*it* th*er* in tha
suaradho the oc sagdho thu kan ekke koma hær in for
thy thu scal æn entidh mz likama oc siæl til værldinna
i gen oc allan thæ*n* sama væghin som thu foor hingat
han scalt thu æn entidh fara til ryggia i gen for thy thz
31. matte iw vara ændelica Tho scalt thu vita at i thinne
at*ir*færdh tha hafwa diæflane ænga makt thik antighia pina
ælla plagha ælla nakon skadha gøra for thy sua brat the fa
hær næst see thik tha vardha the ginstan sua rædde at the

fly alle vndan for thik oc tha thu kombir i gen til værl- 32.
dinna sidhan scalt thu lifua xxx dagha oc ginstan æpt*ir*
the trætighi daghana tha scalt thu døø oc hwilas j fridh
oc tha scalt thu in ga j thæ*n* lustelika stadhin som kal-
las p*ar*adiis oc scal th*er* lifua for vtan ænda Th*er* 33.
næst foor han sin vægh thædha*n* i gen oc sua brat han
saa sik vm kringh tha fik han ge*n*stan see at han var
tha komin vt ow*ir* thæ*n* fu(ᵞl)la oc ledha bru*n*nin oc var
tha quitt*ir* vidh*er* alla pinor Oc tha han hafdhe for 34.
allom *oppinbarat oc saght hwat han hafdhe seet oc hwat *Bl.107. Verso.
gudh hafdhe mz hono*m* giort ginstan æpt*ir* trætighi dagha
tha blef han dødh*er* oc foor sidhan til æui*n*nelica æro
bulkit os vnne gudh fadh*er* oc son oc thæ*n* hælghe ande
allom saman A M E N

SKILJAKTIG UPPTECKNING.

*¶ Tha komo. atir aff th*em* nidher for(o) til thes 35.
een for nidh*er* vm sidhe som het nicholaus *han saa enna *Bl.134. Verso.
dør a bruns weggi*n*ne ok ingangh j. eet vænt mønst*er* ok
th*er* mu*n*ka j hwit*um* klædhu*m* siungha thidir the varado
han widh ma*n*gh frestilse oc kiændo hanu*m* til hiælpa for
hwario frestilse sighia. Jhe*su* *christe* leuandis guz son
misku*n*na mik tha han skildis vidh mu*n*kana møtto 36.
hanu*m* diæfla. ok lukkadho han først blidhu*m* ordhum them
a hend*er* ganga ok a th*em* thrøsta ok jætto hanu*m* hel-
bryghdo hem koma en han th*em* lydde. sidhan han 37.
wilde th*em* ey lydha hørdhe han swa rædelika røthan ok
thut alskona (gry*m*ma) dywra at all wæruldin mu*n*de
skielfua. han øpte so*m* hanu*m* war kient. Jhe*su* (*christe*)

dotter, heluites modher, mørksens wen och liusens owen. Hwar ær nw tith hugmod? Hwar ær nw thin mykla æræ, thu haffde olofflikæ j werldine? Hwi æst thu ey nw hugmoder? Hwi gør thu ey nw hoor? Hwi røffuar thu ey nw? Hwi dræpær thu nw ey thin iæmpncristin? Hwi trugher thu nw ey then arma mz oræth? Hwar ær nw thin blidskap? Hwar æru nw thinæ manga winj thu haffde j werldinne? Hwi hiælpæ the tik ey nw?" Tha stod the arma siæll och greth swa jæmmerlikæ, thy at han wenthe sik engæ hiælp.

5. Nw then herrin, ther ey wil syndugh manz dødh tola eller see, han saa til the vsla siæll, och sendhe henne sin engil til hiælp. och swa som hon saa opp, Saa hon lenghe

476. fran enæ liusæ stiærnæ komma til siin; ther aff fik hon

6. enæ storæ glædhi. Tha engelin kom nider, sagde han til siælinnæ: "Heell tungulus, hwat gør thu nw?" Siælin swarade: "Awi min herra, hwar æst thu? hiælp nw mik aff thenna myklæ wanda. thu seer her nw mangha mina

7. owinj, som mik wiliæ sunder slitæ mellan sin." Ængelin swarade: "thu kaller mik nw thin herra, mædhen tik om trengher; och then tiidh thu liffde, tha tiænthe thu them, ther tik wiliæ nw pinæ. Tha thu wast j jorderike, gaff thu mik enkte goth." "Awi min kære herra, nar saa iach

8. tik eller nar hørdhe iach thinæ røst?" Ængelin swarade: "fran then dagh, thu thogh widh cristindomen, tha war iach mz tik och følgde tik badhæ nath och dagh, och thu wilde mik ey lydhæ. Æn gudz miskund ær mer æn thin onskæ; Tha thu haffuer seet allæ the pinor, ther thu haffuer tik forskuldat, Siden skal thu ater til thiin likamma."

9. Swa gik engelin fore och siælin effter. Tha sagde siælin til engelin: "Awi min kære herra, gak ey swa lankt borth fra mik, thy at the tagha mik borth fra tik, før æn thu weest aff." Ængelin swarade: "thu skal them ey ræ-

dhæs, fore thy at *flere* æræ mz oss, æn mz *them*; gudh ær mz oss, enghen ma oss skadhæ." Tha diæfflana hørdhe thz, at engeli*n* foor borth mz siælin*n*æ, tha ropadhe the och bardhis inbyrd*es*, och sagdo swa: "Awi huru grym gudh ær, och huru wranglika ha*n* tag*er* aff oss war tiænistæ ma*n*, och gæld*er* ey hwa*r*iom efft*er* sino*m* ger*ningom*." tha som siælin hørde thz ropit rædd*es* hon myket. 10.

Swa kom engeli*n* och siæli*n* til en diwpan dall; ha*n* war fuld*er* mz bik och brennesten och fuld*er* mz vsla siælæ. Siælin spordhe, hwat siællo*m* ther pint*es*. Ængelin swaradhe: "ther skulo ma*n*drapare pinæs, the so*m* swikæ sin iæmpnc*ri*stin j *tr*o; och skal thu ther wdi swa lenghe, so*m* gudh wil." 11.

Sidhen kom*mo* the til eth bærgh: ther owan laa en lithen stighi, och a an*na*n sidhen thz bærghet war en grymelighin eeldher, och a an*n*an sidhen war offmyken kyldh, och beggiæ j mella*n* war fulth mz siælæ, och diæfflæ *som* the siælæ skulde pinæ. the kastade them mz glødandhe iærn krokom wr eeldhen och j kylden, och ather wr kyldhen och j eeldhen. Tha sporde hon at, hwat siælo*m* ther pint*es*. Ængelin swaradhe: "thz æru the, so*m* awundzsiukæ æru och waro, och haffde wredhe til sin iæmc*ri*stin wta*n* skyldh, och gladdos aff an*n*ars ma*n*z skadha, och togho ther ey sc*ri*pt fore før æn the dødhe; for thy skulu the ther først wdi, och sidhen skulo the j hardar*a* pino." 12. 477. 13.

Sidhen fooro the til en an*n*an dall, och ther jnna*n* war myket mørk*er*; j then dalen war myky*n* grat och sorgh, och alt fult mz siælo*m*. ow*er* then dalen la en bro, thusændh fiæth langh, och eth fiæth bredh; ther mathe enghen ow*er* ganga, wta*n* then ther war*e* wta*n* sy*n*dh; och en p*r*est*er* gik ther tha ow*er* wta*n* wadha, och ha*n* war en pelag*ri*m och bar en palm j sinæ handh. Siælin sporde, hwe*m* the pinæ til hørde. engeli*n* swaradhe: "them so*m* 14. 15.

høgferdige plæghæ waræ, och tagha ther ey script fore, før æn the dø, the fallæ aff thessæ bro och nidher j thessa pino, och sidhen faa the æn mere pino."

16. Swa fooro the fram ena stund aat enom storom wægh, och ther sagho the eth grympt diur; thæss øghon waro rædheligh, thæss mwn war opin, och diæfflanæ wroko ther jn siælæ mz iærn krokom, och swa foor thz diur nider

17. til heluites mz siæx thusandhe siælæ. Siælin sporde, hwem then pinan til hørdhe. Ængelin swarade: "allæ nidinghe skulo ther jnne pinas; och for thy at thu gaff thit gotz

478. fore werldz rosningh och loff, och ey fatighom fore gudz

18. skuldh, for thy skal thu jn j thesso pino." och j the samma stundh hwarff engelin borth, och siælin foor jn j thz grymmæ diurith, och toldhe ther myklæ pino och sorg. ther war mykyn eeldh och kyldh, och rædhelik diwr, som

19. andra wlffua, biornæ och hugorma. Allæ pintho the then vsla siæll, swa lenghe gudh wildhe, och sidhen kom engelin ater til siælinæ, och gladdhæ hona effter the pino, som hon haffde tolth, och badh at hon skuldhe glømæ the pino tha hon komme ater til kroppen.

20. Swa foro the fram til en siø, och han war fulder mz rædhelik diwr; och ther ower laa en bro, twa mila lang, och eth fiæth bredh, hon war all sæth mz brenandhe jærn spikæ, nidhan wndher bronæ ware the diwr, ther eeldh sputadhæ; och the diwr æthæ allæ them ther

21. nider fallæ aff thessæ bro. Siælen laa owan bron, tha kom ther en man och haffde en korn sæk a sinom bak,

22. och greth sarlikæ och kerde sinæ nødh. Siælen sporde, hwat siælom skulo her j pinas. Ængelin swarade: "han som war wan at stiælæ korn, och togh ther ey scripth fore, for thy skal han pinæs j thesso pino; och allæ tiuffuæ och røffuare, wtan the til scripth ganga fore sinæ syn-

der, allæ skulo the fara ower then bronæ, och sidhen koma the til myklæ hardara pino. och for thy at thu røffuade en ko aff thinom gudh fadher, tha skal thu ledhæ en ko ower thessa bro." Siælin swaradhe: "the ko thu sagde aff, hona galt jach wæl igen." Ængelin swarade: "thu galt hona ey ater igen, før æn thu gath hona ey lenghre hafft." Swa fik engelin siælen en othama ko; tha greth siælen sarlika och wengadhe sik, at hon war fødh, at hon skulde komma til the bro. Tha wilde the ko ey følgiæ siælinæ A brona, tha drogh siælen kon effter sik, swa som hon gath; stundom fioll kon och siælen stodh, och stundom føll siælen och kon stodh. Som hon kom mith a brona møthe henne en tiuffuer mz enæ korn byrdhæ. Siælen wilde fram mz kon, och tiuffwen wilde fram mz kornet. Swa som the stodho lenghe och sørgdo, och haffdo lenghe træth; tha siælen kom fram mz kon ower bron, och lagde sik qwar och gath ey ganghet, tha kom engelin til siælinnæ, och sagdhe: "hwi lost thu thzta tik ey minnæs then thimæ thu wast j jorderike? tha ware thina føtcr raske til syndh och olofllik tingh, for thy toldhe thu thessa pino. Swa skalt thu j thzta mørkæ hws pinas, thok ey lenghe." J the samma stundh hwarff engelin borth, och siælen foor j thz mørka hws mz mykyn grath, och toldhe ther mykyn pino. hon saa ther henghæ vsla siælæ owan a glødh, iij saman: sommæ hengdo mz halsen, somma mz hender, och sommæ mz føter, och-sommæ mz tunghone. och saa hon ther qwinnor hænghæ, som ware giordhade mz hugorma; och sommæ hengdo mz thera spenom, och somma mz thera har; och somma qwinnor føddo glødningha hugorma aff thera spenom, och the ware allæ brinnandhe, och haffde iærnkroka ower sinæ halssa, och riffuo vsla siælæ ther mæder. Tha sa hon

23. 24. 470. 25. 26. 27. 28.

alla handha folk: pawa, cardenales, kon*un*ga, biscopa, P*re*stæ, mu*n*ka, riddar*e* och swe*na*, f*r*vr och ju*m*f*r*vr, och alla handa almoga. Sidh*e*n kom siælen wth aff huset, och engeli*n* gaff sin signilsse ow*er* hona, at ho*n* warth swa wæl hell, som før.

29. Swa fooro the fra*m* aat eno*m* wægh, och ko*m*mo til eth hws; thz war swa skapt, so*m* en bagar*e* wggn. th*er* gik wth en lughi, ha*n* brendæ allæ the siælæ, th*er* nær waro pa thusændæ milor nær, for wta*n* th*em* th*er* jn*n*e waro j lughan; och diæfflæ stodho th*er* mz iærnkroko*m*,

480. och drogho Allæ the siælæ, the fingho ow*er* thusandhe

30. milor, Jn j thz huset. Tha siælen sa thz, sagde ho*n* til engeli*n*: "Awi mi*n* kær*e* h*er*ræ, lath mik ey kom*m*a j th*e*ssa pino." Ængeli*n* swaradhæ "th*en*næ lugha, thu seer wta*n* widh thz*ta* hws, ha*n* skal tik enkte skadha, wta*n* thu skalt th*er* jn och see hwat siælo*m* th*er* jnne æræ."

31. Tha ho*n* ko*m* in saa ho*n* ther klost*er* mæn och klost*er* f*r*vr, kon*un*ga och drøtni*n*ge, riddara och swen*na*, the som ey haffdo sith æmbitæ rætteligæ forsta*n*dhet, och saa hon th*er* ju*m*f*r*vr, enkior och hionalagh, th*er* pint*es* hwar efft*er* sino*m* g*er*ni*n*gho*m*. tha siælen haffde thz*ta* seeth,

32. tha kom ho*n* thædh*e*n mz gudz misku*n*dh. Sid*e*n sagde ho*n* til engelin: "mz hwa*r*io haffu*er* iach vsul mæn*n*iskiæ for skuldat th*e*ssæ myklo pino, so*m* iach haffu*er* nw tolth? Nw haffu*er* iach hørth wisæ mæn sighiæ, at w*er*ldin ær full mz gudz misku*n*d, hwi ær iach ensami*n* forglømdh j bla*n*d an*n*or c*re*atur? hwar ær nw gudz milda misku*n*d,

33. so*m* allæ synduge mæn hopas til?" Ængelin swarade: "gudz misku*n*d ær ey wta*n* ræth, och rætt*er* dugh*er* ey wta*n* misku*n*d. Nw ær gudh misku*n*dsam*m*er widh tik, for thy at thu skalt at*er* til likame*n* igen, och thy ær nw gudh rætt*er*, ath thu toldhe nokro pino for thi*n* b*r*vth."

34. Tha sporde siælin aat, hwo ther toldhe swa harda pino. Ængelin

Ængelin swaradhe: "the som thu saa ther hengiæ mz halsenom, thz ære the som dødhe wtan scriptamall; och tho ther hengdo mz føternæ, thz ære the som gernæ gingo til olofflik tingh, som ær dantz och wakunætter, och annat oloffliket liffuernæ; the ther hengdo mz hendernæ, thz ære the som giordhe sinom iæmpcristnæ misførilsse mz sinom handhom, och ey bøth widh gud och sin iæmpcristin; the som hengdo mz twngone, the sagde gernæ osant, och taladho goth for sinom iæmpcristnæ j øgonen, och annat a hans bak, och the som gernæ tala j kirkione olofflik ordh och fafængh. The qwinnor ther henghæ mz giordadhæ hugorma, thz ware the som barn myrdhæ, och ræddes mere fore werldz blygd, æn gudz wrede; och the ther hengdo mz spenna, the gingo for jumfrvr, och ware ey; The qwinnor ther hengdo mz handhom, the plægadhæ oloffliket liffuernæ haffua mz sinom handom; The som hengdo mz harit, giordho sik fæghræ for werldz loff, och haffdo ondzsko j sinæ hiærtæ; the som orma føddho aff sik, wartho aldrik fullæ mz fulom lustom. Pawa, biscopa, konunga, &c fordømpdo sik siælffuæ mz wrangha doma, och lagdo myket pa fore wældh skuldh, och dømpdo wrankt mellan sinæ vnderdana, och the pinæs wtan all miskund. Preste tho ther waro, ryktadhæ illæ thera embitæ och thera thidhæ gærd, och fooro illa mz siælæ rykt, och gaffuo sinom sokno mannom onth effter dømilsse och olofflik liffnadh. kloster mæn, the thu ther saa the haffdo ey sinæ reglæ ræth haldhet. the jumfrvr ther waro, the waro jumfrvr for werldinne, och ey for gudhi; The enkior thu ther saa glømpdo snart sinom husbondom, och sidhen smittades thera hugher och hiærtæ, och ræddes mere werldinne skam, æn gudz hempdh; Thz hionalagh thu ther saa, waro saman mz olofflik glædi, for thy haffua the nw oglædhi."

35. 481. 36. 37.

38. Tha sporde siælen, om nokor man matho komma til glædhi wtan pinæ. Ængelin swarade: "for thy at gudh løste siælinæ mz sith liiff, for thy skal hon pinas fore sinæ synder, om hon them ey bættrar j jorderike mz scriptemall, och mz almosa, och mz gotz, bønom, fastom, mz kirkio gang, mz pilagrims ferdh, och androm godhom gerninghom. Æn for allæ the synder man gør, och bættrar them
39. ey mz scriptemall, ther skal siælen pinæs fore." tha spordhe siælin, hwi godhæ mæn skulo see ondhæ manna pino. Ængelin swarade: "for thy at godhæ mæn skulo swa mykyt heldræ loffua gudh, at han them gøma och frælssæ aff pino och nødh, och ondhæ mæn skulæ see them, som
40. æru j glædhi." Tha spordhe siælen, om the kennæs inbyrdes som j glædi æru. Ængelin swaradæ: "ee glædz
482. hwar aff annars til kommo. Swa som j himmerik ær enghen pinæ och enkte we, Swa ær och j heluitæ enghen
41. glædi och enghin roo, och thera pinæ endes aldrik." Tha saa siælin, hwar diæffæ stodho wthi en rædelikin eldh, och wendho ee som thidaste vsla siælæ, andra stund j eeldhen, och andra stundh j kylden. Siælen spordhe, hwo ther war j the pino. Ængelin swarade: "thz ære lekare och lænzmæn, som vndho waro vslom spakom mannom mz oræt-
42. thom laghom." Tha saa siælen vslæ siælæ j myklo pino; for them war badhæ math och dryk, och honom mathe the engelund na. Siælen sporde, hwem then pinæn til hørdhe. "them som illæ fastæ, och ey wiliæ giffuæ fatigæ folke math, som hungroghe waro, och them som ey wildho til kirkio gaa for læthi-skuldh, och atho før æn mæssæn sagdes om sonnedaghen."

43. Tha fooro the fram til eth myket rædhelikit diwr; thz haffde ij føther och ij wingha, thæss næff och thæss næglæ waro allæ glødindhæ iærn, aff thæss mwn gik en

rædheliken eeldher. Tha spordhe siælen, hwem the pinæ til hørdhe. Ængelin swaradhe: "them ther hoor giordæ, och bættradhæ thz ey; och skal thu ther wthi swa lenghe som gudz wiliæ ær." och swa hwarff engelin borth, och siælin kom j the samma pino, och toldhe ther myket ilt.

44. och sidhen mz gudz wiliæ fooro the æn bættre fram, och kommo til enæ smidhio; ther war j twa esior, och fullæ mz vsla siælæ, och swa som man plæger bløthæ iærn mz hambrom, swa bløtæ diæfflæ the vsla siælæ, och sidhen kastados the wti en mørkan mur. Tha sporde siælin: "hwo skal wti the pino?" Ængelin swaradhe: "j thesso pino skulo allæ falske gerninges mæn, och the som swikæ sin iæmcristin j rættæ tro, och bættræ thz ey widher han."

45. Swa kommo the til en diupan dall, ther aff gik lughen opp j skyn; j then lughæ foro siælæ opp och nidher, swa som eeldh gnistor. Siælin spordhe, hwat thz war. Ængelin swarade: "thz ær heluite; hwo ther komber in, han komber aldrik thæden." Swa kommo the fram til

46. heluites port; ther sagho the margha fulæ pinor och we, 483. swa at waro thusændæ hoffwd, och hwart hoffwdh haffde thusændæ tungor, the gatho ey allæ talt the pinor och we som ther saghos. ther la lucifer a gruffuo, swarter som

47. en ram, han haffde manga hender, och hwar hand x spanna langh och x spanna bredhæ, hans klør waro swa langha, som glaffuio staka, hans næff war swa lankt och iæmmerligæ hwast, och j allæ matho illæ skaplighit, hans hælæ waro swa som sylæ, at pina siælæ mz. han ligger sielffuer bundhen a gruffuo, hans tiænistæ mæn the blæsæ och ryktæ hans eeldh wnder honom. The siælæ waro

48. otalikæ, som mz hans andha foro wth och jn; han dragher mz sin anda j sender siæx thusændæ siælæ. Huru manghe diæfflæ kringhom om honom ware, thz giter hiærtæt ey

9. huxat eller tunghan talat. Siælen sagde til engelin: "gudh fader hielp mik hædhen j gudz nampn, thy iach seer her mangha aff minom kompanom, the jach haffde j jorderike. Thenne rædzlœ gør mik wærre, æn allæ the pinor iach haffuer tolth, siden iach skildes widh likamen."

0. Sidhen kommo the fram til en mur, och ther war innan myket folk, som ey gaffuo fatighe folke aff sith gotz, badhæ mæn och qwinnor; the haffdo ther myket regnoth kalt wædher, hunger och tørst. Siælen spordhe, hwat thz war. engelin swaradhe: "thz war onth folk; for thy skal thu thola ther pino, swa lenge gud wil, och sidhen komber thu thæden."

1. Nw haffuin j hørt allæ the pinor, ther mænniskiæn haffuer fore sinæ synder, ther omøgheliket ær at sighiæ; Och thusænde flere pinor j heluite, som ey ær møgheliget aff at sighiæ; aff hwilkom pinom frælsse os ihesus christus, gudh son, som styrer och radher j himmerike ee for wtan endhæ. **A M E N.**

Nu skulin j høre the gledhi, som j himerik ær. 52. 484.

Ængelin och siælen fooro fram ath enom vægh, war grøn och fagher mark, hon war och full mz roser och allæ handhæ godhæ yrter, och gik aff godh lukt. A the mark war en kældæ, hwo som aff henne drak honom tørste aldrik; ther war myket folk, badhæ mæn och qwinnor. Tha sporde siælin, hwem the glædhi til hørdhe. Ængelin swarade: "the waræ godhæ, och ey ful godhæ; the haffdo lenghe warit j pino, och æro ey æn werddughe, at waræ mz englom j allæ glædi."

Swo kommo the til en stadh, til ij konunga; annar 53. heth donatus och annar het konkaber; the waro godhæ winj j jorderike før æn the waro dødho. Siælen sporde, hwi the waro j the glædhi. Ængelin swarade: "fore thy at the ware godhæ rætferduge vinj j jorderike. Och kon- 54. kaber laa lenghe siwker, och iættæ sik wiliæ wardhæ munk, och bleff døder j then hughen; och donatus gaff myket bort fatige folke aff sith gotz, kirkiom och klostrom, før æn han doo; for thy skulæ the ther glædhiæs for wtan ændhæ."

Swa kommo the fram til eth huss; och thz war alt 55. aff gull och silff, och thz war sæt alt mz alskons dyrom stenom, badhæ wtan och jnnan. ther mathe jn gaa hwo som wildhe, ther war swa liust innan som en soll; thz hws war alth kulloth och myket with om kringh. ther 56. sath en koning a en stoll, han war all forgylder, och war sielffuer klædder mz dyr klæden; och ther kom myket folk

och førdhæ ho*n*om dyræ gaffuor j mæssæ klædho*m*, och the fiollo allæ a knæ for ho*n*om, su*n*gho och loffuadho
57. war h*er*ra. Siælen spordhe, hwo the war*e*, th*er* ho*n*om giordhæ swa storæ æræ. Ængeli*n* swaradhe: "the th*er* fatighæ mæn waro, och pilag*r*imæ och and*ra* gudz tiænistæ mæn; for thy at ha*n* ælskadhe th*em* j jorde*r*ike, thy skal
485. ha*n* haffuæ th*e*ssæ glædhi enæ stu*n*dh, och sidh*e*n æn halffuæ
58. mer*e*." Siælen spordhe, j hwat pino han haffde wa*r*it. Ængeli*n* swarade: "bidhæ enæ stu*n*dh, tha ma thu see ha*n*s pino." och j sam*m*a stu*n*d warth hus*e*t alt mørkt inna*n*, konu*n*ghen stodh opp och gik wt, och græth och mødde*s* sarlika; och folkit følgde alt effte*r* ho*n*om, och fiollo all a sin knæ, och badho for ho*n*om til gudh. konu*n*gen stodh j en eldh, och war klædde*r* mz harklædhom, och the pi*n*o toldhe ha*n* hwar dagh, swa lenghe en mæssæ
59. sagde*s*. tha spordhe siælin, hwi ha*n* tolde swa hardhæ pino. engeli*n* swarade: for thy at ha*n* smittadhe sith hionalagh, och bættradhe thz ey j jorde*r*ike, och for thy at ha*n* badh dræpa en riddare moth landz laghom, och bøtte thz ey widh gudh ell*e*r mæn, thy skal ha*n* swa pinas enæ stu*n*dh, och sidhen faar ha*n* glædi for wta*n* ændhæ. thy at allæ the synde*r* ha*n* haffde giorth, th*e*m haffde ha*n* allæ bøth, wta*n* twa synd*er*."

60. swa kom*m*o the fra*m* til en gyltan mur; ha*n* war swa skinande so*m* soll, och ther war enge*n* dør a, æn hwar the kom*m*o in thz wiste the ey. the sagho th*er* ma*n*g hion sta*n*da for ware*s* h*er*ra, och loffuado the helgæ trefaldighet, och su*n*gho swa: "loffuade*r* warth thu fadh*er* och son och th*e*n helge ande." the th*er* su*n*gho war*e* badhæ mæn och qw*i*nnor, och klædh mz dyro*m* klædhom. Aff them klædhom gi*n*go gnislæ so*m* soll, och huru søt
61. th*er*a røst war, thz git*er* enghen tu*n*gha sakt. Jnna*n* then

mwr war ee dag*er*, och ald*ri*k nath, th*er* war glædi, och ald*ri*k sorgh, th*er* war sangher och ald*re*k grat*er*, th*er* war liiff, och ald*ri*k d*ø*d*er*; th*er* war mere glædhi, æn hiærtad git*er* huxat, eller øgho*n* githæ seeth, ell*er* øron githæ hørt. Siælen spordhe, hwem the glædhi til hørdhe. 62.
Ængelin swaradhe: "them so*m* rætteligæ gømpdo sith h*i*ona- 486.
lagh wta*n* smitto, och kendho th*er*a barno*m*, huru the skuldo liffuæ j gudz tiænist, och styrdhæ them til godæ siidher och godh g*er*ni*n*gæ, och gaffuo g*er*næ fatigho*m* man*no*m aff sith gotz j gudz hedh*er*, och giordho sin tiondhæ rættæ och godhæ, och hioldho hørsemio j the helghæ k*ir*kio. war h*er*ra sigh*er* til th*em* a domadagh: komi*n* nw til mi*n*, 63.
mi*n* kære barn, j the glædhi och til thz rike, so*m* gudh haffu*er* idh*er* budhet aff w*er*ldin*n*e wpphoff. for thy at th*en* tiidh iach war hungrog*er*, tha gaffui*n* j mik math; tha iach war tørstogh*er* gaffui*n* j mik d*ri*kkæ; tha iach war naken gaffui*n* j mik klæd*er*; tha iach war wægfara*n*de lænti*n* j mik hus; tha iach war j fengilsso*m* hugswaladh*en* j mik." tha sagde siælin til engeli*n*: "mi*n* h*er*ra och fa- 64.
dh*er*, lath mik h*er* waræ j th*e*ssæ glædhi; Ald*ri*k g*ir*næs iach mere glædi fanga." Ængelin swarade: "thu ma ey waræ j thessæ glædhi, for thy thu skalt æn see mere glædhi, och sidh*en* skalt thu at*er* til kroppen."

Swa fooro the wta*n* mødho, och kom*m*o pa en fagra*n* 65.
wægh, och beggiæ wegnæ wægh*en* stodho helghæ mæn, och kronor a th*er*a hoffwdh. the nigho tungulu*m* och næ*m*pde och sagde swa: "wælsignad*er* ware thu h*er*r*e*, som syndugx ma*n*z dødh wil ey see. Nw haffu*er* ha*n* giorth mz tik myklæ glædhi och nadh, och ware ey ha*n*s myklæ nadh och misku*n*dh, ald*ri*k haffde thu seet swa margfaldæ glædhi."

Swa kom*m*o the fra*m* til en mwr, och ha*n* war halffuo 66.
fæghre, och kom*m*o th*er* wnd*er*ligæ in wta*n* dør. och ther

sagho the ma*n*ga forgyltæ stola; ther pa sath gamalt folk, karll och q*w*innor, och ware klæddæ mz dyr klædhen; th*e*ra anlite skino so*m* soll, the haffdo kronor a sino hoffwde, th*e*ra haar war skina*n*de so*m* gull; for th*e*m stodho stola aff gull, for*e* th*e*m lagho bøk*er*, sk*r*iffuadhæ mz gull bok-
67. staffua. the su*n*gho och loffuadho wan h*er*ra, och kun*n*o
487. ey wardhæ fullæ aff gudz loff; th*e*ra røst war swa lustelik at høræ, at siælen forglømde allæ the pinor och oglædi ho*n* haffde før seeth. Siælen sporde, hwem the glædi til hørdhe. Ængeli*n* swarade: "thz ær*e* the so*m* toldho gudz m*a*rtiriu*m* fore gudz na*m*pn skuld, och forsagdo th*e*ra synd*er*, och togho th*er* sc*r*ipt fo*re*, och bu*n*dho sik siælffua fra w*er*ldz lustæ, och lotho sik fin*n*æs j godho*m* g*er*nin-gho*m*, och haffdo ey trugh eller lømsko widh sin iæm-c*r*istin, fo*re* thy skulo the ther glædhiæs ee for wla*n* ændæ."

68. Swa kom*m*o the fra*m* til en k*r*ingultan mur; ha*n* war ald*er* aff gull, och fæg*re* æn allæ the muræ the haffdo før seet, ther hørde the alsko*n*s røst och sangh, so*m* dyr war. Siælen sporde, hwem the glædhi til hørde. Ængeli*n* swarade: "thz ær*e* the gode mæn och ju*m*f*r*vr, so*m* the glædhi til hørir, the forlotho sin eyghin wilia och
69. w*er*ldz lusta, och waro ødmiukæ sino*m* forman*nom*." Tha sagde siælin til engeli*n*: "kær*e* h*erre*, lath mik see hwar her jnna*n* th*en*ne mwr faar." Ængeli*n* swarade: "thu ma wæl see hwat thz ær, æn ey ma thu til th*e*m kom*ma*, for thy at allæ the th*e*r æru jnne the ær*e* sk*r*ipnæ j gudz anlite, och kun*n*o ey wardha mætthæ aff the glædi the haffua. hwo th*er* komb*er* jn ha*n* komb*er* ald*r*ik thædhen; ju*m*f*r*vr magho ther jn kom*m*a, och sidhen skulæ the j englæ kora wara ee for wta*n* endhæ."

70. Swa kom*mo* the fra*m* til eth træ; ther war pa badhæ fag*er*th løff och q*w*istæ. A thz træ war alsko*n*s f*r*vkt, ther

wæxæ matthe a jordh; Aff thz træ gik godh lukt; pa hwario gren sath en fugill, och haffdo gyldhæ winghæ och fiædræ, och hwar fughil haffde sinæ røst och alskons sangh, ther fagher mathe waræ. Thz giter enghen tungha folsakt, huru myken glædhi ther war. wndhi thz træ ther war badhæ mæn och qwinnor, och ware klæddæ mz dyr klædhen, the baro gullkronor a thera hoffwdhe, och hwar thera haffde sith hws aff gull skinande som soll, och the sungho wares herra loff ok hedher mz dyrom sangh, sighiænde swa: "loffuader warde gudh altzwalduger for allæ the nadh thu giffuer oss." Siælen spordhe, hwem the glædhi til hørdhe. Ængelin swarade: "thz træ haffuer ath thydhæ mz the helgho kirkio, och the mæn thu saa, the waro kirkio weriandes, och gømdo henna gotz och penninga troligæ och wæl; och somma haffua giffuit gotz och æghor til kirkionæ, och sommæ haffua lathit byggiæ kirkior mz sith gotz och sino ærffuode, ther gudz tiænistæ mæn skulo fødhæs widher. The qwinnor thu ther saa, the haffdo hedræd kirkior mz klæder och lius, och fore thy skulo the haffuæ thessa glædhi, och ther byggiæ och waræ ee for wtan ændhæ."

Swa kommo the til en mwr, fægerst aff allom them murom the haffdo før seeth; j then mwr satho dyre stenæ, som ær cristallus, crissolitus, berillus, iaspis, jacinctus, smaragdus, saphirus, topazion, sardius, ametistus och granatus. Huru myket liuss och godh lukt aff them murenom gik, thz gath enghen twngha sakt. J them mwr sagho the ix englæ koræ; ther sagho the them mz fægrindh, som wæl ær loffuadh at see. The sagho ther englæ, patriarcha och propheta, apostoli, martires, confessores, helghæ jumfrvr, godhæ klærikæ, och manga wtualda godhæ tiænistæ mæn. Aff the godha lukt ther war fingho the

swa myklæ glædi, at the for glømdo allæ the pino och oglædhi so*m* the haffdo førre seeth.

76. Tha ho*n* stodh j the glædi, tha kom engeli*n* ate*r* til he*n*na so*m* he*n*næ haffde følgth, och sagde swa: "haffue*r* thu nw seeth allæ thessæ glædhi?" Tha swarade siælin:
480. "mi*n* kære he*r*ræ, lath mik her wara, thy iach wil ald*r*ik
77. mere glædi haffua, æn her ær." Ængeli*n* swarade: "thu ma her ey waræ, thy at thu. skalt ate*r* j likame*n* igen, och thu skalt p*re*dika och kun*n*ogha alt thz*ta*, thu haffue*r* seeth, badhæ pino och glædi." Tha siæli*n* hørde thz, at ho*n* skulde ate*r* til likame*n*, tha fik ho*n* swa myklo rædzlæ, at ho*n* gløm̄de allæ the glædi ha*n* haffde førre seeth, och
78. ke*r*de sik iæmme*r*liga, och sagde swa: "Awi hwat haffue*r* iach vsla c*re*at*ur* giorth j bla*n*d allæ the so*m* føddæ ære? Hwi skal iach nw ate*r* igen til liffuidh och til the*n* dødhæ likame*n*, mæden iach haue*r* nw tolt swa myklo pi*n*o fore ha*n*s ondha ge*r*ni*n*ga skuldh? eller hwi wil mik gudh ensam skiliæ fra them myklæ nadho*m*, so*m* ha*n* iættæ allom syndugho*m* man*n*o*m*? Hwi skal iach nw skiliæs widh the*n*ne
79. glædhi, och kom*m*a ate*r* til thz synduga liffuet?" Ængeli*n* swarade: ther skal enghen ma*n* wara, for wta*n* then rætteleghæ liffue*r* j iorde*r*ike, och the so*m* t*r*oligæ tiænæ gudhi j k*ir*kionæ, och the so*m* ge*r*næ hørdhe gudz ordh, och the so*m* latha sighiæ mæsso j gudz hedher, och psaltaræ for sinæ forældr*a* siælæ, och for allæ c*r*istnæ siælæ,
80. och gaffuo fatige folke aff sith gotz. och for thy at thu giorde enkte aff godge*r*ni*n*gho*m*, thy ma thu ther ey waræ, wta*n* far nw ate*r* til likame*n*; och gøm tik wæl fra allæ the ge*r*ni*n*gæ, so*m* ondhæ ære, och thu saa och hørdhe; mith radh och mi*n* hiælp skal waræ m̄z tik.

81. och j sam*m*a stu*n*dh engeli*n* taladhe widh siælinæ j him*m*e*r*ike, tha ko*m* siælin ate*r* til likame*n*; och ha*n*

sættes opp och beddes gudz likamme och signade sik mz kors badhæ hiærtæ och bryst. Och sidhen gaff han borth alt thz han atthe fatighe folke j gudz heder, och søkte gernæ kirkio, och hørde gernæ gudz ordh, och predicadhe oppenbarlikæ the helghæ tro, och sagde alt thz han haffde seet, badhæ j himmerike och j heluite, och sagde: "allæ the som gudz budordh gømæ, the faa glædi j himmerike, som øgath ma ey see, och øræt ma ey høræ." 490.
The glædi giffui os gudh fadher och son och then helgæ ande, nw oc for wtan ændhæ. **A M E N.**

mcdlvii°

ÄNDRINGAR OCH ANMÄRKNINGAR.

§. 4. Hwi — i handskriften Hw
5. ma*n*z — i hs. maz
10. war tiænistæ ma*n* — inbytt ur B. i st. för: wta*n* tiænistæ mæn
24. Den omening som här finnes uti alla handskrifterna, synes hafva uppkommit derigenom, att en eller två rader blifvit uteglömda näst efter "træth"
— Här finnes med något yngre band skrifvet i nedra kanten:
Märker thette stycke i domare och fougdter, som osköteliga taga både koo och so ifrå bondanom
58. spordhe — i hs. spordh
65. wil — i hs. wi
68. gode — inbytt ur B. i st. för: olofflik

OLIKA LÄS-ARTER.

B.

(Her) ept*er* læsis aff en ma*n* och war en riddar*e* (oc)h heth Tungulus Sid. 540.

Jnna*n* yberniæ landh war en riiddare ok heth Tun- 541. gulus/ ha*n* war en fag*er*ligh*er* ma*n* och reddis ey gudh/ han thogh siælden sk*ri*pthamall och gik nødugh*er* tiill k*ir*kio ha*n* forsmadhe fatighe mæn och følgde myk*et* sinom wiliæ och thz ha*n* gaff/ gaff ha*n* alth pa we*r*ldz rosni*n*gh/ tha wilde gud ey thz leng*re* stedie och th*er* mz fik ha*n* en wnda*n* dødh swa ath hans lika*m*mæ laa owa*n* iordh*en* iii daghe och iii nætth*er* och th*er* innan tholde hans siell myklo pino och sidh*en* en halffue mer*e* for thy ath tha hon foor wt aff kroppeno*m* tha saa ha*n* allan sin ondhskaff och syndh ha*n* haffde giorth/ for*e* sigh sk*ri*ffuath/ Siælen stodh a kroppeno*m* och thorde ey aff honu*m* ganghe wtha*n* wilde ath*er* i kroppen och matte ey in ko*m*mæ hon haffd*e* mykyn r*e*dduge swa ath hon wiste ey hwat hon skulde førsth redd*es* for*e* th*en* skuldh ath thz husset som liketh laa inna*n* war alth fulth mz diæffwlum och alle trætte the th*er* om ath æthe the wslæ siælin ey ath enasth war huss*et* fulth inna*n* wthan alle wægne om k*ri*ngh

C.

Her epther læsis aff en man och war en riddare och heth tungulus. Sid. 63.

Jnnan ybernæ landh war en riddære och heth tungulus, han war en fagherlighen man, ok ræddes ey gwdh,

han togh siældhen scriptæmaall, och giik nøduger tiill kirkiæ, han forsmadhe fatighe mæn, och følgdhe mykit sinom wiliæ, och thæt han gaff, gaff han alt pa werldsins rosningh, Tha wildhe gud thet ey længher stædhie, och thær mz fiik han en ondan dødh swa ath hans likamæ laa owan iordhen iii daghæ och iii nætther, och thær innan toldhe hans siæll myklo pino och sidhen en haffde mere, ffor thy ath tha hon foor wt aff kroppenom, tha saa han allan sin ondskaff och syndh han haffde giorth, ffore sigh skriffwat, Siælin stodh a kroppenom och torde ey aff honum ganghe, wthen wilde ather j kroppen, och matthe ey in kommæ, hon haffde mykyn ræddughæ swa ath hon wiste ey hwat hon skuldhe fførst ræddis føre then skuld ath thet husset som liketh laa innan war alt fult mz diæfflom. och alle trætte the thærom at æthe the wslæ siælin

---

D.

Her effter læses åff en mandh och var en reddere och heth tunguluss

Jnnan yberne landh var en reddare och heth tunguluss han var en ffagherligen man och ræddess ey gudh han tock siellen s*cri*ptemåll och geck nøduger till kerke han fforsmådde ffattige mæn och ffølgde møkedh sinum velga och thz han gaff gaff han alth på w*er*ldz rosning thå villde gudh thz ey lenger stædia och ther mædh ffick han en ondan dødh så ath hanss lekam*m*e låå offuan jorden iij daga och iij næter och ther innan tolde hanss siell møcklo pino och sidan en haffde mer*e* thi ath tå hon ffor vth åff kroppenum thå så ha*n* allan sin onskap och syndh han haffde giorth ffor seg s*cri*ffuath siælen stodh å krop-

penum och torde ey åff hånum gånga vtan vilde åter i kroppen och måtte ey in kom*m*a hon haffde møken ræd-duge sââ ath hon veste ey huarth hon skulle førsth rædd*es* fføre then skull ath thz husedh som lickedh lââ inne var ålth ffulth mz diefflum och alla trætte the ther om ath æthe the vsle siælen ey ath enasth var husedh ffulth men vtan alla vengna om kring

---

§ 4. C: innerlighæ i st. f. jæmm*er*likæ
5. B, C: fram — fra*n*
8. B, C, D: hjelpe eller lyde — lydhæ
9. B, D: ther eth ord aff — aff
10. B, D: gud ær oss och — gudh ær och
13. D: skull och bråth — skyldh
15. D: hårdare — mer*e*
16. B, C, D: grymmeligh — rædheligh
17. D: sporde den engell — sporde
21. B, C, D: gantzske sar*e* — sarlikæ
24. B, D: for thy at — at
— B, D: tha wilde the siæll ey følghiæ a the bro tha koon wilde ey følghe siælin a bronæ — Tha . . . . . . brona
25. B, C, D: och sagdo — sørgdo
27. B: røffue — riffuo
33. D: gudz miskundh sanner — gudh misku*n*dsam*m*er
— B, C, D: at ha*n* loth tik thola — ath thu toldhe
35. B: olofflighet — olofflik*e*t liffu*er*ne
— C, D: the haffde oloffligheth mz sinom handom taghit — plægadhe . . . . ha*n*do*m*

38. B, C, D: mz gudz bønom — mz gotz bønom
43. D: gløddughe — glødindhæ iærn
46. C: tusænde twngor — thusændæ . . . . . tu*n*gor
— B, C, D: ther waro och sagos — ther saghos
50. B, C: regn och — r*e*gnoth, D: rengn och køldh væder — r*e*gnoth kalt wædh*er*
62. D: gudz ffruckth och tiænesth — gudz tiænist
67. C, D: siælffue tiil fra — siælffua fra
69. B, C, D: ær — faar
70. C: gik en fugiill — sath en fugill
77. D: kungøra — kun*n*ogha
80. B, C, D: aff thessom god gerninghom — aff godg*er*ni*n*gho*m*

I slutet af C. och D. finnes följande vers:

bidhen for then som boken monde scriffue
ath gudh matthe honum sinæ nadher giffue
och matthe døø j christeligæ troo
epther dødhen j himerike boo
Thet wnne oss gudh allom saman
j himmerike liffue for wthan gaman.

Men i D. lyder sista raden sålunda:

i him*m*erike leffua ffor vtan -ende am*m*en

BIHANG I.

Gundelinus och hans Syn. 1.

*AF EINUM GRAMUNK ER LEIDDR UAR J ANDAR SÝN. *Bl. 98. Verso. Spalt. 2.

*af munki *Bl. 49. Verso. Spalt. 1.

Hier segir fra huersu freistat uar af fiandanum eins mans er nýliga kom til gramunka lifnadar. oc huersu honum uar holpit af heilagri marie modr drottins uors ihesu christi. ok huersu honum uar sýnd sæla himirikis fagnada. heluiti oc hrædilegar pinur uondra manna. ok sidann aptur leiddur j sinn likam

A nockru tima uar j einglandi einn madr gündelinüs at nafni. þessi madr uar aa likama sinn til afls oc frækleiks umframm adra menn. oc þer firi uard hann agætr oc eptir lidnar stundir leidir hann sitt umlidit lif sier firi hugskotz augu oc segir honum sua sialfs hans samuitzka at bædi marga hluti oc stora hefir hann moti Gudi giort sinum skapara oc lausnara. þat angrar hann nu hardla miok. Ok þat skipar hann med sialfum sier til umbætingar at hann skal taka helgann kross ok fara j iherusalem oc tæra þar sinu sterka afli j Guds þionustu oc strida firi Guds kristni sem segir heilagr dauid. Stýrkleik minn mun ek uardueita þier til handa drottinn Eptir þetta fer hann til eins abota af gramunka lifnadi ok spýr hann at radum hier um. aboti segir oc bidr at 2. 3. 4.

h*an*n afli sier hi*m*neskra fagn*ad*a *med* fridu sidf*er*di. þ*at* *er* at þio*n*a almattku*m* G*udi* med rettri hlýdni oc heilugu
5\. sidlæti ok litilæti. h*ann* gior*ir* *sua* *gen*gr j klaustr med þ*eim* ab*o*ta hinu*m* sama. ok giorizt þeg*ar* *suo* godsidug*ur* j sinu lifi u*m*skiptu at uel matti h*ann* kallazt uella*n*di j
Sp:t. 2. 6. as--tar hita heilags sidlætis. En*n* þo at hin*n* f*or*ni fia*n*di aufu*n*dadi godra m*anna* gio*r*dir gudligar. leitandi þess ef h*an*n megi m*ed* sinu*m* suiku*m* suelgia. oc en*n* med þui at h*an*n e*r* hin*n* slægazti hauggorm*ur*. þa f*r*eistar h*ann* sua stu*n*du*m* ma*n*nan*n*a. at þ*eir* ken*n*a e*igi* at þ*at* se fi-
7\. a*n*da*n*s suik. þa f*r*eistar h*ann* *sua* j fýstu hugren*n*ingu þ*essa* m*anz* at ho*nu*m m*un*di þ*at* e*igi* rett u*er*a at skipta *sua* skiott u*m* sin*ne* f*iri*ætlan oc þui hugsar h*ann* *suo* til at þ*at* ei*n*a mu*ne* rett u*er*a at h*an*n fare til ih*erusa*lem sem h*ann* hef*ir* f*iri* heit*id*

8\. Ok þui at aboti uar *suo* nær at h*an*n matti naa ho*nu*m þa dualldi h*ann* *sua* sina b*r*ottf*er*d allt til m*or*-
9\. gi*n*s oc gior*ir* þ*at* þo moti sinu*m* uilia En*n* aa þ*eir*ri saumu nott se*m* h*ann* *gen*gr af naudsýniu*m* til reckiu sin-*n*ar ser h*ann* aa einu*m* bita j sama h*usi* *sem* h*an*n oc adr*ir* suofu j fia*n*dan*n* sitia *suo* sem j liking eins apa. ok þui at þesský*n*s dýr fædizt ecki med gramu*n*ku*m*. þa hug-sazt h*onu*m *suo* til at þetta mu*ne* eingi api u*er*a an*n*ar
10\. en*n* fia*n*din*n* j apa mý*n*d oc likneskiu. Nu m*ed* þ*ui* at fia*n*din*n* e*r* klok*ur* oc hellzti m*ar*guis se*m* h*ann* fin*n*r at h*ann* *er* kendr hleýp*ur* h*ann* af bitanu*m* oc aa þe*n*na nýia mu*n*k oc ber h*ann* *suo* sterkl*eg*a at blod flaut bædi af
11\. mun*ne* oc nausu*m* Ept*ir* þetta hu*er*f*ur* h*an*n en*n* nouic*ius* kallar aa brædr sier til hialpar oc u*id* þ*at* uakna þ*eir* oc g*an*ga t*il* at sia þetta. taka h*ann* sidan*n* þadan*n* upp ok bera hogl*eg*a til siukra m*anna* hus oc leggia h*an*n þar nidr j hæga reckiu oc þar laa h*ann* þria daga oc sýn-

dizt þeim hann meira daudr enn lifandi þuiat opnum augum sa hann ecki Enn sua sem hann laa birtizt honum uir- 12. dulegr herra heilagr benedictus aboti suo mælandi uid hann Benedicite. enn hann suarar oc segir Dominus. hann broderinn spyr. huer ertu minn herra. hann segir. Ek *Bl. 50. *em brodir benedictus. far nu oc fyllg mier. hann fylgir Spalt. 1. 13. honum j andlegri syn oc synizt honum sem þeir gangi j lopt upp um marga palla Enn aa þeim sier huerium gradum uoru dioflar. vij. þeir sem freistudu þeirra er um þa palla geingu oc aa sier huerium gradum lostu þessir somu dioflar hinn nyia munk. hann mæddizt sua miok af 14. þeirra hoggum ath uarla matti hann fylgia sinum leidtoga. þui litr hinn helgi benedictus til hans aa bak (ser) aptur ok leggur hond sina yfir hann oc styrkir hann oc þa er þeir koma upp yfir pallana sa munks efnit fagran stad med sua miclum biartleika j sialfu lifsherade skinandi. þui er j sialfri himirikis holl oc eingi fer þar sua fra sagt sem er. þar saa hann eina kapellu litla þa 15. mælti heilagr benedictus Eigi skalttu undrazt Guds uerk þuiat hann einn ma meta skynsemd sinna uerka. heilagr benedictus gengr inn j kapelluna ok bad hinn nyia munk standa uti medann Jnn j kapellunni satu umhuerfis hana 16. fiolldi manna þeirra er sua uoru biartir at alla uega þotti honum skina af þeim A millum þeirra sat modir myskunarinnar oc heilug mær ok modir maria himirikis drottning skinandi millum annara heilagra manna sem sol millum annara himintungla. heilagr benedictus gengr firi 17. hana litillatlega oc kuedur hana ok segir benedicite. enn hun sialf segir. dominus. heilagr benedictus talar þa. min kærazta drottning. hier er þat munks efni sem þier badut mic hingat leida. drottningin mælti þa. latid hann hier koma firi oss Sem hann kemur firi drottninguna segir 18.

h*o*n sua til hans. Villt þu stadfestazt m*ed* mi*er* j mi*nu* herbergi mi*er* til þion*usto* manz sem þu hef*ir* heitit. h*ann* suar*ar*. At sannu drottni*n*g mi*n*. Nu þa. suer mi*er* þ*en*na eid ýf*ir* þ*e*tta alltari oc heit mi*er* stadfastl*eg*a at þu *sk*a*l*t mier þiona. oc G*uds* drott*ni*ngs u*er*k gi*or*a h*ann* gior*ir*
*Sp:t 2. 19. sem d*r*ottni*n*g - * - i*n* býdr Ept*ir* þ*e*tta talar d*r*ottni*n*gi*n* til heilags b*e*nedict*um*. leidit h*ann* nu aptr sem þi*er* leiddut h*ann* hi*n*gat heil*a*gr b*e*nedictus leidir h*ann* nu ut af kapellun*n*i oc bidr h*ann* standa utan*n* dýra oc m*æ*l*ti* u*id* h*ann* hyggat ua*n*dl*eg*a þui sem þu sier ok hallt j min*n*e uandl*eg*a oc truliga þ*uia*t þ*at* er hardla nýttsamligt
20. B*e*nedict*us* tekr eina mun*n*laug oc steýp*ir* j uatni. þar m*ed* tekr h*ann* ein*n* linduk oc gýrdir sik med. mun*n*laugina fær h*ann* uo*r*ri f*ru* en*n* hu*n* faag*ur* oc þuær fætr þ*eir*ra allra en*n* hin*n* heilagi b*e*nedictus þerrir ept*ir* mz
21. li*n*duki*num* oc stod aa kni*am* medan*n*. en*n* at loknu*m* fota þuætti leidir heil*a*gr b*e*nedictus hin*n* nýia b*r*odr u*m* fagra stadi þa sem fullir e*r*o af allzký*n*s blo*m*a med sua sætu*m* ilm sem ei*n*gin*n* maa hug aa ko*m*a hu*er*su dýrd*ar*-
22. full*ir* eru. þar ko*m* j moti þ*ei*m fiolldi mu*n*ka ok þ*eir*ra m*anna* sem f*iri* litlu hofdu u*id* sidlætis bun*ad*i tekit Af þ*essum* mo*nnu*m u*ar*o þ*ei*r nockur*ir* er fagr*ar* koron*ur* haufdu sier aa haufdu*m*. þ*ar* u*aro* oc adr*ir* er þuilikar koron*ur* haufdu e*igi* þegit helldr bidu þ*ei*r m*ed* G*uds*
23. trausti J millu*m* þ*eir*ra u*ar* ein*n* mu*nkur* sa e*r* f*iri* nockur*t* m*ar*k [?] bad af heil*ogu*m b*e*nedicto þess leýfis at tala v*id* hin*n* nýia m*un*k. hu*at* h*ann* fieck skiott. ok at
24. fei*n*gnu ordlofe talar h*ann* til nýia brodr. Ek uar mu*n*kr at þinu heimil*is* h*us*e ec bid at þu seig*ir* ab*o*ta minu*m* at brodir m*a*th*eus* er f*or*du*m* u*ar* ha*n*s munkr bydr at h*ann* hirtizt oc hafizt at hugasamlegar hedan*n* af en*n* hi*n*-
25. gat til uardueitandi sina stett ok til marks hi*er* u*m* þa

seig *honum* at adr en*n* ec *for* af uer*o*lldi*nne* sa ek j syn sua sem k*oro*na stige nidr af hi*m*num. þa koronu hugda ec *mier* æt lada En*n* hu*n* uar gefi*n* einu*m* mu*n*k þei*m* se*m* adr *uar* fram*m* - * - fari*nn* þar *firi* hrygdu*m*zt [*sic*] ec fast oc aufu*n*dada ec *suo* godleika brodr mi*ns*. hi*er* *firi* giorda ek iatni*n*g *firi* abota minu*m*. hi*er* *firi* mi*nn*i ek þik aa at þu ser stadfastr j þi*nn*i *fir*ætlan. hlydin*n* ok litillatr. *for*dazt hegomlig*ar* sæmder. gledzt alldri af þ*ui* at gi*or*a þi*nn* eiginlegan*n* uilia ok hrædzt iafnan*n* G*ud* Se*m* ha*nn* sua talat hef*ir* bydr sæll benedict*us*. heilugu*m* raphaeli at leida þe*nn*a *mann* j alla þa stadi *er* ha*nn* skylldi *far*a. þa leidir raphael ei*n*gill ha*nn* j p*ar*adisum oc se*m* þe*ir* nalgazt b*or*gina sier hin*n* nyie brod*ir* b*or*g nockura hu*n* u*ar* aull af gulle gi*ort*. he*nn*ar hlid haufdu *suo* mi*c*la fegrd at ha*nn* undrazt þat. ei*n*gillin*n* leiddi ha*nn* in*n*an*n* b*or*gar ok sier ha*nn* þa u*m* alla p*ar*adisum b*or*g

*Vbl. 50. Verso. Spalt 1.

26.

27.

Undarlig graus sier ha*nn* þar. oll u*aro* þau me*d* meira sætleik en*n* *fra* megi segia. þar u*aro* fuglar sætleg*a* syngiandi sem au*n*gnu*m* daudligu*m* eyru*m* *er* lofat at heyra Vndir einu tre u*ar* ein*n* hin*n* skærazti brun*n*ur. af þei*m* brun*n*e run*n*u fagr*ir* læk*ir* u*m* b*or*gina mid*ia*

28.

Nu sem mu*n*ks efnit uilldi huila sik u*m* stu*n*d hia brun*n*inu*m*. leiddi eingillin*n* ha*nn* til an*n*ars t*or*gs. þ*at* u*ar* undarlega m*ic*it oc fagrt þ*ar* stod hia ein*n* hin*n* fridazti m*adr* ok sua m*ic*ill se*m* ha*nn* uæ*ri* risi. ha*nn* ua*r* klæddr allt neda*n* af fotu*m* oc upp u*n*dir briostid. þau klædi u*aro* me*d* ymisleg*um* lit oc fegrd Eingillin*n* m*æ*lti þa u*id* mu*n*ks ef*n*it þessi er fru*m*skap*a*dr fad*ir* allz man*n*kyns adam leystr til paradisar fagnada. *firi* blod oc drey*ra* jh*esus* kristz guds sonar. En*n* klædi ha*ns* e*ro* þau dyrdar klædi sem fiandin*n* ouin allz man*n*kyns rænti ha*nn*

29.

30.

31.

þa er *hann* braut *Guds* bodord. ok þ*enn*a sin*n* klædnat
*Spalt 2. hin*n* dýra tok *hann* at end*ur*bæta *aa abel sinu*m* sýni
f*ur*sta rettlatu*m* m*anni* oc *skal suo* endrbætazt f*iri* god
ue*r*k sin*n*a sona eda dætra þar til se*m* *han*n er alklæddr
allr. þa mu*n* ok full *u*e*r*a heilagra man*n*a tala sua sem
gud vill h*enn*i skipa mu*n* þa oc ue*r*olld*in* hafa sin*n* e*n*da
32. Ept*ir* þ*at* er raphael eingill hef*ir* sýnt brodrnu*m* paradisar fagnadi leidizt *han*n þadan*n* j br*ott*. Ok næst þessu
koma þ*eir* j mýrkua stadi. oc til þ*eir*ra he*r*ada sem full
33. *ero* af daudans skugga. þar saa *han*n sua *sem* hrædilega
turna oc *eigi* hugde *hann* an*n*at en*n* þ*at* *u*æ*ri* sialft heluite Eingillin*n* talar þa til *han*s þessir turn*ar* sem þu sier
er *eigi* sialft heluiti. helldr heluitis ofn*ar*. þ*uiat* u*m* þessu
34. saumu ofna f*er* ut reýkr oc logi heluitis elldz Ept*ir* þ*at*
litr *han*n hu*ar* ein*n* m*adr* sit*ur* aa bren*n*anda stole f*iri*
h*onu*m sta*n*da sua se*m* fag*r*ar kon*ur* þær hallda þuilikt
sem aa bren*n*undu*m* kertu*m* ok sla þ*eim* iaf*n*an*n* f*r*aman*n*
j andlit h*onu*m. þau somu kerti draga þ*eir* in*n* j mun*n*
h*onu*m oc ýf*ir* h*an*s in*n*ýfli. þuilika pi*nur* þoldi þessi madr
35. iafnan*n* Eingillin*n* seg*ir* þa *til* sin*s* f*or*nautz. þessi m*adr*
sem þu sier *u*a*r* m*ic*ill in*n* likama sins en*n* ouin salu sin*n*ar. *han*n *u*a*r* bædi ofdrýckiu m*adr* oc ofätz

36. Enn stoll sa *sem* *hann* sitr aa me*r*kir þ*at* at *hann*
*u*a*r* mattug*ur* miok j sinu*m* lika*m* þa er *hann* lifdi. *hann*
elskadi miok kon*ur* ok þ*ui* kuelia ohrein*ir* andar *hann* j
37. kuen*n*a likingu*m* Ept*ir* þat saa *han*n an*n*an*n* man*n* þ*an*n
er sua *u*a*r* pindr. at hin*ir* suortu adar [? andar] flogu
af h*onu*m hudi*n*a kuiku*m* oc gneru *hann* sidan*n* allan*n*
med sallti ok ept*ir* þat steiktu þ*eir* *hann* aa brandreid.
38. Eingillin*n* seg*ir* þa til brodr sins. þessi m*adr* uar rikr
ok mattug*ur* j *u*e*r*olldin*n*e. ok miok grim*m*r *u*i*d* sina *un*dir me*nn*. Ept*ir* þat saau þ*eir* ridanda man*n* aa elldligu*m*

hesti oc bar elldligan*n* skiolld. en*n* fram*m* aa halsi he-
*-stinu*m* hieck ein*n* geit. en*n* *uid* ha*n*s hestz hala dragnade *Bl. 51. Spalt 1.
mu*n*ks buni*n*gr. eingillin*n* talar þa til sins fylgiara þessi 40.
madr sem nu ser þu *uar* j ue*r*olldin*n*i fatækr. oc lifdi iafnan*n*
uid þat *er* ha*n*n rænti adra *menn* ha*n*n tok eina geit *fra*
fatækri konu. En*n* *uid* *e*nda lifs sins uilldi ha*n*n mu*n*kr 41.
gioranzt. *eigi* til þess at ha*n*n idradizt at son*n*u sin*n*a glæpa
helldr til þess at ha*n*n skylldi hylia nockut *y*f*ir* sina ofrægd.
oc *e*f ha*n*n lifdi u*m* stu*n*d. hugdi ha*n*n at hue*r*fa apt*ur* til
sins fyr*r*a lifs oc þ*ui* dreg*ur* ha*n*n ept*ir* sier sidlætis bu-
nadin*n* þa*n*n *er* ho*nu*m syndizt litils ue*r*d*ur*

En*n* geit hans oc skiolldr eru kuol ok pini*n*gar ha*n*s 42.
f*ir*idæ*m*ingar. Ept*ir* þ*at* saau þ*ei*r ymislegar saalir þ*eir*ra 43.
man*n*a sem j uerolldu haufdu sidlætis m*an*n*a* bunat borit.
mu*n*ka. systra. b*is*copa oc klerka Af þ*ei*m *uar*o þ*ei*r noc-
kur*ir*. *er* hlogu fast. adr*ir* *uar*o med haadi ok gabbi miok
hlægiandi. adr*ir* laustuduzt. adr*ir* stu*n*dudu at sedia sina
grædgi. adr*ir* at fullgio*r*a sina lostasemi. þetta syndizt 44.
eigi f*ir*i þui at þ*ui*likar munugd*ir* se ept*ir* daudan*n* li-
kamsins. helldr til þess at liki*n*gar þ*es*sara synda u*m*li-
din*n*a. ueitti þ*ei*m mo*nnu*m mei*r*e hrædzlu hneykzl ok
suiu*ir*ding oc sialfu*m* þ*ei*m pining j sinu*m* kuolu*m* med
þ*ei*m dioflu*m* *er* þa eggia til slikra synda oc *med* þ*ei*m
obæltu*m* fara fra*m*m af ue*r*olldin*n*e þar ept*ir* slogu þ*eir* 45.
somu dioflar þær ueslu saalir j haufudit sua at uti laa
heilin*n* ok ut spru*n*gu augu*n*; þessa pinu þolldu þær aumu
salur oaflatliga ok endr lifnudu þær æ oc æ til sagdra
pinsla Eptir þ*at* leidir raphael ei*n*gil þe*n*na man*n* nidr 46.
til hi*n*s nedzta heluitis pytz. þar sa ha*n*n eitt elldligt hiol
miok hrædilegt ok ein*n* man*n* þandan*n* yf*ir* þ*at*. *uid* þ*es*sa
*syn ue*r*dr ha*n*n akaflega hræddr. oc *er* hiolit uellt*ur* *Spalt 2.
heyrdi ha*n*n at nockr raudd taladi *uid* ha*n*n. sier þu þe*n*na

47. hrædilega lut en*n* muntu sia þat sem hrædilegra er. En*n* e*r* þetta *uar* mælt. þa sier h*an*n at *med* akaflegri raas hleýp*ur* hiolit nidr j sialfan*n* heluitis pýttin*n*. En*n* u*id* þat e*r* hiolit re*n*di nidr j pýttin*n* uard sua micill brestr at hinu*m* nýia brodr ýndizt *sem* allr heimrin*n* himin ok iord oc sior oc allt þ*at* se*m* j þ*eim* e*r* m*un*di fallit hafa.

48. en*n* e*r* hiolit ko*m* nidr j pýttin*n* þa baurdu allar saalir. þær *sem* þar *uaro* hertekn*ar* ok allir fia*n*dr e*r* þar *uaro* pindu þe*n*na man*n* oc bauluodu ho*nu*m þessi hin*n* au*mi* m*adr* *uar* iudas e*r* selldi u*id* ue*r*di uo*r*n he*rr*a ihe-

49. *sum* *christum*. Se*m* hin*n* nýie brodir hef*ir* sied þessa hrædilegu sý*n*. þa leidir heil*agr* raphael haufut eingill h*ann* þadan*n* j brott. þui næst birtizt ho*nu*m saa eingill e*r* solin*n*e stýr*ir* til allr*ar* þion*usto* ok naudsýnia allz

50. man*n*ký*n*s Ept*ir* þ*at* mælir heil*agr* raphael u*id* mu*n*ks efnit *suo* segiandi Nu hæf*ir* þie*r* at huerfa apt*ur* til likama þins. en*n* sýn þa e*r* þu hef*ir* sied *skal*tu au*n*gnu*m* m*anni*

51. seg*ia* utan*n* abota þinu*m* j iatni*n*gu. þegar j stad lifu*ar* h*an*n ok hafdi adr legit. iij. daga sua sem daudr. tok h*an*n f*ur*st at hosta en*n* sidan*n* at tala. h*ann* gleým*ir* bodi eingilsins ok tekr þegar at segia þ*eim* e*r* u*id* *uaro* oc ept*ir* spurdu huat h*an*n hefdi sied oc *mælti* *suo* Sa ec hel-

52. uite ok sa ek p*ar*adisu*m*. ok þegar s*em* h*an*n hef*ir* sua mælt. ser h*ann* at heil*agr* benedictus stendr fram*m*e *firi* ho*nu*m ok lýstr med staf aa mun*n* ho*nu*m *firi* sina ohlýdni h*an*n rettir upp hau*n*di*n*a moti hogginu en*n* hoggit kem*ur*

53. aa ho*n*di*n*a oc ue*r*dr miok sart u*id* j fingrinu*m*. h*ann* spýr *firi* hue*r*ia sauk h*ann* sie *sua bardr. heil*agr* benedictus suar*ar* ho*nu*m *firi* þ*at* at þu uart *suo* ohlýdin*n*. ok þo at þu siert nockut sar af þessu hoggi aa þinu*m* likama. þa uit þ*at* *firi* uist at m*ic*lu meir e*r*tu andar sare særdr af þin*ni* ohlýdni oc m*ed* þui at þu misgio*r*dir miok *med*

*Bl. 51. Verso. Spalt 1.

þinum ordum skaltu missa þins mals. ix. daga. Sem heilagr benedictus hefir honum þa skript bodit. huerfur hann at sýn. Enn munks efnit liggr þessa niu daga mallaus oc þunglega halldinn. þrutnadi hond hans akaflega. eptir. ix. daga uard hann heill oc sagdi þa einum samann abota sinum allt þuisem hann hafdi sed oc heýrt. Enn þat uar abotanum eigi bodit at þegia ýfir þessari sýn ok sagdi hana alla. Gudi allzualldanda til lofs ok dýrdar oc hans milldaztu modr iungfru sancte marie til sæmdar ok uirdingar. enn þeim til salu hialpar sem lesa eda heýra. 54. 55.

OM EN GRÅBRÖDRAMUNK, SOM FÖRDES I EN ANDE-SYN.

Om en Munk.

Här säges, huru fienden frestade en man, hvilken nyligen vändt sig till Gråmunke-lefnaden, huru han blef hulpen af den Heliga Maria, vår Herres Jesu Christi moder, huru han såg i en syn himmelrikets saliga glädje, helvetet och onda mäns rysliga pina, samt huru han blef sedan återförd till sin lekamen.

Det var en gång uti England en man, vid namn GUNDELINUS. Denne man var till kroppsstyrka och oförskräckthet långt framom andra män, och derigenom vardt han mycket beryktad. När så hade lidit en tid bortåt, förde han sitt förflutna lif inför sin tankes öga, och säger honom hans eget samvete, att han i både många och stora ting brutit emot Gud, sin skapare och förlossare. Det ångrar honom nu ganska mycket, och besluter han

inom sig, att, till bot derför, taga det heliga korset och fara till Jerusalem, och der använda sin styrkas kraft i Guds tjenst och strida för herrans kristendom, såsom den helige David säger: "Min styrka vill jag hålla dig tillhanda, Herre!" — Derefter far han till en abbot af Gråmunkebröderna, och spörjer honom till råds härom. Abboten säger och bjuder, att han skall söka sig himmelsk glädje med fridsamma seder, det är, att han skall tjena Gud allsmäglig med rätto lydnad, och med helig sedlighet och ödmjukhet. Han gör så; går i kloster med samme abbot, och blir genast så from i sin lefnads-omvändelse, att han väl måtte kallas brinnande i kärlek till detta heliga lefnadssätt. Men som den gamle fienden hatar goda mäns gudliga handlingar, sökande att uppsluka dem med sina svek, och emedan han är den slugaste huggorm, så frestar han menniskor stundom så, att de icke veta det vara fiendens svek; då frestar han så denne man i hans tankars hugskott, att han ej tyckte det vara rätt, att så plötsligen ändra sitt beslut, och syntes honom att allenast det månde rätt vara, att han fore till Jerusalem såsom han förut hade lofvat.

Och emedan abboten var så nära, att han kunde nå honom, fördröjde han sin bortfärd allt till morgonen, och gjorde det likväl emot sin vilja. Men samma natt, då han af trötthet går till sängs, ser han, på en bjelke i samma rum, der han och andra sofvo, fienden sitta i en apas skepelse, och emedan detta slags djur icke uppföddes bland gråbrödra-munkarne, menade han att denna icke månde vara någon apa, utan fienden i en apas hamn och liknelse. Men som fienden är klok och framför allt listig, då han nu finner sig vara känd, hoppar han ifrån bjelken ned på den nya munken, och slår honom så illa, att

blod flyter både ur munn och näsa. Derefter försvinner han. Men novicius kallar bröderna sig till hjelp, och dervid vakna de, och gå att efterse allt detta. Taga de honom sedan upp derifrån, och bära honom sakta till sjukmanna-rummet, och lägga honom ned i en stilla säng, och der låg han i tre dagar, och syntes han dem mera död än lefvande, emedan han icke såg något med öpna ögon. Men vid han låg så, uppenbarades för honom den hedervärde herre, den helige Benedictus, abbot, talande till honom: "*Benedicite.*" — Han svarar och säger: "*Dominus.*" — Brodern spörjer: "Hvem är du min Herre?" — Han säger: "Jag är brodern Benediktus; kom nu och följ mig." — Han följde honom i andelig syn, och tycktes det honom, som de gingo uppför många trappor; men på hvarje trappsteg voro sju djeflar, hvilka frestade dem som gingo på dessa trappor, och på hvarje trappsteg slogo samma djeflar den nya munken. Han möddes så mycket af deras hugg, att han knappast kunde följa sin ledsagare. Derföre ser den helige Benediktus tillbaka på honom, och lägger sin hand öfver honom och styrker honom. Och sedan de kommit uppför trapporna, såg munk-ämnet [*novicius*] ett fagert ställe, skinande med så mycken klarhet i sjelfva lifshemmet, som i sjelfva himmelens sal, och ingen kommer dit, hvarom nu är sagdt. Der såg han ett litet kapell. Då mälte den helige Benediktus: "Icke skall du förundra dig öfver Guds verk, ty han ensam gitter uppskatta djupheten af sina verk". — Den helige Benediktus går in i kapellet, och bjöd den nye munken att under tiden stå utanföre. In i kapellet sotto rundtomkring en stor skara menniskor, så klara till åsyn, att allting tycktes honom vara uppfylldt af deras sken. Emellan dem satt misskundsamhetens moder, den heliga mö och

moder Maria, himmelrikets drottning, strålande ibland de andra helige, såsom solen ibland de andra firmamentets stjernor. Den helige Benediktus går fram till henne ödmjukt, helsar henne och säger: "*Benedicite!*" — Men hon sjelf säger: "*Dominus!*" — Då talade den helige Benediktus: "Min käraste drottning! här är det munk-ämnet, som J bjudit mig föra hit." — Drottningen mälte: "Låt honom komma hit inför oss." — Då han kommer inför drottningen, säger hon till honom: "Vill du stadfästa dig med mig, i mitt herberge, mig till tjenare, som du har lofvat?" — Han svarar: "Sannerligen, min drottning!" — "Nå väl, svär mig denna ed öfver detta altare, och lofva mig orubbligen att du skall tjena mig och göra Guds drottnings verk." — Han gör som drottningen bjuder. Derefter talar drottningen till helige Benediktus: "För honom nu tillbaka, liksom J fört honom hit." — Den helige Benediktus förde honom nu ut ifrån kapellet, och bjuder honom stå utanför dörren, och talade till honom: "Begrunda granneliga, hvad du nu ser, och håll det fast och troligen i minnet; det skall blifva dig mycket nyttosamt." — Benediktus tager ett tvättbäcken i handen och gjuter vatten deri. Tager så en linneduk och omgjordar sig dermed. Handbäckenet lemnar han åt Vår Fru, och hon renar och tvår deras fötter; men den helige Benediktus torkar dem sedan med linneduken, och stod dervid på sina knän. Men efter lyktad fotatvagning, leder helige Benediktus den nye brodern kring ett fagert ställe, fullt af allehanda slags blommor, med så söt lukt, att ingen mans hug kan fatta all deras herrlighet. Då kom emot dem en skara munkar, och sådana män, som nyligen påtagit renhetens kläder. Ibland dessa män voro några, som hade fagra kronor på sina hufvud.

Der voro ock andra, hvilka ännu icke hade sådana kronor, utan bidade dem med förtröstan på Gud. Ibland dessa var en munk, som, för något ändamåls skull, begärde tillåtelse af den helige Benedikt, att få tala med den nye munken, hvilket han ock genast fick, och efter erhållet orlof, talar han till den nye brodren: "Jag var munk i samma hus som du, och beder jag att du säger min abbot, det broder Mattheus, som fordom var hans munk, bjuder, att han gör bot och vinnlägger sig hädanefter med mera omhugsan än hittills om alla sina embetes åligganden: och till tecken härpå, säg honom, att innan jag for ifrån verlden, såg jag i en syn såsom en krona nedstigande ifrån himmelen. Denna krona ville jag taga; men hon blef gifven åt en munk, som förut hade aflidit. Deröfver bedröfvades jag öfvermåttan, och afundade min gudliga broder. Härom bigtade jag mig inför min abbot. Nu påminner jag dig, att du är fast i din föresats, lydig och ödmjuk; undfly verldslig heder, gläd dig aldrig deröfver att följa din egen vilja, och frukta Gud stadeligen" — Sedan han så talat, bad helige Benediktus den helige Raphael, att leda denne man på alla de ställen, der han skulle fara. Då leder Raphael, engelen, honom in i paradiset, och när de nalkades borgen, ser den nye brodern en borg, som var öfver allt bygd af guld. Dess port var så öfvermåttan fager, att han förundrade sig länge deröfver. Engelen ledde honom in i borgen, och beser han så hela paradisets borg.

Underliga örter ser han der, alla mera doftande än man kan omtala. Der voro foglar sjungande så ljufligt, som intet dödligt öra lofgifvit är att höra. Under ett träd var en den klaraste brunn, och ifrån den brunnen runno fagra strömmar öfver midten af borgen.

Nu ville den blifvande munken hvila sig en stund invid brunnen; men engeln ledde honom till ett annat fält. Det var underbart stort och skönt, och derinvid en den dägeligaste man, och så hög till vexten, som vore han en rese. Han var klädd ända ifrån foten upp under bröstet, och klädet glimmade af mångfaldiga färger och fager glans. Engelen mälte då till munk-ämnet: "Detta är den förstskapade fadern för allt menniskoslägte, Adam, återlöst till paradisets glädje, genom Jesu Christi Guds sons blod och hjerte-sorg. Men hans klädebonad är den ärekläddnad som fienden, hela menniskoslägtets ovän, rånade ifrån honom då han bröt Guds bud-ord. Denna sin dyrbara klädnad tog han till bot för Abel sin son, den förste rättfärdige man, och skall han så ersättas för alla sina söners eller döttrars goda verk till dess han blir öfver allt fullklädd; men då är ock de helige männers tal fullt, efter som Gud vill skipa det; månde verlden ock då hafva sin ända." — Sedan Raphael, engelen, visat brodern paradisets herrlighet, ledde han honom bort derifrån. Och derefter kommo de till ett mörkt ställe, och till de platser, som äro fulla af dödens skuggor. Der såg han liksom ett förskräckligt torn, och tyckte han ej annat, än att det var sjelfva helvetet. Engeln talar då till honom: "Dessa torn, som du ser, äro icke sjelfva helvetet, utan hellre helvetets ugnar, så att ur dessa ugnar utgår rök och låga af helvetets eld." — Derefter ser han hvarest en man sitter på en brinnande stol. Framför honom stå såsom fagra qvinnor, hvilka hålla liksom brinnande ljus, och slå dem allt stadigt i anletet på honom. Samma ljus satte de i hans munn, och öfver hans inelfvor. En sådan pina tålde denne man utan återvändo. Då säger engeln till sin resebroder: "Denne man, som du ser, var, medan

han lefde, en stor ovän till sin egen själ. Han var både en stor drinkare och frossare.

"Men stolen, som han sitter på, utmärker, att han var ganska stark till sin kropp, medan han lefde. Han älskade mycket qvinnor, och derföre qvälja honom orena andar i qvinnoskepnad." — Sedan såg han en annan man, som vardt sålunda pinter, att svarta andar flådde huden ifrån honom lefvande, och gnedo honom sedan med salt, och derefter stekte de honom på halster. Engeln säger då till sin broder: "Denne man var rik och mägtig uti verlden, och mycket grym emot sina underlydande." — Härefter sågo de en man, ridande på en häst af eld, med en brinnande sköld. Men fram på hästens hals gnagde en get, och vid hästens svans släpade en munkekåpa. Engeln talar då till sin följeslagare: "Denne man som du nu ser, var fattig i verlden och lefde alltid af det han rånade ifrån andre män; han tog en get ifrån en fattig qvinna. Men vid slutet af sitt lif ville han blifva munk; icke för det att han ångrade sina stora brott, utan hellre, emedan han ville något öfverskyla sin vanfrägd. Men efter någon tid ernade han, om han lefde, vända åter till sitt förra handlingssätt, och derföre drager han efter sig renhetens klädbonad, som syntes honom af så ringa värde."

"Men hans get och sköld äro hans fördömelses qval och pina." — Derefter sågo de åtskilliga själar af de menniskor, hvilka i verlden burit renhetens klädebonad, både munkar, systrar, biskopar och klerker. Af dem logo några; andra gycklade, med begabbelse och spott; andra skämtade; andra äflades att mätta sin glupskhet; andra att tillfredsställa sina lustar. Detta skedde, icke derför, att sådana lidelser fortgå efter lekamens död, utan för att liknelserna af dessa lidne synder skola lära menniskor

mera fruktan för förargelse och skam, och visa dem deras egen pina i sina qval med de djeflar, hvilka uppegga dem till sådana synder, och bortföra dem ur verlden utan bot. Derefter slogo samma djeflar de usla själarne i hufvudet, så att hjernan blef bar och ögonen sprungo ut. Dessa pinor tålde de usla själarne oaflåtligen, och lefde i all evighet i sagde qval. Sedan leder engeln Raphael denne man ned till helvetets nedersta pöl. Der såg han ett brinnande hjul, ganska förskräckligt, och en man utspänd deröfver. Vid denna syn vardt han öfvermåttan rädd, och då hjulet rullade omkring, hörde han en röst som talade till honom: "Ser du detta rysliga ting? Snart får du se det som är ännu rysligare!" — Och när han sagt detta, ser han att hjulet lopp med den häftigaste fart ned in i sjelfva helvetets pöl. Men då hjulet rullade ned i hålan, vardt ett sådant brak, att det tycktes för den nye brodern, som all verlden, himmel och jord och sjö, och allt som i dem finnes, hade sammanstörtat. Men då hjulet kom ned i pölen, då skyndade alla själar, som der voro fångade och alla djeflar, hvilka der voro pinade, och slogo denna man och förbannade honom. Denna eländige man var Judas, hvilken för en penning sålde vår herre Jesus Christus. Sedan den nye brodern sett denna gräsliga syn, leder den helige Raphael, erke-engelen, honom dädan. Derefter uppenbarades honom den engelen, som styr solen, till allehanda tjenst och hela menniskoslägtets nytta. Derefter talar den helige Raphael till munkämnet och säger: "Nu har du att vända åter till din lekamen; men synen, som du sett, skall du ej omtala för någon, utan blott för din abbot, då du bigtar dig." — Då vaknade han åter till lif, och hade redan legat tre dagar

så-

såsom död. Först begynte han att hosta, och sedan att tala. Han glömmer engelens bud, och började berätta för dem som när voro och sporde hvad han sett, och mälte så: "Jag såg helvetet och jag såg paradiset." — Men straxt han sagt detta, såg han den helige Benedikt, som står framför honom, och slår honom på munnen med sin staf, för hans olydnads skull. Han sträckte upp handen emot hugget; men hugget kom på handen, och blef fingret deraf mycket ömt. Han spörjer, hvarföre han slog honom. Den helige Benedictus svarar honom: "derföre att du var så olydig; och ehuru du är något öm i din lekamen af hugget, så vet dock för visst, att du är mycket mera andeligen sårad genom din olydnad; och emedan du gjorde mycket illa med dina ord, skall du i nio dagar mista ditt mål." — Sedan den helige Benedikt påbudit honom denna bot, försvinner han. Men den blifvande munken ligger nio dagar mållös och betryckt. Värkte äfven hans hand ganska svårt. Efter nio dagar vardt han helbregda, och sade till samme abbot, allt hvad han sett och hört. Men det var icke abboten bjudit att förtiga denna syn, och han omtalade allt, Gud den allsmägtige till lof och ära, och hans mildaste moder jungfru Sankta Maria till heder och vördnad, och alla dem till själatröst, som läsa eller höra.

BIHANG II.

S. Patriks lefwerne.

1\. *Bl. 67. Verso. *Bl. 68. *Icell *temps* seint Patrik Britonn de naciou*n* fitz a Connchez la soer seint Martine de Tours estoit renomee de *seintite et de miraclez et de doctrine Et lan del Incarnacion*n*. cccc. xxv. maunde p*ar* cist Pape Celestÿn en Hirland*e* co*nuer*tÿ cels genz a la foÿ p*ar* se*r*monns et seint conue*r*sacion*n* et p*ar* miracles et retou*r*nast en son*n* paiis de Bretaigne. et arÿua a sa Chapele en Cornewaill qi vnqore est en g*ra*nnt reu*eren*ce del poeple pu*r* sa sanntite et p*ar* laide as malades p*ar* miracles.

2\. Cist reto*ur*na Dirlannd*e* en Englete*r*re. lan de g*ra*ce cccc xxxv. et refusa la dignite dercheuesq*ue* et aut*re*s hono*urs*. et sen ala demorir en la paiis la ou. ore est Glastembirs. qi fu. vn lieu solitai*re*. et s*a*nnz haunt des genz la recoilist il a soÿ ascuns heremitz. et lez fist habiter en co*m*mune. et viuer*e* dessouz. obseruances reulers et fu illoks lo*ur* p*r*ime*r* Abbe et ap*r*es qil auoit ap*r*is sez moignes en tout man*er*e de religioun*n* et auoit auannce le lieu et le mouustre des *te*r*r*es et des possessions del ffeffement des roÿs. et da(u)trez p*r*inces. a poÿ de te*m*ps ap*r*es le seint ho*m*e morust et vn seynt Anngel demousta le lieu de sa. sepulture. qest a. dest*re* del Auter de la vel esglise. de quel lieu veanntz touz qi la estoient leua vn flaume

3\. t*re*sg*ra*nnt Cist Patrik morust lan de son*n* age. c. et xj. lan del Incarnacion*n* cccc. lxxij. et si fu il nee lan del Incarnac*ion* ccc. lxj. et lan del Incarnac*ion* cccc xxv fu maunde p*ar* le pape Celestÿn. en. Hirlande et ceo fu lan

de son*n* age. lxiiij. Et lan del Incarnacion*n* cccc xxxiij il conuer*t*i Hirlannde a la foy et puis son*n* retour*n*er en Bretaigne. demora en lisle Deuellonie xxxix annz. et fu enter*r*e en la veil esglise de Glastymbirs et reposa son*n* corps al dexter del auter sep. centz annz et dys iesqes al arson*n* del esglise. et mistrent son*n* corps en ffertre de pere. enuers le South et le couerirent dor et dargent. De cell houre. pristerent lez Ireis en custume de venir et visiter lez reliqes lour Patron*n* donc. seint benigne. et seint indractus oue. lour vij compaignon*n*s viendrent et seint Colu*m*quille et seint Bride. 4.

BIHANG III.

Sm S. Fursen.

1\. *Bl. 91.* En le temps cist *Emperour* Co*n*sta*n*tin. Co*n*sta*n*nt et en le te*m*ps le p*a*pe Martyn au*an*t dit estoie*nt* famous seint Audoen Euesq*ue* de Rowan et Phelibert labbe nee del Isle de hoesee. et seint Furseu de Irland*e*.

2\. *Cist seint Furseu. estoit dez noblez gentz venuz. et *Verso. fu seint ho*m*e en fait et en p*ar*ole. famous en. miraclez. [seint Ffurseu. Engleterre.] p*re*ch*a*nnt a touz le p*ar*ole dieux mez ne poiast suffrir. la noise dez gentz qi a luy venoient. et p*ur* ceo guerpi q*ua*nncq*ue* il auoit et p*ar* nauie passa en Englet*er*re oue petit*e* nauie et petit co*m*paignie dez ffr*er*es. et le Roy mientans Engleis Herconbert appelle qauoit a. poy regne adoncq*ues* xiiij. anz so*ur* kent ap*re*s Edbaud [Eadbald] son*n* piere a*ua*nntnom*e*. hono*ur*ablement luy rescieust. et cil Furseu conu*er*ti multz dez mescreaunz a la bon*ne* foy et puis fonnda vn noble mouust*er* de seint Piere en la ville

3\. qest appelle Fauersh*am*. Pi*us* enmaladi et en sa maladie estoit il conforte del vn Anngel dieux. et c*o*me il estoit en t*ra*nnce veoit lez co*m*panies dez Anngels et lez ioyes del almes et lez descordes dez Diables Et pi*us* sach*a*nnt la venue dez mescreanntz en Englet*er*re passa p*ar* nauie en F*ra*nce et fuist rescieu hono*ur*ablement del Roy Puis fonnda. vn mouust*er* et tost ap*re*s denia Et ap*re*s .iiij. anz son*n* corps estoit troue entier et a sa toumbe vindrent pluse*urs*, miracles.

BIHANG IV.

Färden till Helwetet och Paradiset.

*En le temps cist Deodat*us* [Pape, ✝ 676] estoit en Engleter*r*e en la paijs de Northumb*er*land*e* vn meneg*ri* [?] qi moruṣt al comencement de la nut. et reuenoit al matẏn et dez choses qi sa alme auoit viewe cel nuyt reconust pluso*ur*s choses delitables et pluso*ur*s horriblez et dit qi vn Anngel oue le regard*e* lusant et clere et en beal vesture. luẏ amena et come il ala vist vn valeye trōp lee. et mult p*ro*fonnd*e* qauoit dune p*ar*t lez g*ra*nntz fuz ard*a*nntz trōp hidousement. et dautre p*ar*t ẏ auoient trōp hidouse freyz. de Neyf et de gelee. et lẏ dist son*n* dustre q*i* ceo estoit le lieu de Purgatorie ou lez almes q*i* son*n*t a. p*ur*ger tresalent de la en haut Et p*ius* luẏ amena outre. ou. estoient lieus tenebrouse. et obscures. q*ua*r lez obscuritez estoient come apparust amiablez et la vist dez puz p*ro*fonnds hidouse et mounter fume pulente et g*ra*nntz masses et centilles. en voler et vist lez almes gettez ent*re* lez coutellez. et la feume mount*er* en haut et rechaier al p*ro*found*e* dez puz. Puis lamena en trōp g*ra*nt lumere et lẏ apparust vn mur trōp haut et espes. et en longo*ur* null fẏn nestoit app*er*cieu ne port nentre nauoit ne. ffenestr*e* ne dez grees amount*er* Mays ne saẏ coment en vn momente sudeignement fure*nt* lanngelz lo*ur*s *sur* lez mures. al somet et la vist vn cham*m*p bele et clere. et lee plein. dez beles floures de diu*er*ses colo*ur*s et de diliciouse beaute Et en cell chaum*mp* estoient assemblez gentz en. Aubes et la vist (il) pluso*urs*

[Margin: 1. *Bl. 92. — no*ta* de purgatorie. — 2. — no*ta* de le entre denferne. — 3. — no*ta* del entre de Paradyse. — 4.]

co*m*paignies Iua*a*nntz et son*n* dustre. lý dist nest p*as* cý le Royalme de ciel coine tu quidez mais ceo. est le paijs dez seintz espiritz q*ui* ne son*n*t p*as* vnqore de si g*ra*nnt p*er*feccion*n* qils eient outrement deseruie de entrer le seel. le puz qi tu veistes adeu*a*nt oue le fumee et lez couteles oue lez. almes dedeinz est la porte (^dedeinz est la porte) denferne Et tu, reto*ur*neras a. la vie. don*n*t issint viuez en simplete et en droiture qi tu pussez estre associe a cestz ioyous et leez co*m*paignies.

NAMN-FÖRTECKNING

OCH

ORD-LISTA.

NAMN-FÖRTECKNING.

(Innehåller alla Namn och Namn-former i den *Svenska* Texten).

ORD-LISTA.

(Denna förteckning upptager endast svårfattligare ord och talesätt i den *Svenska* Texten).

A.

A. Å, på. I. I. 5: 10. — II. 19, o. fl.
AAT. [*Impf.*] Åt. I. I. 3: 1.
„ Åt, till. I. I. 5: 6, 7, o. fl.
AL. [*Nom. s. f.*] All. I. I. 5: 3.
„ [*Nom. pl. n.*] Alla. II. 7.
„ [*Acc. pl. n.*] Alla. I. I. 4: 1, 2, o. fl.
ALDER. II. 45. — III. 68. } All; alldeles.
ALLER. II. 8. }
ALDRE. II. 18, 22, o. fl. } Aldrig.
ALRE. II. 23. }
ALSKONA. Allsköns, allehanda. II. 37, 41.
ANTIGHIA. Antingen. II. 31.
AT ENAST. Endast, allenast. I. I. 2: 3; I. 5: 4, o. fl.
ATTA. Åtta. II. 1.
ATTATIGHI. Åttatio. I. I. 1: 4.
ATTHE. Ägde. III. 81.
AWI. Ack. III. 6, o. fl.

B.

BAAL. Bål, *Pyra*. II. 38, 44, o. fl.
BARDHIS. Kifvades, slogos. III. 10.
BARKIR [*Isl.* BÖRKR.] Bark. I. I. 2: 3.
BARO. [*Gam.-Eng.* BARE.] Buro. I. I. 5: 8.
BEDDES. Begärde. III. 81.

Blidskap. Vänlighet, frikostighet. III. 4.
Bløtæ. Uppmjuka. III. 44.
Bradha panno. [*Dat. s.*] Stek-panna. (Jfr. *Ihres* Gloss. und. Brasa.) II. 15.
Branda. [*Nom. pl., Isl. pl.* Brandar.] Bränder. II. 40.
Brat. Brådt, snart. I. I. 5: 5. — II. 2, o. fl.
Brennestens. II. 44, Se Brænnesten.
Brun. [*Acc. s.*] II. 17, 42. } Brunn.
Brunder. [*Nom. s.*] I. I. 5: 10. } Brunn.
Bræchia. I. I. 3: 4. } Bräka.
Brækia. I. I. 3: 2, 3. } Bräka.
Brænnesten. [*Landskaps-ord.*] Svafvel. II. 22. — III: 4.
Bygge. Bygger, bor. II. 18.
Bæter. [*Eng.* Better.] Bättre. II. 17.

C.

Circil. Cirkel, krets. I. I. 5: 10.

D.

Doo. Dog. I. I. 1: 4. — II. 49. o. fl.
Dygdh. Järtecken, heligt under. I. I. 1: 2.
„ Kraft, makt. I. I. 3: 2.
Dyrfuas. Djerfvas. I. I. 5: 6.
Dywra. [*Gen. pl.*] Djur. II. 37.
Dyyr. Dyr, förträfflig, söt. II. 27.

E.

Ee. Alltid, Alltjemnt. III. 40, 41.
Eeth. Ett. II. 2.
Eldher. Eld. II: 7, 9, o. fl.
En. Än, ännu. I. I. 5: 7.
„ Om, *Si.* I. I. 2: 5. — II. 36, o. fl.
Ena. [*Acc. f.*] En. II. 22, 27, o. fl.

ENGELUND. Ingalunda. III. 42.
ENGHIN. Ingen. I. I. 3: 4. — III. 10. o. fl.
ENKTE, Intet. I. I. 2: 5. — III. 7. o. fl.
ENNA. [*Gen. f.*] En. II. 44, 46, o. fl.
„ [*Acc. f.*] En. II. 35.
ENNE. [*Dat. f.*] En. II. 15.
EPTE. Efter. I. I. 3: 4. o. fl.
ESIOR. Åssjor. III. 44.
ET. I. I. 3: 1. o. fl. } Ett.
ETH. *Id.* }
ETHER. Etter, gift. I. I. 2. 3.
ETIR BLANDAT. Gift-födt, med etter i ådrorne. I. I. 2: 5.
EYGHIN. Egen. III. 68.

F.

FAAR. Får, *Ovis.* I. I. 3: 1.
FANGA. Få. III. 63.
FARIT. Får-et. I. I. 3: 1, 2, o. fl.
FELIKIR. Säker, trygg. II. 25, 26, o. fl. (Se *Ihres* Gloss., und. FELIG).
FIOL. II. 45. } Föll.
FIOLL. III. 24. }
FOR. Före, innan. II. 14.
„ Förr, förut. II. 21.
„ För, framför. II. 21, 31.
„ För, i följd af. II. 25.
„ För, emot. I. I. 2: 3.
FORDARUAS. Förderfvas. I. I. 1: 7.
FOR GA. Förgås. I. I. 1: 8.
FOR HWI. [*Eng.* FOR WHY.] Hvarföre. I. I. 4: 3.
FORLOTHO. Öfvergåfvo. III. 68.
FORMATTE. Formådde. II. 20.

FORSAGDO. Frånsade, afsade sig. III. 67.

FOR THY. [*Eng*. FOR THAT.] För det, derföre att, emedan. I. l. 5: 1, 9, o. fl.

FORVNNIT. För-vunnit, öfver-vunnit. II. 29.

FORWURDHIN. [Af VARDA.] Förgjord, förskräckt. II. 43.

FRAMSTIGHIT. [*Acc. s. def.*] Fram-steg, steg framåt. II. 45.

FRYGDH. I. l. 5: 4. } Fröjd.
FRYGHD. II. 47. }

FØRRA. II. 24. } Förut.
FØRRE. III. 75. }

FÆGHRE. Fagrare. III. 66, 68.

FÆGRINDH. Fägring. III. 74.

G.

GALT IGEN. Återgäldade. III. 23.

GANGA. Gå. — *"Them a hender g."* II. 36; *"En han them ey a hendher ginge"*. II. 43; Gå dem till handa, underkasta sig dem, träda i deras tjenst. (Hos *Anglosaxarne* hette samma uttryck *"on hand gan"*: se *Leg. pol. Alfr.* §. 42, m. m.)

GANGHA. II. 44. Se GANGA.

GANGOSTAF. Vandrings-staf, käpp. I. l. 5: 2.

GATH. [*Impf.* af *v.* Gitta.] Gitte. III. 23.

GENSTAN. I. l. 4: 3. — II. 14, o. fl. } Genast.
GINSTAN. I. l. 2: 2; l. 3: 1. o. fl. }

GIRNES. Åstundar. III. 63.

GITA. Gitta, förmå. (Efterföljes alltid af *Supinum*, och icke af *Infin.*, såsom i det nyare språket). I. l. 2: 3.

GITHER. Gitter. I. l. 5: 4.

GIÆLD. Gäld, straff. I. l. 5: 10.

GLAFFUIOSTAKA. Spjutskaft. III. 47.

GLØDNINGHA. *Gen. pl.* af GLÖDNINGH, Glöd. III. 27.

GNISLÆ. Sannolikt Skriffel för GISLÆ, strålar. III. 60.
GRUFFUO. Grop, håla. III. 47.
GYLDHÆ. Förgyllde, gyllene. III. 60.
GYLTAN. III. 60. Se föreg.
GYMSTENOM. [*Dat. pl.* Jfr. *Isl.* GIMSTEINN.] Ädelstenar. II. 46.
GØMA. Bevara. III. 39.
GØMDE. Bevarade. I. l. 5, o. fl.
GØMO. [*Gen. s.*] Vård, bevarande. I. l. 5: 7.
GØNUM. Genom, igenom. I. l. 3: 4. o. fl.

H.

HAFDE. [3 *s.*] Hade. II. 41.
HAFDO. [3 *pl.*] Hade. I. l. 1: 5.
HALFFUA FLERE. Hälften så många till. III. 2.
HALFFUO FÆGHRE. En half gång till så fager. III. 66.
HAN. [*Acc.*] Honom. II. 11, 19, o. fl.
HANUM. [*Dat.*] Honom. II. 37, 47, o. fl.
HARDHELICA. Hårdeligen, grymt. II. 19.
HARENO. [*Dat. s. def.*] Hår-et. II. 15.
HARKLÆDHOM. Hårkläder, tagelskjorta. III. 58.
HEMS. [*Gen. s.* Jfr. *Isl.* HEIMR]. Verld. I. l. 5: 10.
HINGAT. Hit. II. 30.
HIOLDHO. Höllo, iakttogo. III. 62.
HITTE SIK. Hittade fram, befann sig. II. 49.
HONA. [*Acc. s.*] Henne. I. l. 5: 6. — II. 27, o. fl.
HONOM THOTTE. Det tycktes honom, han trodde. II. 29.
HONUM. [*Dat.*] Honom. fl. st. H. kom j hugh guz nampn. II. 43. Han påminte sig Guds namn.
HOPAS. Hoppas. II. 24. — III. 32.
HWAR. Hvarje, hvilken som helst. I. l. 5: 4. — III. 69.
HWARF. [*Impf.*] Vände. "*H. bort*", I. l. 5: 5. — III. 18. försvann.

HWARIO. [*Dat. s.*] Mz H. med hvad. III. 32.
HUGHER. Hug, sinne. III. 37.
HULKA. [*Acc. s. f.*] Hvilken. II. 22.
HULKIN. Hvilken. I. I. 3: 2; I. 5: 4, o. fl.
HULKIT. Hvilket. I. I. 4: 2.
HUXAT. Tänkt, hugsat. III. 61.
HYLBRYGDHA. Helbregda. II. 5.
HÆLGHA DOMA. [*Nom. pl.*] Helgedomar, reliker. I. I. 5: 2.
HØRSEMIO. Hörsamhet, undergifvenhet. III. 62.

I. J.

JAMSKØT. Genast, straxt. I. I. 3: 4. — II. 39, o. fl.
IFWI. Öfver. II. 49.
ILHART. [Af IL *intens.* och HART, hård. Så ILL-HÆRDIG, IL-LISTIG m. fl. Se *Ihres* Dial. Lex. und. ILL.] Genom-hård, oböjlig, envis. I. I. 5: 1.
ILT. Ondt. III. 43.
IN BYRDHIS. Inbördes, sinsemellan. II. 7.
INELUA. [*Gen. pl.*] II. 39. } [*Neut. Isl.* INNÍFLI är äfven
IN ÆLFUE. [*Ac. pl.*] II. 13. } *nt.*] Inelfvor.
Io. II. 6. } Ju.
Iw. II. 30. }
IWI. II. 44. }
JWI. II. 45. } Öfver.
IWIR. I. I. 2: 4. }
IÆFUARDHE. Misstänkte, fruktade. II. 23.
JÆMSKØT. Genast, straxt. II. 37.
JÆTTO. [3 *pl.*] Jakade, lofvade. II. 36.

K.

KARLL. Män. III. 66.
KENNEDOM. Undervisning, lärande, lära. I. I. 1: 4: I. 5: 8.

KERDE. Kärade, klagade. III. 21. o. fl.
KIÆNNO. [3 *pl.*] Lärde, underviste. II. 35.
KIÆNT. Lärdt, visadt. II. 37.
KLÆDH. [*Præt. part. pass. plur.*] Klädde. III. 60.
KLÆRIKÆ. Prester. III. 75.
KOMPPANOM. Kamrater, stallbröder. III. 4.
KRAPT. Kraft, styrka. I. I. 2: 5.
KRINGULTAN. Rund. III. 68.
KRYSTO. [3 *pl.*] Krystade, tryckte. II. 42.
KULLOTH. Kullrig, kupig, hvälfd. III. 56.
KUNNE. [3 *s.*] Kunde. I. I. 1: 4.
KUNNO. [3 *pl.*] Kunde. II. 7.
KUNNOGHA. Kungöra. III. 77.
KÆNT. Lärdt, visadt. II. 8.

L.

LA. I. I. 5: 2. } Låg.
LAA. I. I. 5: 2. }
LAAS. Lås. I. I. 5: 6.
LÆNZMÆN. Länsherrar. III. 41.
LEDHER. Led, stygg. II. 42.
LEKARE. Lekmän, verldslige tjenstemän. III. 41.
LICA. [*Acc. s. n. Eng.* LIKE.] Dylik. *"Gøra l."*, I. I. 3: 1, lemna ett annat igen, betala värdet.
LIMI. [*Acc. pl.*] Lemmar. II. 39.
LITLA. [*Acc. f. s. Eng.* LITTLE.] Liten. II. 22.
LOKT. Lukt. II. 17, 27, o. fl.
LONGO. Länge, lång tid. I. I. 3: 3.
LOST. [2 *s. impf.*] Lät. III. 25.
LUGHANDE. Lågande. II. 44.
LUKKADHO. [3 *pl.*] Lockade, frestade. II. 36.

LÆK. [Se *Ihres* Gloss. und. LAG, *humor.*] Rann, flöt. II. 44.
LÆSA. Upprepa, säga. II. 26.
LÆTHI. Lättja. III. 42.

M.

MARGH. Mång, många. I. I. 1: 1.
MATKA. [*Nom. pl.*] Matkar, maskar, ormar. II. 41.
MAXAN. Nästan, helt nära. II. 19, 25, o. fl.
MIO. [Isl. MIÓR.] Smal, trång. II. 22, 44.
MISFØRHLSSE. Missfirmelse, misshandling. III. 84.
MÆDHER. Med. I. I. 5: 2, 6. o. fl.
MØNSTER. [*Tysk.* MÜNSTER, *Ahd.* MUNISTRI, *Anglos.* MYNSTER, m. m., alla ursprungligen bildade efter det *Lat.* MONASTERIUM. — Se *Du Cange* und. ordet.] Kyrka, kloster. II. 2.

N.

NAKON. Någon. fl. st.
NIDHAN. Nedan, nedföre. II. 22.
NIDHER. } NIDHRE. } Ned, nedanföre. I. I. 4: 3; 5: 10, o. fl.
NIDUGHE. Nidske. III. 17.
NIGHO. Böjde sig för, helsade. III: 65.
NYSTON. [*Pl. acc.*] II. 15. Kan vara detsamma som *Nystan, Globus;* men är tilläfventyrs endast en annan form af det föregående *Gnistor,* (Jfr. *Isl.* NEISTI, *Scintilla*).
NÆFF. Näf, näbb. III. 47.
NÆTHER. Nätter. I. I. 1: 4, 5.

O.

OFF-. Ganska, mycket. III. 12.
OGLÆDHI. Oglädje, sorg. III. 37.
OPPA. Uppå, på. II. 15, 26, o. fl.

OPSUDHU. [3 *pl.*] Sjödo upp, kokte upp, kastades i luften under kokningen. II. 17.

OPFARMER. Ofta mer, oftare, igen. II. 18.

P.

PADDO. [*Nom. pl.*] Paddor. II. 13.

PIKSTAF. I. I. 2: 4.
PIK. I. I. 2: 1.
PIKSTAFF. I. I. 2: 1.
PIKSTAFR. I. I. 2: 4.
} [*Eng.* PIKE, PIKE-STAFF. Se *Ihres* Gloss. und. SPIK, men i synnnerhet *Wachters* Gloss. Germanicum, und. PICKEN.] Spjut, lång lans.

PINTER. Pinad, marterad. II. 19.

PLAGADHER. Plågad. II. 19.

PLAGHO. [*Acc. s.*] Plåga. I. I. 5: 4, o. fl.

PUTRADHO. [3 *pl.*] Puttrade, bubblade, stego upp och föllo ned igen såsom bubblor eller gnistor. II. 17.

R.

RADH. Råd. II. 18. — III. 80.

RAM. Korp. III. 47.

RYGHELIGA. Rysligt, förfärligt. II. 13.

RYKANDE. (Rökande), doftande. II. 46.

RYKT. Vård. III. 36.

RYKTADHE. Vårdade, skötte. III. 36.

RYUTA. Ryta, vråla. II. 7.

RÆDELICA,
RÆDHELIC,
RÆDHELIKIN,
} Fruktansvärd, förskräcklig, stor. I. I. 1: 8. — II. 7, o. fl.

RÆDHELICA. [*Adv.*] Förskräckligt. II. 7. 17, o. fl.

RÆZL. Rädsla. II. 45.

RØKIR. Rök. II. 17, 42.

RØKTADHE. Ernådde, undfick. I. I. 2: 3.

RØTHAN. [*Acc. s.*] Rytande. II. 37.

S.

SAA. Såg, *Vidit.* I. l. 4: 2, 3, o. fl.
SAAT. [2 *s. impf.*] Såg, *Vidisti.* II. 48.
SALUGHT. [*Nom. s. n.*] Osällt, olyckligt. II. 42.
SARIT. Sår-et. I. l. 2: 4.
SARLIKÆ. Svårligen. III. 21, o. fl.
SATHO. Sutto. III. 74.
SCRIPT. [*Eng.* SHRIFT.] Skrift, *Confessio.* I. l. 5: 10.
SIDHUÆNIO. Sedvana. I. l. 4: 1.
SIGHIA. Säga. I. l. 1: 8; l. 2: 3, o. fl.
SIGNILSSE. Välsignelse. III. 28.
SIN. [*Neut.* — *dat. pl.* SINNOM.] Gång, *Vicis.* I. l. 3: 4. — II. 26, o. fl.
SIW. Sju. I. l. 1: 3, 8, o. fl.
SIWALA. [Beslägtadt med *Gr.* σὺν, (*Lat.* CON,) och *Lat.* VOLVERE. Se *Ihres* Gloss. und. SIHWALG, och *Wackernagels* Altdeutsches Lesebuch, und. SINWËL.] Cylindrisk, lång och rund (se *Anglos.* SINEWEALT); rund. I. l. 5: 3.
SIWDHAS. Sjudas, kokas. II. 15.
SKIFUOM. [*Dat. pl.*] Skifvor. II. 14.
SKIPADHE. Utnämnde, förordnade. I. l. 5: 5.
SKRIPNÆ J GUDZ ANLITE. ? I lifsens bok inskrifne. III. 69.
SKÆL. Intyg, erfarenhetsrön. I. l. 5: 8.
„ Förstånd. II. 19.
SKÆRI. Skara, flock. II. 9.
SKÆRZSLA ELDE. [*Dat. s.*] Skärseld, *purgatorium.* I. l. 10.
SLITO. } SLITU. } [3 *pl.*] Sleto. II. 13.
SLO. Slog. II. 29.
SLOPPIN. Sluppen, undsluppen. II. 9.

SNART. Snabbt, snarligen, hastigt. II. 15.
SOMI. [*Eng.* SOME.] Somliga. II. 41.
SOMMÆ. Somliga. III. 26, o. fl.
SPAKOM. [*Dat. pl.*] Fridsamma. III. 41.
SPUTADHÆ. Spottade, sprutade. III. 20.
STADH. [*Acc. s.*] I. I. 4: 3, o. fl. } Plats, ställe.
STADHER. [*Nom. s.*] I. I. 5: 4. } Plats, ställe.
STADHRIN. [*Nom. def.*] II. 47. } Plats, ställe.
STAFWIR. Staf, käpp. I. I. 5: 2.
STIGHI. Stig, väg. III. 12.
STODDE SIK. Stödde sig. I. I. 2: 1.
STRØMBER. [*Nom. s.*] Ström. II. 44.
STUDDE SIK. Stödde sig. I. I. 2: 4.
SÆTH. Besatt, fullsatt. III. 20.
SÆTTES. Satte sig. III. 81.

T.

TAPADHE. Tappade, förlorade. II. 19.
TEET. [*Sup.* jfr. *Isl.* TIE, *Dicere.*] Tedt, visadt, sagdt. I. I. 5: 5.
THA. Då. I. I. 5: 1, 2, o. fl.
THAGHAR. Då, straxt, genast. I. I. 2: 4.
THE. [*Nom. gen. dat.* och *acc. m.* och *f. s.*] Den. fl. st.
THERA. [*Gen. pl.*] Deras. I. I. 5: 8; — II. 13, o. fl.
THIDASTE. EE SOM TH. Tidt som oftast. III. 41.
THIDHÆGÆRD. Gudstjenst. III. 36.
THIDIR. Tider, böner, *Horas.* II. 35.
THIGNADHE. Teg, tystnade. II. 37.
THIK BØR. Du bör (borde), du måste, *Oportet te.* II. 3.
THINGAT. } Dit. II. 9, 12, 19, o. fl.
THINGATH. } Dit. II. 9, 12, 19, o. fl.
THINGHAT. } Dit. II. 9, 12, 19, o. fl.

THIWGHU. Tjugo. I. I. 1: 4.
THIWTA. Tjuta. II. 7.
THIÆNIST. Tjenst, heder. II. 3.
THOGH. Dock. I. I. 1: 6.
THOK. Tog. II. 24.
THOLA. Tåla, lida. I. I. 5: 10.
THOLIKA. [*Nom. pl.*] Tácka, dylika, sådana. II. 17.
THOTTE. [*Impf. Isl.* ÞOTTE. *Eng.* THOUGHT.] Tycktes, syntes. II. 7. 29. Se HONOM T.
THRANGH. Trång, smal. II. 22.
THRE. Tre. I. I. 1: 5.
THRO. [*Gen. s.*] Tro. I. I. 5: 10.
THRYKTO. [3 *pl.*] Tryckte, pressade. II. 17.
THRØGHT. Trögt, ovilligt. I. I. 5: 10.
THRØSTA. II. 36. Se TRØSTA.
THWE. Två, tvenne. II. 47.
THWEM. [*Dat.*] Tvenne. I. I. 3: 4.
THWINGHAT. Tvingat, bragt till lydnad. I. I. 5: 2.
THUT. [*Acc. s.*] Tjut, vrålande. II. 37.
THUTU. [3 *pl*] Tjöto, skriade. II. 45.
THY. [*Adv.*] Derföre. I. I. 5: 9. — II. 14, o. fl.
„ [*Dat.*] Det. I. I. 2: 1, 3.
THYDHÆMZ. Betyda. III. 72.
THZ. Thet, det. Fl. st.
THZTA. Thetta, detta. Fl. st.
THØM. [*Dat.* och *Acc.*] Them, dem. Fl. st.
TIL. [Styrer *Gen.*] Till. "*T. hans*", (fl. st.). till honom.
TIMA. [*Dat. s.*] II. 1. } [*Eng.* TIME.] Tid.
TIMANOM. [*Dat. s. def.*] I. I. 5: 7. } [*Eng.* TIME.] Tid.
TRONNA. [*Gen. pl. def.*] Tron. I. I. 5: 10.
TRUGHER. Trugar, tvingar, plågar. III. 4.

TRØSTA. Förtrösta sig, hafva tillit, fatta mod. II. 24, o. fl. Se THRØSTA.
TRØSTIR. Förtröstansfull, orädd. II. 3.

U. V. W.

V. II. 13.
W. II. 9, 17, o. fl. } Ur, ifrån.
WANTRØSTE SIK. Misströstade, förtviflade. II. 45. Se TRØSTA.
VAR. Vår, *Noster*. Fl. st.
VARADO. [3 *pl.* Jfr. *Isl.* VARA.] Varnade. II. 35.
WARE. Vore. I. I. 5: 10.
VARN. [*Acc. s. m.*] Vår. I. I. 5: 10.
VAXA. [*Eng.* WAX.] Växa. I. I. 2: 3.
WEGNÆ. Håll, sidor. III. 65.
WENGADHE SIK. Jemrade sig. III. 23.
WIDH. [*Præp.*] För, emot. II. 35.
VIDHAN. [*Acc. s.*] Vid, bred. II. 17.
VIDHER. [*Præp.* och *Adv.*] Vid. I. I. 2: 1, 2, o. fl.
WIDHERGANGA. Vidgå, erkänna, kännas vid. I. I. 3: 4.
WISTE.
WIISTE. } [3 *s.*] Visade. I. I. 5: 10.
VITA. Veta. I. I. 1: 4: I. 3: 1.
WLLO. [3 *pl.*] Vällde, vältrade sig, krälade. II. 41.
VM. Om, på. I. I. 3: 2.
VMBER. [*Imperat.*] Um-bär, haf miskund. II. 12.
VM ENS. Med ens. II. 44.
VMUÆNDA. Omvända. I. I. 5: 1, 8, o. fl.
VNDI. II. 22. 44.
WNDHI. III. 71. } Under.

VNDIR. (Med *accus.*), I, genom, vid (en Gud eller ett Helgon). I. I. 3: 2. — (Denna betydelse synes vara en öfvergång ifrån det *Hedniska bruket* att svärja *under afgudens beläte. Anglosaxarne* brukade ordet, (med *accus.*), i samma mening; t. ex. i Kung *Alfreds* Lagar, §. XLVIII, — *"Ne swerigen ge næfre under hæðene godas. ne on nanum þingum ne cleopien ge to him."* Se *Thorpe's* Ancient Laws and Institutes of England, London 1840, folio, s. 25).

VNDIRSTA. [*Landskaps-ord.* — *Gam. Danska*, UNDERSTAA; *Eng.* UNDERSTAND.] Förstå. I. I. 2: 2.

VNGO. [*Nom. pl. m.*] Unge. II. 29.

WNNIT. Vunnet. "Gafuð w.", II. 21, gäfvo tappt, erkände sig vara öfvervunne.

VSAL. Usel, eländig. I. I. 4: 3.

VTSMÆKTAT. [*Supin.*] Späkt, utmerglat. I. I. 5: 2. (Se *Ihres* Gloss. und. SMÆCKTA.)

VÆGHER. II. 18. } Väg.
WÆGHIN. [*Def.*] II. 49. } Väg.

WÆRULDIN. [*Def.*] Verld. II. 37.

Y.

YRTIR, YRTER. Örter. II. 27. III. 52.

Æ.

Æ. [*Eng.* AYE.] Alltid. II. 17, 26, o. fl.

ÆLLA. Eller. II. 14, 17, o. fl.

ÆN. Men. III. 8.

ÆNDELICA. Ändteligen, nödvändigt. II. 6, 22, o. fl.

ÆNGALEDHIS. Ingalunda. II. 6, 9, o. fl.

ÆNGIN. Ingen. I. I. 3: 2; I. 5: 6, o. fl.

ÆNKTE. [*Neut. s.*] Intet. I. l. 1: 8, 9, o. fl.

„ [*Adv.*] Icke. I. l. 4: 2, o. fl.

ÆN THOT. Ändock, ehuruväl, fastän. II. 20.

ÆPTIR. Efter. Fl. st.

ÆRFFUODE. Arbete. III. 72.

ÆRLIKIN. Ädel, herrlig. I. l. 5: 29.

ÆST. [2 *sing.*] Är, *Es.* II. 9.

Ø.

ØGHNA. [*Gen. pl.*] Ögonen. II. 41.

ØPTE. [3 *s.*] Ropte, utropade. II. 37, 38, o. fl.